

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΑΛΙΑΡΤΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ

ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ: 2015-16

Ο ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ:

Γιώργος Ιωάννου (1927-1985)

ΑΛΙΑΡΤΟΣ ΜΑΪΟΣ 2016

Συντελεστές

Συνεργάστηκαν οι μαθητές:

Αδάμου Κωνσταντίνα	Γιώργος Ιωάννου 1927-1985
Βίτση Νικολέτα	Βιογραφικά στοιχεία
Γκραμόζι Ειρήνη	Η λογοτεχνική του πορεία
Ζυγογιάννη Μαρία	Λίγα στοιχεία για τις κυριότερες συλλογές του
Μπίμπαση Ελευθερία	Ένταξη στο λογοτεχνικό περιβάλλον
Ντασιώτη Μαρία	Διάκριση των πεζογραφημάτων του με
Ντασιώτη Σοφία	ειδολογικά κριτήρια
Ντρίζα Τζέσικα	Λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης
Πελώνη Σοφία	Οι ιδέες του Γιώργου Ιωάννου
Σαγάνα Πηνελόπη	Γενικά χαρακτηριστικά του έργου του
Σάλτα Γεωργία	Οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το
Σπάτας Αθανάσιος	πεζογραφικό του έργο
Τσιάρα Αλεξάνδρα	Από που αντλεί το υλικό του
Τσώτση Ιωάννα	Μέσα που χρησιμοποιεί
Φωλιά Ευγενία	

1^η ομάδα:

Ζυγογιάννη Μαρία Μπίμπαση Ελευθερία Πελώνη Σοφία Φωλιά Ευγενία	Η Θεσσαλονίκη στο έργο του Γιώργου Ιωάννου.
---	---

2^η ομάδα:

Ντασιώτη Μαρία Ντρίζα Τζέσικα Σαγάνα Πηνελόπη	Από τη συλλογή: “Η πρωτεύουσα των προσφύγων” μια προσέγγιση των παρακάτω πεζογραφημάτων :
---	---

Τσιάρα Αλεξάνδρα	<p>’Μια μικρή επέτειος’’</p> <p>’Και ιδού νεφέλη λευκή’’</p> <p>’Το λειρί του πετεινού’’</p>
------------------	--

3η ομάδα:

<p>Σάλτα Γεωργία</p> <p>Σπάτας Θανάσης</p> <p>Τσώτση Ιωάννα</p>	<p>Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του Ιωάννου από τις συλλογές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Για ένα φιλότιμο- 1964 (Για ένα φιλότιμο) 2. Για ένα φιλότιμο- 1964 (Οι αρρώστιες) 3. Η μόνη κληρονομιά- 1972 (Ομίχλη)
---	--

4^η Ομάδα:

<p>Αδάμου Κωνσταντίνα</p> <p>Βίτση Νικολέτα</p> <p>Γκραμόζι Ειρήνη</p> <p>Ντασιώτη Σοφία</p>	<p>Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του από τις συλλογές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “Η σαρκοφάγος” (“Η μεγαλοκόρη”) 2. “Η σαρκοφάγος” (“Τα κεφάλια”) 3. “Το δικό μας αίμα” (“Το δικό μας αίμα”) 4. “Το δικό μας αίμα” (“Το ξεκλήρισμα των Εβραίων”)
--	--

Υπεύθυνη Καθηγήτρια :

Ζωγράφου Ιωάννα

ΠΕ 02 – Φιλολόγος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα ερευνητική εργασία αποτελεί ένα ερέθισμα για νέους μαθητές να έρθουν σε επαφή με τα κείμενα πνευματικών ανθρώπων της σύγχρονης Ελλάδας και μια διαφορετική προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων. Παρακολουθώντας την πορεία του πεζογράφου – ποιητή Γιώργου Ιωάννου από τα παιδικά του χρόνια έως το θάνατό του, ανιχνεύουμε τη γραφή του, τον απέριττο λόγο του, την ευαισθησία του και την εγγύτητα του προς τον άνθρωπο, καθώς και τον ενορατικό αυτοσαρκασμό του. Ο Γιώργος Ιωάννου, κατά τη γνώμη μας, είναι κορυφαίος πεζογράφος και σημείο αναφοράς της λογοτεχνίας της Θεσσαλονίκης. Υπήρξε ένας ιδανικός μεσολαβητής, ένας ιδανικός δημιουργός που αφουγκράστηκε τον λόγο και την ιστορία της πόλης, μεταποιώντας τα σε λόγο κειμένων. Με όχημα την ιστορία και τα βιώματά του συνέθεσε τον μύθο της πόλης και μέσω αυτού τον δικό του μύθο. Υπήρξε καθαρά βιωματικός λογοτέχνης, που, όπως και ο ίδιος δήλωνε, δεν πίστευε στη λογοτεχνία που γράφεται έξω από τόπο και χρόνο. Στην πεζογραφία, καθιέρωσε ένα εντελώς προσωπικό ύφος και τρόπο γραφής, από το οποίο επηρεάστηκαν αρκετοί μεταγενέστεροι συγγραφείς.

Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει ως σκοπό α) αφενός τη γνωριμία των μαθητών με την πεζογραφία του Γιώργου Ιωάννου, β) αφετέρου την κατανόηση του ρόλου και της παρουσίας της Θεσσαλονίκης στη λογοτεχνική διαδρομή του πεζογράφου-ποιητή και τέλος γ) την προώθηση της φιλαναγνωσίας λογοτεχνικών κειμένων σε έφηβους μαθητές.

Ειδικότερα οι στόχοι είχαμε την φιλοδοξία να είναι:

- 1) Να γνωρίσουν οι μαθητές τον βίο του Γιώργου Ιωάννου.
- 2) Να γνωρίσουν την πορεία του ως εκπαιδευτικός, τα ενδιαφέροντά του και τους εκπαιδευτικούς του στόχους.
- 3) Να γνωρίσουν την ιστορία της πόλης της Θεσσαλονίκης, να διερευνήσουν το ρόλο της στην ανάπτυξη της ιδιαίτερης προσωπικότητας του πεζογράφου και να εντοπίσουν τις επιδράσεις της πόλης στο λογοτεχνικό του έργο.
- 4) Να τον εντάξουν στο λογοτεχνικό περιβάλλον και να διακρίνουν τα πεζογραφήματά του με ειδολογικά κριτήρια.
- 5) Να γνωρίσουν τους τίτλους των κυριότερων έργων του.
- 6) Να ερευνήσουν τις επιδράσεις που δέχτηκε ο πεζογράφος και διαμόρφωσαν το έργο του και να εντοπίσουν και άλλους παράγοντες

που έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη της συγγραφικής του υπόστασης.

- 7) Να αντιληφθούν οι μαθητές τη βιοθεωρία του Γιώργου Ιωάννου και να είναι σε θέση εντοπίσουν τις ιδέες του μέσα στα κείμενά του.
- 8) Να αναγνωρίσουν οι μαθητές τα γενικά χαρακτηριστικά του έργου του (την αφηγηματική τεχνική, τον αφηγηματικό χρόνο, τον χώρο, τα θέματα, τη σύνθεση-πλοκή, τους αφηγηματικούς τρόπους, τα πρόσωπα-χαρακτήρες, τη γλώσσα, το ύφος).
- 9) Να εντοπίσουν τις πηγές από όπου αντλεί το υλικό του.
- 10) Να σχολιάσουν επιλεγμένα κείμενα από όλες τις πεζογραφικές συλλογές του.
- 11) Να συλλέξουν φωτογραφικό υλικό και σκίτσα από την προσωπική, οικογενειακή, κοινωνική και επαγγελματική ζωή του πεζογράφου.

Το τμήμα μας λειτούργησε αρχικά σαν σύνολο στην αναζήτηση των στοιχείων του βίου του Γιώργου Ιωάννου και των γενικών χαρακτηριστικών του έργου του και, στη συνέχεια, χωρίστηκε σε τέσσερις ομάδες και κάθε ομάδα ανέλαβε ένα επί μέρους θέμα, ανάλογα με τις προτιμήσεις της.

Παρακολουθήσαμε κάποια βίντεο, αναζητήσαμε στοιχεία στη βιβλιοθήκη του σχολείου μας, στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λιβαδειάς και στο διαδίκτυο, διαβάσαμε κείμενα του πεζογράφου από όλες τις συλλογές του.

Συγκεντρώναμε σταδιακά το υλικό μας και καταγράψαμε τα συμπεράσματά μας. Ενδιάμεσα ανακοινώναμε στην ολομέλεια και συζητούσαμε τα αποτελέσματα της εργασίας μας. Στο τέλος συζητήσαμε όλοι μαζί και κάναμε την τελική σύνθεση των επί μέρους εργασιών.

Περιεχόμενα

	Σελίδα
Εισαγωγικό σημείωμα	10
1 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	
Γιώργος Ιωάννου 1927-1985	
1.1 Βιογραφικά στοιχεία	14
1.2 Η λογοτεχνική του πορεία	14
1.3 Λίγα στοιχεία για τις κυριότερες συλλογές του	15
1.4 Ένταξη στο λογοτεχνικό περιβάλλον	16
1.5 Διάκριση των πεζογραφημάτων του με ειδολογικά κριτήρια	17
1.6 Λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης	18
1.7 Οι ιδέες του Γιώργου Ιωάννου	19
1.8 Γενικά χαρακτηριστικά του έργου του	21
1.9 Οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το πεζογραφικό του έργο	26
1.10 Από που αντλεί το υλικό του	26
1.11 Μέσα που χρησιμοποιεί	27
2 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	30
2.1 Η Θεσσαλονίκη στο έργο του Γιώργου Ιωάννου.	30
3 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	36
Από τη συλλογή:	
“Η πρωτεύουσα των προσφύγων”	
για προσέγγιση των παρακάτω πεζογραφημάτων :	
3.1 “Μια μικρή επέτειος”	36
3.2 “Και ιδού νεφέλη λευκή”	43
3.3 “Το λειρί του πετεινού”	46
4 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο	53
Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του Ιωάννου από τις συλλογές:	

4.1 Για ένα φιλότιμο- 1964 (Για ένα φιλότιμο)	53
4.2 Για ένα φιλότιμο- 1964 (Οι αρρώστιες)	56
4.3 Η μόνη κληρονομιά- 1972 (Ομίχλη)	58

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

62

Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του από τις συλλογές:

5.1 “Η σαρκοφάγος” (“Η μεγαλοκόρη”)	62
5.2 “Η σαρκοφάγος” (“Τα κεφάλια”)	65
5.3 “Το δικό μας αίμα” (“Το δικό μας αίμα”)	70
5.4 “Το δικό μας αίμα” (“Το ξεκλήρισμα των Εβραίων”)	77

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	88
---------------------------------------	-----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	102
---------------------	------------

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το παρόν έργο εκπονήθηκε στα πλαίσια της ερευνητικής εργασίας της Α΄Λυκείου, κατά το έτος 2015-16 (β΄ τετραμήνου) από τους μαθητές και των δύο τμημάτων που επιλέξαμε να μελετήσουμε το έργο του Γιώργου Ιωάννου.

Το θέμα έχει επιλεγεί με αφορμή τα κείμενα του Γιώργου Ιωάννου που περιέχονται στο βιβλίο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄Λυκείου με ισχυρό κριτήριο, στην επιλογή του θέματος, την πεποίθηση ότι η πεζογραφία δεν είναι κάτι δύσκολο και ακατανόητο για εμάς τους μαθητές. Επιχειρήσαμε να διαβάσουμε πολλά κείμενα, να στοχαστούμε για το φαινόμενο της λογοτεχνικής παραγωγής, να συζητήσουμε τα συμπεράσματά μας. Η επαφή μας ως μαθητές-αναγνώστες με την πεζογραφία και η προώθηση της φιλιαναγνωσίας εξακολουθεί να είναι πρωτεύον ζητούμενο. Στην περίπτωση μας συνδέεται με τη σύνταξη σημειώσεων, οι οποίες αφορούν τα πεζογραφήματα, την αναζήτηση επιδράσεων και επιρροών, την ανάγνωση και την εκφορά πεζογραφικού λόγου. Η πεζογραφία δεν προκαλεί μόνο αισθήματα, παράγει και σκέψη. Σκέψη παραγωγική και χρήσιμη για την εξέλιξή μας ως ώριμες προσωπικότητες.

Ενδεικτικά ερωτήματα που επιχειρήσαμε να απαντήσουμε είναι τα ακόλουθα:

- 1) Ποια ήταν η ζωή του;
- 2) Ποια ήταν η Θεσσαλονίκη και ποια η εποχή του συγγραφέα;
- 3) Ποια ήταν η λογοτεχνική του πορεία;
- 4) Ποια τα κυριότερα έργα του (πεζογραφία, ποίηση, δοκίμια, μεταφράσεις, παιδική λογοτεχνία).
- 5) Σε ποιο λογοτεχνικό περιβάλλον εντάσσεται ο Γιώργος Ιωάννου;
- 6) Ποια ήταν τα θέματα των κειμένων του;
- 7) Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του πεζογραφικού του έργου;
- 8) Ποια είναι η τεχνική της γραφής του (γλώσσα, ύφος, εικόνες);
- 9) Πώς η κοινωνία αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τον Γιώργο Ιωάννου;
- 10) Ποιες ιδέες και μηνύματα προωθούνται μέσα από το έργο του;
- 11) Από ποιους ομοτέχνους του δέχτηκε επιδράσεις;
- 12) Ποιοι παράγοντες διαμόρφωσαν το συγγραφικό του έργο;

13) Από πού αντλεί το υλικό του ο Γιώργος Ιωάννου;

Ο σχολιασμός των κειμένων που επιλέξαμε πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια πρώτη απόπειρα να έλθουμε σε επαφή με το έργο του πεζογράφου και να ζήσουμε την ατμόσφαιρά του και ως υπόσχεση ότι στο μέλλον αυτή η προσπάθεια θα ενδυναμωθεί.

Οι μαθητές

1ο Υπόθεμα:

Αδάμου Κωνσταντίνα	Γιώργος Ιωάννου 1927-1985
Βίτση Νικολέτα	Βιογραφικά στοιχεία
Γκραμόζι Ειρήνη	Η λογοτεχνική του πορεία
Ζυγογιάννη Μαρία	Λίγα στοιχεία για τις κυριότερες συλλογές του
Μπίμπαση Ελευθερία	Ένταξη στο λογοτεχνικό περιβάλλον
Ντασιώτη Μαρία	Διάκριση των πεζογραφημάτων του με ειδολογικά κριτήρια
Ντασιώτη Σοφία	Λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης
Ντρίζα Τζέσικα	Οι ιδέες του Γιώργου Ιωάννου
Πελώνη Σοφία	Γενικά χαρακτηριστικά του έργου του
Σαγάνα Πηνελόπη	Οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το πεζογραφικό του έργο
Σπάτας Αθανάσιος	Από που αντλεί το υλικό του
Τσιάρα Αλεξάνδρα	Μέσα που χρησιμοποιεί
Τσώτση Ιωάννα	
Φωλιά Ευγενία	

Γιώργος Ιωάννου 1927-1985

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.1 Βιογραφικά στοιχεία:

Παιδί προσφύγων της Ανατολικής Θράκης ο Γιώργος Ιωάννου γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Ο Γιώργος Ιωάννου (ψευδώνυμο του Γιώργου Σορολόπη) υπήρξε γιος του Ιωάννη Σορολόπη, υπαλλήλου των σιδηροδρόμων και της γυναίκας του Αθανασίας. Η οικογένειά του κατέφυγε στη Θεσσαλονίκη από την Ανατολική Θράκη μετά από οικονομική καταστροφή της, και μετά από τον Γιώργο απέκτησε τρία ακόμη παιδιά.

Εκεί έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια, τελείωσε το Γυμνάσιο και αποφοίτησε από τη Φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου το 1950. Από το 1954 αρχίζει η σταδιοδρομία του ως φιλόλογου εκπαιδευτικού. Στην αρχή εργάζεται σε ιδιωτικά σχολεία, στο ενδιάμεσο ως βοηθός στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Φιλοσοφική σχολή- έδρα Αρχαίας Ιστορίας) και το 1960 διορίζεται στη Δημόσια Μέση Εκπαίδευση.

Πέθανε από μετεγχειρητική επιπλοκή στην Αθήνα σε ηλικία πενήντα οχτώ χρόνων. Κηδεύτηκε στη Θεσσαλονίκη. Το έργο του Γιώργου Ιωάννου τοποθετείται στη μεταπολεμική ελληνική λογοτεχνία και πηγάζει από τις προσωπικές εμπειρίες του συγγραφέα από την εποχή της γερμανικής κατοχής, της εθνικής αντίστασης και του εμφυλίου στην Ελλάδα. Στην πεζογραφία του, από την οποία έγινε κυρίως γνωστός, απεικονίζεται μέσω της μονομερούς αφήγησης και του εσωτερικού υποβλητικού λόγου του μια ολόκληρη εποχή (από τη γερμανική κατοχή ως τη μεταπολίτευση και την μετέπειτα περίοδο) που σφράγισε τη νεοελληνική ιστορία. Το ποιητικό του έργο, έντονα ερωτικό, τοποθετείται στην ομάδα του Κύκλου της Διαγώνιου, ενός από τα σημαντικότερα μεταπολεμικά λογοτεχνικά περιοδικά της Θεσσαλονίκης που ιδρύθηκε από τον Ντίνο Χριστιανόπουλο και στο οποίο ο Ιωάννου υπήρξε βασικός συνεργάτης.

1.2 Η λογοτεχνική του πορεία:

Η πρώτη του ποιητική συλλογή Ηλιοτρόπια το 1954 του δίνει την ευκαιρία να γνωριστεί με ποιητές και συγγραφείς τόσο στη Θεσσαλονίκη, όσο και στην Αθήνα. Από το 1958-1965 συνεργάζεται με το περιοδικό της Θεσσαλονίκης Διαγώνιος, το οποίο εκδίδει ο ποιητής Ντίνος Χριστιανόπουλος, όπου δημοσιεύει ποιήματά του. Στο ίδιο διάστημα εκδίδει τη δεύτερη ποιητική του συλλογή: Τα χίλια δέντρα, 1963.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 αρχίζει η στροφή του στην πεζογραφία. Η Διαγώνιος φιλοξενεί στις σελίδες της τις πρώτες πρόζες του. Ακολουθούν οι

συλλογές διηγημάτων. Για ένα φιλότιμο 1964, Η Σαρκοφάγος 1971, και Η μόνη κληρονομιά (1974).

Παράλληλα εκδηλώνει φιλολογικό ενδιαφέρον για τη νεοελληνική λαϊκή παράδοση. Καρπός της επιστημονικής του ενασχόλησης με το λαϊκό πολιτισμό (δημοτικό τραγούδι, προφορικές αφηγήσεις, ελληνικό λαϊκό θέατρο) υπήρξαν οι εκδόσεις: Δημοτικά τραγούδια της Κυνουρίας (1965), Τα δημοτικά μας τραγούδια (1966), Μαγικά παραμύθια του Ελληνικού λαού (1966), Παραλογές (1970), η τρίτομη συλλογή έργων του Ελληνικού Θεάτρου Σκιών Ο Καραγκιόζης (1972) και τα Παραμύθια του λαού μας (1973).

Συνάμα παρήγαγε και μεταφραστικό έργο: Ευριπίδη (Ιφιγένεια ή εν Ταύροις 1969) Στράτωνα (Μούσα Παιδική 1980), (Παλατινή Ανθολογία), Τάκιτο (Γερμανία, 1980)

Ασχολήθηκε και με το θεατρικό λόγο: Το αυγό της κότας 1980 και ο μονόλογος Η μεγάλη Άρκτος, 1981. Ακόμα σημαντικοί είναι οι μελοποιημένοι, από τον Ν. Μαμαγκάκη, στίχοι του για το δίσκο Κέντρο Διερχομένων (1981). Προχώρησε και στην έκδοση του δικού του περιοδικού, Φυλλάδιο (1978-85), στο οποίο δημοσιευόταν αποκλειστικά δικά του κείμενα.

Ο Ιωάννου αφιερώθηκε και στην υπηρεσία εκπαιδευτικών στόχων. Συνέβαλε στη συγγραφή του Ανθολογίου για τα παιδιά του δημοτικού σχολείου, στην επιλογή κειμένων – μετά την μεταπολίτευση -για τα Νεοελληνικά Αναγνώσματα της Μέσης Εκπαίδευσης και συνεργάστηκε επί μακρόν με το μαθητικό περιοδικό Ελεύθερη Γενιά (1976-1981), δημοσιεύοντας άρθρα και απαντώντας συμβουλευτικά με αγάπη, χιούμορ και ευαισθησία στα γράμματα των παιδιών που του έστελναν τα κείμενα τους.

Κύρια ενασχόληση του όμως υπήρξε η πεζογραφία: Συλλογές: Το δικό μας αίμα (1978- Α΄ Κρατικό βραβείο Πεζογραφίας) , Επιτάφιος θρήνος και Κοιτάσματα (1980). Τα εκτενή πεζογραφήματα Ομόνοια και Πολ/πλα κατάγματα (1980)

Το 1982 εκδίδονται οι συλλογές Εφήβων και μη, Εύφλεκτη χώρα και Καταπακτή. Το 1984 πριν από το θάνατο του , δημοσιεύεται η τελευταία συλλογή πεζογραφημάτων : Η πρωτεύουσα των προσφύγων, έργο που ο ίδιος θεώρησε ως το καλύτερο του.

Άλλα έργα του είναι : Ο Πίκος και η Πίκα (παιδικό παραμύθι)1986, Ο της φύσεως Έρωσ, 1985 (Δοκίμιο), Αλεξάνδρεια 1916: Ημερολόγιο του ΦιλίππουΣ. Δραγούμη», Λαϊκές αφηγήσεις για την Προσφυγιά, 1988.

1.3 Λίγα στοιχεία για τις κυριότερες συλλογές του:

Για ένα φιλότιμο (1964): Απαρτίζεται από 22 μικρά αφηγήματα ή σκίτσα ή χρονικά, ιδίως από τη ζωή του έμμεσα αυτοβιογραφούμενου συγγραφέα. Όλα είναι

στο πρώτο πρόσωπο και έχουν την εξωτερική μορφή της απλής , ξερής , ασυγκίνητης και ασχολιάστης καταγραφής (Μες τους προσφυγικούς Συνουκισμούς, +13-12-43)

Η Σαρκοφάγος (1971) : Απαρτίζεται από 21 κείμενα που γράφτηκαν τις μαύρες μέρες της δικτατορίας από το 1968-1970 και κυκλοφόρησαν το 1971 μετά την λήξη της προληπτικής λογοκρισίας. Βρίθουν από υπαινιγμούς για την τότε κατάσταση. Ο ίδιος ο Ιωάννου το θεωρούσε « διαποτισμένο με την οσμή του θανάτου » (Το Γάλα, Παναγιά η Ρευματοκρατόρισσα)

Η μόνη κληρονομιά 1974 : Πάλι έχουμε την εξιστόρηση αναμνήσεων ενός παρελθόντος απώτερου. Σ' αυτό το βιβλίο ο Ιωάννου « κατακτά μια νηφαλιότητα, την ψυχική αντοχή να αντιμετωπίζει τα ανθρώπινα μ' ένα πικρό χαμόγελο» (Ομίχλη , Στου Κεμάλ το σπίτι).

Η Πρωτεύουσα των προσφύγων (1984): Κάτω από τον τίτλο βρίσκεται η πόλη και κοινωνία της σημερινής Θεσσαλονίκης. Γίνεται λόγος για τους σημερινούς ανθρώπους της, την κοινωνία και τις συνθήκες των τελευταίων δεκαετιών της. Κάνει και συγκρίσεις του τρόπου ζωής της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, πόλεις στις οποίες έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του (Το Λειρί του Πετεινού)

1.4 Ένταξη στο λογοτεχνικό περιβάλλον :

Τόσο ως ποιητής όσο και ως πεζογράφος ο Ιωάννου εντάσσεται στη δεύτερη μεταπολεμική γενιά, δηλαδή στους δημιουργούς που εμφανίστηκαν γύρω στο 1960, ενώ ο ίδιος λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στην πρώτη και στην δεύτερη μεταπολεμική γενιά. Οι ποιητές αυτής της περιόδου προβάλλουν στα ποιήματα τους προβληματισμούς και εμπειρίες που εντοπίζουν και στο έργο προγενέστερων ποιητών, ενώ παράλληλα προετοιμάζουν το έδαφος για την επόμενη γενιά ποιητών.

Ως πεζογράφος, μαζί με άλλους δημιουργούς της γενιάς του, καλλιέργησε το διήγημα. Το διήγημα αυτής της περιόδου διαφοροποίησε από το ηθογραφικό διήγημα ή αυτό της γενιάς του 30.

Στα 1964, όταν ο Ιωάννου εκδίδει την πρώτη του συλλογή πεζών: Για ένα φιλότιμο, χρησιμοποιεί τον όρο «πεζογράφημα» , για να σηματοδοτήσει την επινόηση μια φόρμας που αμφισβητούσε τη «συμβατική» πεζογραφία. Τα πεζογραφήματα στηρίζονται στη μνήμη και την παρατήρηση. Πρώτη ύλη είναι το βίωμα που επιτρέπει στο συγγραφέα να ανακαλεί περιστασιακά και γεγονότα και να τα μεταπλάθει. Ο ίδιος ο συγγραφέας αναφερόμενος στη σχέση των κειμένων με τη ζωή του, τα ονομάζει βιωματικά, ανάμεσα δηλαδή στα αυτοβιογραφικά και τα φανταστικά.

Σύμφωνα με τον **MarioVitti** το αφηγηματικό έργο του Ιωάννου είναι διατυπωμένο αποκλειστικά σε σύντομες ενότητες (πεζογραφήματα) που δεν αποβλέπουν τόσο στην πλοκή, όσο στην αναβίωση, μέσα από την μνήμη, ενός περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης.

Ενώ σύμφωνα με τον **Πετρόπουλο** με τον όρο «Πεζογραφήματα» εννοούμε μικρά αφηγηματικά έργα ή σύντομα κείμενα γνώμης δοκιμιακού χαρακτήρα. Η διαφορά των πεζογραφημάτων (ως αφηγηματικά έργα) από τα διηγήματα είναι ελάχιστη και συνίσταται στη διαφορά του μεγέθους τους.

Τα «πολύπτυχα» (όπως ο ίδιος τα χαρακτήρισε) πεζογραφήματα του περιέχουν: από το άμορφο μονόλογο και το σχόλιο μέχρι το Δοκίμιο, το Χρονικό και το διήγημα.

Με τον όρο πολύπτυχο πεζογράφημα εννοούμε την ανάμειξη-σύζευξη των λογοτεχνικών ειδών σε βαθμό διαφορετικό σε κάθε πεζογράφημα. Και έτσι κατέληγε άλλοτε σε ένα κείμενο με θεωρητική διάθεση, που διανθιζόταν από συμπυκνωμένες ιστορίες, οι οποίες λειτουργούσαν ως αποδείξεις ή παραδείγματα για το κεντρικό κείμενο, και άλλοτε σε ιστορίες που αποτελούσαν τη βάση του πεζογραφήματος με σχόλια, χρονικά ή δοκίμια γύρω και πάνω σ' αυτές .

1.5 Διάκριση των πεζογραφημάτων του με ειδολογικά κριτήρια:

1. Κείμενα καθαρά λογοτεχνικά, όπου συνδυάζονται το πραγματικό, το επινοημένο και το φανταστικό.
2. Χρονικά που αναφέρονται σε ιστορικά γεγονότα.
3. Χρονογραφήματα, κείμενα δηλαδή επίκαιρα και δημοσιευμένα στον ημερήσιο τόπο.
4. Δοκίμια
5. Κείμενα μεικτά.

1.6 Λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης

Πρόκειται για μια λογοτεχνία που ξεκίνησε κάτω από εντελώς διαφορετικές συνθήκες-κοινωνικές και πολιτικές- σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Παρουσιάζεται περισσότερο νεωτερική στη Πεζογραφία και πιο παραδοσιακή στην ποίηση.

Περίοδοι:

α) Δεκαετία του '30 όπου ο πεζός λόγος, κυριαρχεί. Οι λογοτέχνες συσπειρώνονται γύρω από το περιοδικό Μακεδονικές ημέρες. Η θεματική της κινείται στους χώρους της εσωτερικότητας(η δικτατορία του Μεταξά ευνοούσε τη στροφή προς τα μέσα) και στην αγάπη για την πόλη τους. Κυριότεροι εκπρόσωποι είναι ο Ν.Γ Πεντζίκης, ο Στ. Ξεφλούδας. Οι ποιητές Ζωή Καρέλλη, Γ. Θέμελης κ.α.

β) Μέτα τον πόλεμο τα πράγματα αλλάζουν. Οι λογοτέχνες της Θεσσαλονίκης δεν αναζητούν την ταυτότητα τους αποκλειστικά στην ιδιαιτερότητα της πόλης τους. Αν και συχνά ξεκινούν απ' αυτή, επεκτείνουν το έργο τους σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Πρωτότυποι, προκλητικοί και συχνά ανατρεπτικοί σφραγίζουν την εξέλιξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Κυριότεροι εκπρόσωποι στην πεζογραφία είναι ο Νικ.Μπακόλας, ο Βασ. Βασιλικός, ο Ιωάννου, ο Γ. Χειμωνάς. Ταυτόχρονα ξεχωρίζουν και δύο ποιητές ο Μαν Αναγνωστάκης και ο Ντίνος Χριστιανόπουλος, με ξεχωριστές όμως αυτόνομες πορείες. Τα περιοδικά τους είναι Κριτική και Διαγώνιος.

Κοινά χαρακτηριστικά της β περιόδου: α) η ιδιαίτερη φροντίδα για τη μορφή των κειμένων, β) οι περισσότεροι συγγραφείς πρωτοεμφανίζονται με σύντομα πεζά κείμενα, γ) η ιστορικότητα στη γραφή, δ) η προσκόλληση στη πόλη τους (όχι όμως με αντιπαλότητα στην Αθήνα).

1.7 Οι ιδέες του Γιώργου Ιωάννου

α) Η προσφυγική καταγωγή κινεί τον Γ. Ιωάννου να αγκαλιάσει της Ελλάδα των χαμένων πατρίδων. Ο πόνος της προσφυγιάς, η αίσθηση του ξεριζωμού, η μοναξιά και η ανασφάλεια διαχέονται σχεδόν σ' όλο του το έργο. Έτσι δε διστάζει να περιγράψει τις άθλιες συνθήκες ζωής των προσφύγων, ούτε την απαράδεκτη αντιμετώπιση τους από το ελληνικό κράτος. Δεν παραλείπει τέλος να τονίσει την αγάπη τους για τη ζωή, την εργατικότητα, τη δημιουργικότητα, τον αγώνα τους για ένα καλύτερο μέλλον.

β) Ένα πολύ σημαντικό μέρος των βιωμάτων του αναφέρεται στον πόλεμο του 1940 και τη γερμανική κατοχή(1940-44). Οι παιδικές και εφηβικές αναμνήσεις του είναι πλημμυρισμένες από την ανασφάλεια εκείνης της εποχής: βρίθουν από τραυματικές εμπειρίες που πηγάζουν από την απανθρωπιά, την άγρια εκμετάλλευση, τις στερήσεις, την έκπτωση της ανθρώπινης ζωής, και τη μόνιμη παρουσία του θανάτου(Το Γάλα). Μέσα από τις σελίδες του περνούν όλα τα σημαντικά γεγονότα της περιόδου: η σύλληψη και η μεταφορά των Εβραίων της Θεσσαλονίκης στα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, η πείνα και η Μαύρη αγορά, η δράση των προδοτικών ταγμάτων ασφαλείας και των αντιστασιακών οργανώσεων. Δεν αμελεί μάλιστα να εκφράσει απροκάλυπτα το μίσος του για τους κατακτητές και τους συνεργάτες τους, όπως και το θαυμασμό του για τους γενναίους εκείνους που έχασαν την ζωή τους για την ελευθερία.

γ) Ο Ιωάννου είναι αφοσιωμένος στις αρχές της δημοκρατίας. Ειρωνεύεται τη δημοκρατία του Μεταξά, σατιρίζει τη βασιλεία και τους οπαδούς της, αντιμετωπίζει με κριτικό πνεύμα τις προπολεμικές κουμμουνιστικές αντιλήψεις. Άνηκε στην Αριστερά και συμπαθούσε τους άδολους αγωνιστές της κατοχής, ενώ δεν έκρυβε την απέχθειά του για τους συνοδοιπόρους των Γερμανών που αναγορεύτηκαν σε σωτήρες της Ελλάδας και καρπώθηκαν, την εξουσία μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Συχνά αναφέρεται στο φόβο και στην ανάγκη που αναγκάζουν το άτομο να υποκύπτει στη βιαιότητα μιας αυταρχικής εξουσίας και σαν αντίδραση γελοιοποιεί τους καταναγκαστικούς μηχανισμούς και τις μεθόδους τους.

δ) Ο συγγραφέας πιστεύει πως η Ελληνική κοινωνία νοσεί, πως όλοι είναι συνυπεύθυνοι για την παρακμή της και ιδιαίτερα το κυρίαρχο σύστημα αξιών. Ασκει δριμεία κριτική στην αστική τάξη, στις συνθήκες των μελών της, στην υποκρισία, στο συντηρητισμό της, τον πνευματικό μαρασμό, την αλαζονεία(Το Γάλα). Αντίθετα λατρεύει τον απλό άνθρωπο που κερδίζει το ψωμί με τον ιδρώτα του (Μες τους Προσφυγικούς Συνοικισμούς). Ακόμη ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τη μετανάστευση στη Γερμανία αποδίδοντας βαριές ευθύνες στην πολιτική και οικονομική εξουσία της εποχής εκείνης. Ιδιαίτερη αγάπη νιώθει για τους περιθωριακούς, τους κατάδικους και τα θύματα του κοινωνικού ρατσισμού, δε διστάζει μάλιστα να καταγγείλει ευθέως τη συμπεριφορά της κοινωνίας απέναντι σε όποιον θεωρεί απορριπτέο.

ε) Ο Ιωάννου αποστρέφεται τη σύγχρονη κοινωνία και την παρουσιάζει με τα πιο

μελανά χρώματα. Οι μεγαλουπόλεις ταυτίζονται στη συνείδηση του με τη μοναξιά, την αδιαφορία, την υποκρισία, τον καθωσπρεπισμό. Μισεί τους τεχνοκράτες που καταστρέφουν τα κατάλοιπα του παρελθόντος στο όνομα μιας αμφισβητούμενης προόδου (στου Κεμάλ το σπίτι). Ακόμη και ο τουρισμός μπαίνει στο στόχαστρο του γιατί υποτάσσει τους Έλληνες στους ξένους και διαβρώνει τη γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα. Συχνά καταντά υπερσυντηρητικός, γύρω στα 1982-83 φτάνει στο σημείο να αρθρογραφεί εναντίον της χρήσης των ιδιωτικών αυτοκινήτων και προτείνει την κατάργησή τους.

στ) Θρησκευεται συνειδητά και αναπτύσσει μια προσωπική σχέση με το Θεό, βαθιά φιλική, που δεν γνωρίζει φόβο και φανατισμό, μια σχέση που πηγάζει από την ανάγκη για ψυχική γαλήνη(Παναγιά η Ρευματοκράτορρισα).

ζ) Ο Γ. Ιωάννου φαίνεται να καταδυναστεύεται από υποσυνείδητο φόβο για την κοινωνία που τον αναγκάζει να επιλέγει την απομόνωση και την ασκητική ζωή. Γεννήθηκε και μεγάλωσε σε μια εποχή που εξηγεί ως ένα μεγάλο βαθμό τη προσωπική ανασφάλεια και τους φόβους με προεξάρχοντα εκείνον του θανάτου (Το Γάλα). Όμως αυτή η εργένικη ζωή του δικαιολογεί την ανία, την αίσθηση της πλήξης και τις εμμονές. Διψά όμως για ανθρώπινη επαφή, γνήσια και ανιδιοτελή. Γι' αυτό το έργο του είναι ένας ύμνος στην αυθεντικότητα των συναισθημάτων, ένας ύστατος χαιρετισμός στον κόσμο της αξιοπρέπειας και της ψυχικής ευγένειας που σιγά-σιγά χάνεται.

η)Επιτίθεται σε ό,τι διαβρώνει τα ήθη, τα έθιμα, τη γλώσσα και τον πολιτισμό μας (π.χ. τουρισμός, διαφήμιση). Σ' αυτό έγκειται και η εκπληκτική του συγγένεια με τον Αλ. Παπαδιαμάντη.

θ)Ο Ιωάννου γράφει κείμενα στα οποία υπερισχύει το βιοματικό στοιχείο, παράλληλα αντανακλούν κάποια καίρια προβλήματα της νεοελληνικής πραγματικότητας. Ο συγγραφέας παρακολουθεί από κοντά την αγωνία των ηρώων του, που στη πλειοψηφία τους είναι άνθρωποι ταλαιπωρημένοι βουτηγμένοι στην ανέχεια και ζουν στις φτωχογειτονιές της συμπρωτεύουσας. Η εμμονή του σ' αυτό το θέμα κάνει τα έργα του να μοιάζουν με ένα και μόνο πεζογράφημα σε διαδοχικές φάσεις.

ι)Ο συγγραφέας επιμένει ιδιαίτερα στο θέμα της στέρησης γιατί η στέρηση και όλες αυτές οι δύσκολες καταστάσεις ωφελούν τον άνθρωπο... Γι' αυτό οι τελείως στερημένοι είναι κατά κανόνα πολύ αξιόλογοι άνθρωποι. Το έργο του ακόμα ξεχωρίζει για τα κωμικά στοιχεία που περιλαμβάνει, μια αίσθηση του χιούμορ με διάθεση κυρίως μελαγχολική.

κ)Ο λόγος παραμένει πυκνός, ενώ οι ξαφνικές δραματικές εξελίξεις που εντοπίζονται στα πεζογραφήματα του οφείλονται κυρίως στη προσωπική του ενασχόληση με το δημοτικό τραγούδι, τα λαϊκά παραμύθια και τον Καραγκιόζη.

1.8 Γενικά χαρακτηριστικά του έργου του

Η αφηγηματική τεχνική

Η τεχνική της πεζογραφίας του Γ. Ιωάννου έχει τρία βασικά χαρακτηριστικά:

α) Η μονοεστιακή αφήγηση (οπτική γωνία ενός και μόνο προσώπου)

Ο αφηγητής αφηγείται αλλά και συμμετέχει-συνήθως ως πρωταγωνιστής-στην ιστορία. Αναφέρεται στην εσωτερική ζωή (εντυπώσεις, συναισθήματα, μνήμες) ενός μόνου προσώπου (εσωτερική εστίαση) και χρησιμοποιεί συνήθως το α' ενικό πρόσωπο με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως Το λειρί του Πετεινού, που είναι γραμμένο σε β' ενικό πρόσωπο. Ακόμη όμως και σε αυτή τη περίπτωση είναι φανερό πως απευθύνεται στον εαυτό του. Στα κείμενα του Ιωάννου η εσωτερική εστίαση επιβάλλεται κατ' ανάγκην, λόγω του εξομολογητικού τους χαρακτήρα. Πάντως στην επιλογή του αυτή φαίνεται πως έπαιξαν καθοριστικό ρόλο οι εισηγητές του εσωτερικού μονολόγου στην Ελλάδα και κύριοι εκπρόσωποι της σχολής της Θεσσαλονίκης, Στέλιος Ξεφλούδας και Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης και ιδιαίτερα το έργο του τελευταίου, «Ο πεθαμένος και η ανάσταση».

Η αφήγηση έχει κατά βάση καταγραφικό χαρακτήρα που ορίζει το πλαίσιο και την περιγραφή της εμπειρίας και των βιωμάτων. Η ηλικία του αφηγητή μπορεί να ποικίλει. Ο αφηγητής είναι πάντα ομοδιηγητικός, ο βαθμός συμμετοχής είναι άλλοτε μεγαλύτερος, π.χ. όταν ο αφηγητής βρίσκεται στο κέντρο του "κόσμου" ή εξομολογείται, και άλλοτε μικρότερος, όταν παρατηρεί και σχολιάζει.

Η χρήση του πρώτου προσώπου δεν σημαίνει υποχρεωτικά και έκφραση προσωπικών ή απλών βιωμάτων. Τα βιώματα μπορεί να είναι εμπειρίες, εντυπώσεις, συναισθήματα, φαντασιώσεις, ισχυρές πνευματικές καταστάσεις ενώ το πρώτο πρόσωπο στο βαθμό που δεν ταυτίζεται με τα ατομικά βιώματα, μπορεί να συνδυάζεται με την υπόδυση πολλών προσώπων και να οδηγεί στην πολλαπλότητα των ερμηνειών.

Η ανασύνθεση της πραγματικότητας μέσω της μνήμης κάνει τη ματιά του αφηγητή να λειτουργεί με διττό τρόπο, μυθοποιητικό και απομυθοποιητικό. Η μυθοποίηση της πραγματικότητας και της προσωπικής εμπειρίας ανάγεται συχνά στην παιδική ηλικία (συνήθως είναι άλλωστε η εστίαση του ενδιαφέροντος της αφήγησης στα παιδιά) ή συνδέεται με το Βυζάντιο και τις αρχές του 20ού αιώνα. Αντίθετα η απομυθοποιητική λειτουργία έχει να κάνει συνήθως με την κατοχή ή τα μεταπολεμικά χρόνια.

β) Το διασπασμένο θέμα:

Το θέμα στα περισσότερα πεζογραφήματα δεν έχει αρχή, μέση και τέλος, αλλά σχηματίζεται από θεματικά θραύσματα που συνδέονται υπόγεια.

Πρόκειται περισσότερο για στιγμιότυπα που τον εντυπωσίασαν, αποτυπώθηκαν στη μνήμη του και έγιναν αντικείμενο εξομολόγησης μέσα σε φόρμες αντισυμβατικές,

χωρίς πλοκή και λογοτεχνικούς χαρακτήρες με την κλασική έννοια του όρου. Και σε αυτόν τον τομέα φαίνεται να επηρεάστηκε από τον Ν. Γ Πεντζίκη.

Συχνά βέβαια ακολουθεί την κλασική αρχή του αδιάσπαστου θέματος: ενότητα θεματική με αρχή μέση και τέλος. Σ' αυτή τη περίπτωση το αφηγηματικό υλικό χρησιμοποιείται συνήθως με τρόπο ευθύγραμμο. Εδώ το σημαντικότερο ρόλο παίζει η παρατήρηση πραγμάτων, προσώπων ή καταστάσεων, η οποία οδηγεί σε μια μορφή αφήγησης του συγκεκριμένου.

γ) Η διάσπαση του αφηγηματικού χρόνου

Αλληλένδετη με την τεχνική του διασπασμένου θέματος είναι και η σύνθεση παρόντος-παρελθόντος και γενικότερα διαφορετικών χρονικών στιγμών. Ο Ιωάννου αρχίζει το κείμενο του τις περισσότερες φορές από το παρόν. Η συγκεκριμένη χρονική στιγμή όμως δεν είναι η αφηγηρία της αφήγησης αλλά εφιαλτήριο μιας χρονικής ανάκλησης: ανακαλεί δηλαδή μια στιγμή του παρελθόντος η οποία με τη σειρά της ανακαλεί μια άλλη χρονική στιγμή του παρόντος ή του παρελθόντος (π.χ. Το Γάλα, όπου οι ανακλήσεις ξεπερνούν τις δέκα). Αυτές οι παρεμβάσεις δημιουργούν την επιδιωκόμενη ατμόσφαιρα αλλά και αποκαλύπτουν τον δάσκαλο του Ιωάννου στην τεχνική της χρονικής ανάκλησης, τον Αλ. Παπαδιαμάντη.

Αφηγηματικός Χρόνος

Ο χρόνος στα αφηγήματα του Ιωάννου έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά:

α) τη στενή και αβίαστη σύνδεση του παρόντος και του παρελθόν και

β) τη συσχέτιση του με το χώρο σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μιλάμε για χωρόχρονο αζεδιάλυτο

Συνδεδετικός κρίκος και στις δύο περιπτώσεις είναι η ανάμνηση.

Έτσι τα αφηγηματικά κείμενα αποτελούν ταξίδι του αφηγητή στο παρελθόν και το χώρο, καθώς προσπαθεί να βρει το χαμένο χωροχρόνο και να τον ανακτήσει. Η επίμονη και επίπονη αυτή διαδικασία μέσω της θαμπής λειτουργίας της μνήμης κάνει τον αφηγητή να διαχέεται στο χωροχρόνο, ο οποίος μετατρέπεται σε χώρο υποδοχής των συναισθημάτων και των οριακών ψυχολογικών καταστάσεων που βιώνει ο αφηγητής. Η βιωματική σχέση του αφηγητή με το χρόνο, ακριβέστερα με το χωροχρόνο και τη συνειρμική λειτουργία ορίζουν και τις διαστάσεις της αφήγησης. Ο χρόνος, είτε στην παροντική είτε στην ιστορική εκδοχή του, συντίθεται σύμφωνα με την προσωπική αίσθηση του αφηγητή, που συνήθως οδηγεί στο θρυμματισμό της χρονικής (επομένως και της αφηγηματικής) αλληλουχίας. Γι' αυτό και η αφήγηση οργανώνεται κατά κανόνα με τρόπο επεισοδιακό και όχι ευθύγραμμο.

δ) Ο Χώρος

Ο χώρος των "πεζογραφημάτων" είναι σχεδόν πάντα η Θεσσαλονίκη, η γενέθλια γη του συγγραφέα και ιδιαίτερα οι φτωχογειτονιές, οι προσφυγικοί συνοικισμοί, τα

εβραϊκά μνήματα, τα καλντερίμια της άνω πόλης, το λιμάνι, η πλατεία Βαρδαρίου με τα καταγώγια της. Όλα αυτά δίχως να περιγράφονται ιδιαίτερα υποβάλλονται ως οργανική παρουσία μέσα από το ήθος των ανθρώπων τους, που στα σκαμμένα από το μόχθο, από το φόβο ή από τα βίτσια πρόσωπα τους αντανακλούν τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τη Μικρασιατική καταστροφή, τη φασιστική δικτατορία, την κατοχή, τον εμφύλιο. Σε όσα πεζογραφήματα το επίκεντρο μεταφέρεται στην επαρχία, το εξωτερικό (Λιβύη) ή την Αθήνα, ο αφηγηματικός χώρος συνήθως παύει να διαδραματίζει οργανικό ρόλο, κατακτά απλό σκηνικό.

Ο χώρος δεν υπάρχει αυτόματα, δεν αποδίδεται μόνο με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του, αλλά κυρίως λειτουργεί βιωματικά και ενδιαφέρει μόνο σε συνάρτηση με τον άνθρωπο. Το εξωτερικό σκηνικό έτσι στήνεται βασικά για χάρη της εσωτερικής περιπλάνησης στην περιοχή της ατομικής και συλλογικής μνήμης. Γι' αυτό και η τοπιογραφία είτε αποδίδεται με λεπτές περιγραφές είτε ελλειπτικά, έχει, λόγω της βιωματικής σχέσης με τον άνθρωπο και της μνημονικής ανάκλησης, ένα χαρακτήρα ποιητικό, δηλαδή μεταφορικό και συναισθηματικό.

Ο Ιωάννου έχει χαρακτηριστεί ως περιηγητής πόλεων, κυρίως της γενέτειράς του. Η πραγματική πόλη όμως αποτελεί ένα τέχνασμα, εφόσον ο συγγραφέας δεν περιορίζεται στη μελέτη και τη περιγραφή της, αλλά τη θρυμματίζει και αναπλάθει μια νέα πόλη, όπου τα πάντα γίνονται αισθητά μέσω αυτής ως ένα σύνολο(ιστορία, κοινωνική ροή και παρόν).

Η περιπλάνηση του αφηγητή στον ιστορικό και κοινωνικό χώρο της Θεσσαλονίκης την αναδεικνύει πρωταρχικά ως πόλη της μνήμης και της συγκίνησης, ως ένα δειγματολόγιο όλων σχεδόν των εποχών, με πρόσωπο πολύμορφο όπου ισορροπούν οι αντικρουόμενοι ρυθμοί της ζωής. Η πόλη έτσι λειτουργεί μυθοποιητικά λόγω της μικρής απόστασης που είχε ο αφηγητής από τα βιώματα του.

ε) Τα Θέματα

Ο Ιωάννου εμπνέεται από τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Θεσσαλονίκης, τις καθημερινές τους δραστηριότητες και τις προσωπικές αναμνήσεις που εδράζονται και συμπλέκονται με το γενέθλιο χώρο. Στα πρώτα του ειδικά έργα την κυριαρχική παρουσία της Θεσσαλονίκης σφραγίζει μια τραυματική για το συγγραφέα εποχή, η κατοχή, που συμπίπτει με την εφηβεία του (αλλά την προηγούμενη και η επόμενη περίοδος) και προσδιορίζει το θεματικό πλαίσιο: προσφυγιά, πείνα, θάνατος και φόβος του θανάτου, μοναξιά, απανθρωπιά, θα τον συνοδεύουν σ' όλη του τη ζωή.

στ) Σύνθεση-Πλοκή

Η συνειρμική οργάνωση του υλικού και η μνημονική ανάκληση δείχνουν ότι στα περισσότερα αφηγήματα του Ιωάννου δεν υφίσταται κάποιο αυστηρό σχέδιο σύνθεσης. Το κατακερματισμένο υλικό και ο θρυμματισμός της αφηγηματικής αλληλουχίας απελευθερώνουν το συγγραφέα από την κυριαρχία του κεντρικού μύθου και τη δεσποτεία της πλοκής του επιτρέπουν τη μυθοποιητική ή

απομυθοποιητική της πραγματικότητας, την ανασύνθεση των περιστατικών και τη σκιαγράφηση των προσώπων σύμφωνα με τις τάσεις της ψυχής του και τις υπαρξιακές αναζητήσεις του.

ζ) Αφηγηματικοί τρόποι:

Το εσώστροφο στοιχείο που κυριαρχεί στην πεζογραφία του Ιωάννου και επιβάλλει τον ψιθυριστό και παραληρηματικό λόγο, οδηγεί και στην επιλογή του πλάγιου λόγου, στην εκδοχή του μονολόγου ή του εσωτερικού διαλόγου(ο αφηγητής διαλέγεται με τον εαυτό του ή με τα πράγματα) ως συνηθέστερου αφηγηματικού τρόπου. Σποραδικά κάνει την εμφάνιση του και ο ευθύς λόγος, ο διάλογος, ιδίως όπου ο αφηγητής αισθάνεται λόγω της έντασης των βιωμάτων του την ψυχολογική ανάγκη να δηλώσει την ακριβή παρουσία του ανθρώπου.

η) Αφηγηματικά πρόσωπα, χαρακτήρες:

Σε όλα τα πεζογραφήματα του Ιωάννου το μόνο άρτιο και ολοκληρωμένο αφηγηματικό πρόσωπο είναι ο ίδιος ο αφηγητής, που λειτουργεί ως κυρίαρχη ατομική συνείδηση. Τα υπόλοιπα πρόσωπα, αν υπάρχουν, αποδίδονται με τρόπο εξωτερικό, δηλαδή όπως τα βλέπει, τα ακούει, τα θυμάται ο ίδιος ο αφηγητής ή ακούει άλλους να μιλούν γι' αυτά. Έτσι, οι χαρακτήρες είναι σχεδόν ανύπαρκτοι(κυρίως στις πρώτες πεζογραφικές συλλογές) ή βρίσκονται σε δεύτερη μοίρα.

θ) Αποδέκτες της αφήγησης:

Αποδέκτης της αφήγησης είναι ο κάθε αναγνώστης που περιπλανιέται και αυτός στο χωροχρόνο παρακολουθώντας την περιπλάνηση του αφηγητή. Τη διαφορά ανάμεσα στις δύο περιπλανήσεις τη κάνει ο χρόνος, μια και στα αφηγήματα υπάρχουν τρεις χρόνοι: της βίωσης, της γραφής και της ανάγνωσης.

ι) Αφηγηματικό κλίμα

Η αίσθηση της χαμένης ζωής(ζωή δεν είναι μόνο τα άμεσα βιώματα, άλλα και οι αναμνήσεις και τα ίχνη της Ιστορίας) και η προσπάθεια ανασύστασης της, η αναζήτηση της ταυτότητας του αφηγητή στο χωροχρόνο και η αίσθηση του αδιεξόδου(προκύπτει συνήθως με την επανάληψη μιας ιδέας) δημιουργούν και την ανάλογη ατμόσφαιρα: νοσταλγική, συγκινησιακή χωρίς όμως μελοδραματισμούς, εξομολογητική και προσωπική, ποιητική.

κ) Γλώσσα

Απλότητα στη γραφή που πετυχαίνεται με τη χρήση της καθημερινής γλώσσας, χωρίς πολλές δευτερεύουσες προτάσεις μακροπεριόδου λόγου (κυρίως στις τρεις πρώτες συλλογές). Ο συγγραφέας εκφράζεται μέσω της λεπτομέρειας. Ωστόσο συχνά αναμειγνύονται με στοιχεία ποιητικής ατμόσφαιρας, όπως είναι η χρήση συμβόλων ή ποικίλων εικόνων, οπτικών, ακουστικών, οσφρητικών.

λ) Ύφος

Τα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου, τα γραμμένα σε πρώτο πρόσωπο, ακούγονται σαν χαμηλόφωνη ομιλία ενός φίλου, γνωστού ή γείτονα ή όπως η εξομολόγηση ενός ανθρώπου που εκθέτει τις ανοιχτές πληγές του. Η υποβλητικότητα που εκπέμπει ο λόγος του Ιωάννου οφείλεται τόσο στην ποιητική του καταγωγή όσο και στο απροσημάτιστο ύφος. Η γοητεία των πεζογραφημάτων πολλά οφείλει και στην τέχνη του φενακισμού που τόσο καλά δείχνει να κατέχει ο Γ. Ιωάννου: Στα κρίσιμα σημεία υπεκφεύγει απαρέγκλιτα. Και έτσι, όχι μόνο σε κρατεί σε απόσταση από τον μυχιαίτατο πυρήνα του, αλλά σε αφήνει και με τη γενικότερη απορία μήπως τα όσα σου είπε στο μεταξύ δεν αναφέρονται καθόλου στο άτομο του, παρά χρησιμοποιούνται ως τεχνάσματα.

Ο εύκολος εντυπωσιασμός δεν είναι μέσα στις προθέσεις του Ιωάννου γι' αυτό και αποφεύγει τις μελοδραματικές εξάρσεις. Αντίθετα πολύ συχνά χρησιμοποιεί την ειρωνεία, το διαμαρτυρία ή την αγανάκτηση του (Παναγία η Ρευματοκρατόρισα).

Έχουμε και Καβαφικής προέλευσης σχόλια με τα οποία κλείνει ο αφηγητής σχεδόν όλα του τα κείμενα, για να τους δώσει καθολικό χαρακτήρα ή να τα στρέψει προς τελείως διαφορετικές κατευθύνσεις (Το Γάλα).

Ο εξομολογητικός χαρακτήρας, οι χαμηλοί τόνοι και η πυκνή χρήση συνειρμών είναι χαρακτηριστικά του ύφους του.

μ) Τεχνοτροπία:

Στα πεζογραφήματα του Ιωάννου συναντώνται στοιχεία ρεαλιστικά (επίμονες και λεπτές περιγραφές, χρήση καθημερινής γλώσσας) με λυρικά (εδώ πρόκειται κυρίως για το λυρισμό του βιωμένου χωροχρόνου), συμβολιστικά (π.χ. εικόνες, μεταφορές, λέξεις-σύμβολα) με υπερρεαλιστικά (π.χ. συνειρμική οργάνωση της αφήγησης).

Άλλα χαρακτηριστικά:

- Οι Καβαφικές επιρροές: εντοπίζονται:
  1. Στη χωρική εμμονή του Ιωάννου στη Θεσσαλονίκη, όπως και του Καβάφη στην Αλεξάνδρεια.
  2. Στη στάση του απέναντι στη φύση, η οποία υπάρχει στο έργο του, αλλά νοηματοδοτείται μόνο με την παρουσία του ανθρώπου.
  3. Στις ερωτικές προτιμήσεις που στα πεζογραφήματα εμφανίζονται να έχουν μεγάλη ομοιότητα με εκείνες των Καβαφικών ποιημάτων.
  4. Στο υπαινικτικό ύφος του. Σύμφωνα με 'αυτή την τεχνική των υπαινιγμών (τεχνική του Φενακισμού), ο εξομολογούμενος αφηγητής, αν και θέλει πρόθυμα να μιλήσει αγγίζοντας την αιτία του κακού, παρ' όλα αυτά στα κρίσιμα σημεία υπεκφεύγει, αίροντας την προθυμία του. Έτσι ο αναγνώστης

μένει σε απόσταση από τον πυρήνα του προβλήματος, ενώ παράλληλα έχει την αίσθηση ότι αυτά που διάβασε δεν σχετίζονται με τον αφηγητή αλλά με τον ίδιο.

- Ο κινηματογράφος είναι η μόνη μορφή τέχνης, εκτός από τη λογοτεχνία, που επηρέασε το έργο του Ιωάννου τόσο στο επίπεδο της τεχνικής της γραφής (π.χ. οι αναδρομικές αφηγήσεις, η εξιστόρηση γεγονότων με τρόπο που θυμίζει κινηματογραφικά πλάνα, η εστίαση και στην παραμικρή λεπτομέρεια είναι τεχνικές που συναντώνται συχνά στο κινηματογράφο) όσο και στο επίπεδο της ατμόσφαιρας των έργων του.

1.9 Οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το πεζογραφικό του έργο

- Η οικογένεια του
- Ο κοινωνικός περίγυρος (γειτονιά και σχολείο)
- Τα κατηχητικά σχολεία
- Η Θεσσαλονίκη
- Το λογοτεχνικό κλίμα της Θεσσαλονίκης (Στ. Ξεφλούδας, Ν.Γ. Πεντζίκης για τον εσωτερικό μονόλογο).
- Η επικαιρότητα
- Το επάγγελμα και η υπαλληλική του ιδιότητα

1.10 Από που αντλεί το υλικό του:

1. βιωματικό υλικό:

Ως πρώτη ύλη τα βιώματα του (εμπειρικά, συναισθηματικά, έντονες φαντασιώσεις). Θεωρεί το έργο του -ως προς τη σχέση που έχει αυτό με τη ζωή του βιωματικό δηλαδή μεταξύ αυτοβιογραφικού και φανταστικού. Τα βιωματικά στοιχεία προέρχονται από τις εμπειρίες του και τον εσωτερικό του κόσμο.

2. άλλες πηγές:

α) λαϊκός πολιτισμός (δημοτικά τραγούδια, ήθη έθιμα, θρύλοι, παραδόσεις, λαϊκή τέχνη)

β) παρελθόν και ιστορικές μνήμες

γ) στιγμές από την καθημερινότητα, αναμνήσεις των απλών ανθρώπων, αποσπάσματα από τις διηγήσεις τους.

δ) επικαιρότητα.

1.11 Μέσα που χρησιμοποιεί:

α) μνήμη

β) παρατήρηση

γ) **Συνειρμοί:**(συμβιβάζεται πολλές φορές με τη κλασσική γραφή αρμονικά): Ο Ιωάννου παρατηρεί, συμμετέχει, θυμάται όσα συμβαίνουν, κρατάει σημειώσεις, ταξινομεί. Οι πλούσιοι και ποικίλοι συνειρμοί του ωθούνται από την επικαιρότητα, τον χώρο, τις λέξεις, σκέψεις, τις αναμνήσεις, τις κουβέντες, τα αντικείμενα, τις λέξεις, τους ήχους κτλ, ενώ η αφετηρία των συνειρμών άλλοτε δηλώνεται με έμφαση και άλλοτε όχι, οπότε η αφήγηση αρχίζει ανεπαίσθητα και καταργούνται συχνά οι αφηγηματικές συμβάσεις. Τέλος, παράλληλα με τη τεχνική των συνειρμών, χρησιμοποιεί και τη τεχνική συγκερασμού των πάντων, όταν η αφήγηση είναι σύνθετη πολλών πραγμάτων, ενός υλικού που τροποποιείται άλλοτε με τον έναν και άλλοτε με τον άλλο τρόπο για να εξυπηρετήσει την εκάστοτε αφήγηση.

δ) **Εγκιβωτισμός:** Η τεχνική αυτή παρουσιάζει δύο μορφές: Κάποιες φορές έχει τη μορφή της αναδρομικής αφήγησης - όταν ο αφηγητής λαμβάνοντας από κάπου αφορμή αφηγείται την προηγούμενη ζωή του - και άλλες φορές τη μορφή διαφόρων ιστοριών τις οποίες αφηγείται ο αφηγητής διακόπτοντας την κεντρική αφήγηση, προκειμένου να επηρεάσει πρόσωπα και πράγματα.

ε) **Κυκλική δομή :** πολύ τακτική στο έργο του Ιωάννου

Δεν υπάρχει η πειθαρχία μιας πλοκής.

Το πρώτο πρόσωπο που υποδύεται ο Ιωάννου, και που συμπίπτει με τον ίδιο του τον απροσποίητο εαυτό, του επιτρέπει να δημιουργήσει ένα προφορικό λόγο πολύ πειστικό.

2^ο Υπόθεμα:

Η Θεσσαλονίκη στο έργο του Γιώργου Ιωάννου.

1^η Ομάδα:

Ζυγογιάννη Μαρία
Μπίμπαση Ελευθερία
Πελώνη Σοφία
Φωλιά Ευγενία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1 Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Σημαντικό ρόλο στο έργο του Γ. Ιωάννου παίζει η πόλη της Θεσσαλονίκης. Η παρουσία της είναι διάχυτη σε όλα του σχεδόν τα πεζογραφήματα αλλά και στα ποιήματα και αποτελεί για τον συγγραφέα πηγή έμπνευσης και αντικείμενο εξύμνησης.

Ο Ιωάννου, αν και πέρασε μεγάλο διάστημα της ζωής του στην Αθήνα, είναι ο κατεξοχήν πεζογράφος της Θεσσαλονίκης: ο άνθρωπος που κατέγραψε τη μεταμόρφωση της πόλης από την πολυπολιτισμική μητρόπολη της Τουρκοκρατίας, με τα ιδιαίτερα της αρώματα και χρώματα, στη μεταβατική φάση της ‘‘πρωτεύουσας των προσφύγων’’ και τέλος στην τσιμεντούπολη της μεταπολεμικής περιόδου. Αυτή η μεταπολεμική Θεσσαλονίκη φάνταζε πάντα κάπως ξένη στον Ιωάννου, γι’ αυτό και συχνά ξαναγύριζε στην πόλη όπου πέρασε, γόνος προσφύγων ο ίδιος, την παιδική του(και πολύ πιο κρίσιμα) την εφηβική του ηλικία.

Η Θεσσαλονίκη είναι κεντρική, καιρία παρουσία στην πεζογραφία του Ιωάννου. Επανέρχεται σχεδόν στην ολότητα των διηγημάτων του ως πόλη-πλαίσιο, ως το κεντρικό σκηνικό της αφήγησης. Καθίσταται η ίδια πρωταγωνίστρια στα διηγήματα, συμβολική παρουσία σχεδόν ανθρώπινη, που προκαλεί ένα σύνολο συνειρμών και αποτελεί δεξαμενή ιστορικής παράδοσης και εμπειρίας. Η συμβολική διάσταση της Θεσσαλονίκης στον Ιωάννου προκύπτει πρωτίστως από την ιστορία της. Ο συμβολισμός της Θεσσαλονίκης προκύπτει επίσης από τον πολιτικό της ρόλο στην περιοχή των Βαλκανίων. Αυτή όμως η στρατηγική θέση της Θεσσαλονίκης στα Βαλκάνια προσέδωσε στην πόλη πρωτίστως την ιδιότητα που για τον Ιωάννου αποτελούσε ίσως το πιο ελκυστικό χαρακτηριστικό της, τον κοσμοπολιτισμό. Αυτός ο κοσμοπολιτισμός όμως της πόλης βρισκόταν ήδη σε κάμψη την εποχή του Μεσοπολέμου και γέρνει προς την δύση του στα χρόνια τα οποία ο Ιωάννου τοποθετεί τις αφηγήσεις του. Η Θεσσαλονίκη μεταμορφώνεται σταδιακά σε ομοιογενή ελληνική μητρόπολη. Ο Ιωάννου βιώνει το γεγονός αυτό ως απώλεια ταυτότητας. Αυτή η θεματολογία της απώλειας μιας πόλης και μιας εποχής διακρίνεται πιο έντονα στο διήγημα ‘‘**Στου Κεμάλ το σπίτι**’‘.

Στα διάφορα πεζογραφήματα του, ο Ιωάννου με ποικίλους τρόπους εκφράζει την αγάπη και την αφοσίωσή του προς τη γενέτειρά του. Επισημαίνει το κοσμοπολίτικο και πολυπολιτισμικό χρώμα της πόλης που οφείλεται στην ιδιαιτερότητα των κατοίκων της, κυρίως των προσφύγων. Με σχολαστικότητα δίνει τα γεωγραφο-τοπογραφικά της πόλης κατονομάζοντας συνοικίες, δρόμους, κτίρια. Επιμένει στον ιστορικό χώρο τονίζοντας τη σημασία της Θεσσαλονίκης κατά τη Βυζαντινή περίοδο. Τέλος, μιλώντας για την κοινωνία της πόλης ασχολείται με τον χαρακτήρα και τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων, και σχολιάζει την πνευματική ζωή της Θεσσαλονίκης. Περιγράφει τα σπουδαιότερα Βυζαντινά μνημεία, Λευκός Πύργος, Ροτόντα, Καμάρα, Ναός του Αγίου Δημητρίου,

Μοναστήρι των Βλατάδων... Αν λείψουν οι βυζαντινές εκκλησίες θα πεθάνει από την Θεσσαλονίκη και εσύ μαζί της, εξομολογείται στον ίδιο του τον εαυτό ο συγγραφέας...

Η παθολογική αγάπη που τρέφει ο συγγραφέας για την πόλη τον κάνει να πιστεύει ότι ο κάλλος της δεν μπορεί να βρεθεί αλλού... Τόσο στενή και ιδιότυπη είναι η σχέση του συγγραφέα με την πόλη που σε ένα από τα γνωστά του διηγήματα το **“Με τα σημάδια της πάνω μου”**, παρομοιάζει το σώμα του με την πόλη...

Περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο ίσως διήγημα του Ιωάννου το **‘Στου Κεμάλ το σπίτι’** θεματοποιεί πικρά τη διαχρονική ιστορική μοίρα της Θεσσαλονίκης. Στο διήγημα το σπίτι που φέρεται να γεννήθηκε ο Κεμάλ φιλοξενεί πια πρόσφυγες. Το διήγημα στοιχειώνει μια μυστηριώδης μορφή που έρχεται και φεύγει κάθε χρόνο την ίδια εποχή. Η προσοχή της φαίνεται να επικεντρώνεται με τρόπο περίεργο σε μία παλιά μουριά. Στις σύντομες επισκέψεις της στην πόλη η γυναίκα δέχεται πάντοτε τα κερασμένα μούρα από το δέντρο αυτό και το νερό από το βαθύ πηγάδι, χωρίς να μιλά. Ο Ιωάννου επιμένει να συνδέει την αινιγματική Τουρκάλα με αυτή την αίσθησής του μεγάλου απύθμενου βάθους, την οποία επιτείνει η εκκωφαντική, πεισματική της σιωπή. Οι άνθρωποι την αγκαλιάζουν με ένα περίεργο συναίσθημα. Αιωρείται η υποψία μήπως ο φόβος οφείλεται στο ότι μια γυναίκα τόσο ξένη ίσως να έχει ρίζες βαθύτερες από οποιοδήποτε κατοικεί στη γειτονιά. Οι κάτοικοι όμως μαθαίνουν την καταγωγή της. Η είδηση τους ενοχλεί, τους ξαφνιάζει, τους ξεβολεύει. Αυτή η αδύναμη γυναίκα εκλαμβάνεται τώρα ως είδος απειλής. Η Τουρκάλα εν τέλει αποσύρεται τόσο ξαφνικά. Ο σπαραγμός της Τουρκάλας όταν αντιλαμβάνεται τη μόλυνση του νερού και η ξαφνική φυγή της φαίνεται να απηχούν τον βραχνά μιας πόλης που πεθαίνει. Η γειτονιά παραδίδεται σε μια θάλασσα από τσιμέντο κι έπνιξαν την ψυχή της με τις «ανέσεις» τους. Το τέλος του διηγήματος πυκνώνει το πέπλο του μυστηρίου. Ο αφηγητής αποκαλύπτει ότι η έγνοια του για τη σωτηρία ενός ψήγματος από την αυθεντική Θεσσαλονίκη είναι προσωπικό στοίχημα. Εδώ φαίνεται ότι λύνεται το μυστήριο της Τουρκάλας. Η αλήθεια χάνεται στο πέπλο του παραμυθιού. Η Τουρκάλα και το παρελθόν της χάνονται μέσα στον μύθο. Δεν είμαστε βέβαιοι αν υπήρξε καν ποτέ.

Ο χώρος στα ποιήματα και στα πεζογραφήματα του Γιώργου Ιωάννου, είναι αναμφισβήτητα ένας βιωμένος χώρος. Η περιπλάνηση σε αυτόν τον αξεδιάλυτο χρόνο πραγματώνεται μέσω της ανάμνησης. Η Θεσσαλονίκη του Γιώργου Ιωάννου είναι πρωταρχικά μια πόλη της μνήμης. Η οπτική του, οπτική ενός πλάνητα, δεν είναι παρά ενός ενήλικα, ο οποίος επιζητά να ανασυνθέσει τη χαμένη πόλη, τη χαμένη νιότη τη χαμένη παιδικότητα και αθωότητα. Αυτό σημαίνει πως οι χώροι, οι οποίοι εμφανίζονται στα κείμενα είναι χώροι οι οποίοι λειτουργούν μεταφορικά με συνδηλώσεις, έτσι που να μετατρέπονται σε χώρους ποιητικούς. Ο αναγνώστης συμμετέχει σε αυτή τα μεταμόρφωση, υιοθετώντας την οπτική του αφηγητή και αναζητώντας και εκείνος με την σειρά του τον «χαμένο» χρόνο. Στα κείμενα του Γιώργου Ιωάννου υπάρχουν δύο πόλεις α) η πόλη του αφηγητή και β) η πόλη του αναγνώστη. Η περιπλάνηση του αφηγητή στους χώρους της Θεσσαλονίκης γίνεται και περιπλάνηση του μελετητή/αναγνώστη. Η μεγάλη τους διαφορά είναι ο χρόνος. Ωστόσο και εδώ το εγώ του αφηγητή μειώνει την ένταση της παρουσίας της πόλης, μιας και την αντιμετωπίζει και

πάλι ως πρόφαση για τις διαθέσεις και τις εξομολογήσεις του, με αποτέλεσμα η πόλη να μετατρέπεται σε χώρο υποδοχής κάποιων ψυχολογικών καταστάσεων του αφηγητή. Ο χρόνος, όμως παρουσιάζεται θαμπός. Ο αφηγητής διαχέεται μέσα από την ατμόσφαιρα των χωρών της πόλης. Γλιστρά και τη διαπερνά. Λειτουργούν δηλαδή διάφορα σημεία της πόλης ως «δρομοδείκτες της μνήμης». Έστω όχι τόσο ευδιάκριτα τα δύο δομικά στοιχεία α) το συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο και κατ' ακολουθίαν η ηλικία του αφηγητή και β) οι χωρικές συντεταγμένες -άρα και κοινωνικές και πολιτισμικές - της Θεσσαλονίκης μέσα στις οποίες θα κινηθεί ο αφηγητής. Η ηλικία του αφηγητή -άρα η ματιά του- κυμαίνεται από την παιδική ως τη νεανική. Η χρονική απόσταση δεν έχει αποφορτίσει το βίωμα, έτσι που η ματιά του αφηγητή να μην μπορεί να γίνει «διπλά ξένη». Ο μύθος τον οποίο ενδύονται οι περισσότεροι χώροι της Θεσσαλονίκης στα αφηγήματά του για ένα φιλότιμο είναι κατ' εξοχήν ερωτικός (...)

Ο αφηγητής περιπλανάται σε κάποιους συγκεκριμένους χώρους της πόλης. Στα πεζογραφήματα αυτά η ηλικία και κατ' επέκταση η ματιά του αφηγητή ποικίλλει. Ανάλογα φωτίζονται και οι χώροι που κινείται.

Όπως στα πεζογραφήματά του **“Για ένα φιλότιμο”**, έτσι και σ' εκείνα των δύο μετ' έπειτα βιβλίων του Γιώργου Ιωάννου βλέπουμε τον αφηγητή να περιπλανάται μόνος στους δρόμους της πόλης, παρατηρώντας και αποθησαυρίζοντας βλέμματα, χειρονομίες, κινήσεις. Οι περιπλανήσεις του αφηγητή σε αυτά τα πεζογραφήματα γίνονται περπατώντας. Για τον αφηγητή είναι μέσο ψυχικής εκτόνωσης ανάπαυσης και ηρεμίας, αλλά και ερωτικής αναζήτησης, ιδιαίτερα όταν γίνεται σε δρόμους έρημους και σκοτεινούς. Στις περιπλανήσεις του αυτές ο αφηγητής συναντά χώρους που φιλοξενούν τον έρωτα και τον θάνατο.

Ο ίδιος προσθέτει:

“Ένας λόγος που προτιμώ τη Θεσσαλονίκη είναι ότι την ξέρω καλά και την αγαπώ πολύ. Αυτό είναι μια βασική αρχή για μένα, να μιλώ για πράγματα εξωτερικά ή εσωτερικά μου, για τα οποία έχω εμπειρίες”.

(Από συνέντευξη στο περιοδικό *Πολιορκία*, τχ. 26, 1985)

Θεσσαλονίκη - Αγία Σοφία, δεκαετία 1950.

Θεσσαλονίκη - Είσοδος εις τον κόλπον - (δύσις του ηλίου).

3ο Υπόθεμα:

Μία μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του Γ. Ιωάννου από τις συλλογές:

ΣΥΛΛΟΓΗ	ΚΕΙΜΕΝΟ
“Η Πρωτεύουσα των προσφύγων”(1984)	“Μια μικρή επέτειος”
	“Και ιδού νεφέλη λευκή”
	“Το λειρί του πετεινού”

Ομάδα 2^η

Ντασιώτη Μαρία
Ντρίζα Τζέσικα
Σαγάνα Πηνελόπη
Τσιάρα Αλεξάνδρα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Από τη συλλογή:

“Η πρωτεύουσα των προσφύγων”

μια προσέγγιση των παρακάτω πεζογραφημάτων :

3.1 ‘Μια μικρή επέτειος’

Μολονότι από πολλούς θεωρούμαι νέος ακόμη στα γράμματα, και παρασύρομαι και εγώ καμιά φορά και το πιστεύω, εντούτοις τον Απρίλιο φέτος, 1974, συμπληρώνονται είκοσι χρόνια αφότου κυκλοφόρησε το πρώτο μου βιβλίο, τα «Ηλιοτρόπια»-μια συλλογή με έντεκα όλο και όλο ποιήματα και αυτά λιγόστιχα. Βέβαια, η λέξη «βιβλίο» ηχεί παράξενα για όποιον θυμάται το δεκαεξασέλιδο εκείνο φυλλάδιο, αλλά πώς αλλιώς να το ονομάσω; Έτσι άλλωστε το ονομάζουν και στις επίσημες βιβλιοθήκες, όπου καμιά φορά το ζητώ, για να διαπιστώσω αν ακόμα υπάρχει. Στις βιβλιοθήκες των γνωστών μου δεν το αναζητώ, ούτε και ρωτάω. Δε θέλω να φέρω σε δύσκολη θέση τους παλιούς φίλους, που αποκτήσαν από τότε και ύστερα πολλά σπουδαία βιβλία. Μονάχα όταν μ’ αφήνουν καμιά φορά μόνον μες στο γραφείο ή το σαλόνι τους, ρίχνω βιαστικές ματιές στα ράφια της βιβλιοθήκης μήπως και το πάρει πουθενά το μάτι μου. Αλλά πως είναι δυνατό; Το βιβλιαράκι μου εκείνο εκτός από μικρό, δεν είχε ούτε «ράχη», όπου να αναγράφεται ο τίτλος του και το όνομά μου. Και κάτι άλλο ακόμα: Δεν το θυμάμαι καθόλου στις προθήκες των βιβλιοπωλείων, κανένας βιβλιοπώλης δεν το είχε καταδεχτεί. Το καταχώνιασαν αμέσως όλοι στα πάνω ράφια, ή στο υπόγειο, όπου είναι τα βιβλία που δεν τους αφήνουν αξιόλογα κέρδη. Αλλά ούτε και εγώ πέρασα ποτέ να ρωτήσω, αν πουλήθηκε κανένα τους. Τυχαία μόνο μάθαινα για καμιά πώληση και θεωρούσα ευτυχισμένο τον εαυτό μου, αφήνοντας τη φαντασία μου να καλπάζει. Για λεφτά, φυσικά, δεν μπορεί να γίνει λόγος. Κανένας δε σε ειδοποιεί ποτέ για εισπράξεις, ιδίως όταν είσαι πρωτάρης και άγνωστος. Το θεωρούν εντελώς φυσικό ότι όλες οι εισπράξεις του βιβλίου σου ανήκουν σ’ αυτούς, που έκαναν τη μεγάλη θυσία να δεχτούν μια πρώτη ποιητική συλλογή στο μαγαζί τους.

Ο τίτλος «Ηλιοτρόπια» δεν είναι και τόσο περίφημος και το ξέρω. Έτσι αόριστα όπως είναι διατυπωμένος, μου φαίνεται σήμερα κάπως ανούσιος και, κατά βάθος, δεν θέλω να τον πολυλέω ή να τον γράφω. Έχει ξεθωριάσει μέσα μου εκείνο που έβλεπα τότε τόσο καθαρά και που πίστευα ότι το βλέπουν και όλοι οι άλλοι : Τα ηλιοτρόπια θυμίζουν πολύ το μεγάλο κίτρινο άστρο που οι Γερμανοί είχαν κολλήσει στο στήθος των δυστυχισμένων Εβραίων της πόλης μας. Και κάτι έγγραφα θολά για το άστρο αυτό και τα ηλιοτρόπια μες στο βιβλιαράκι. Είχα πρωτογράψει «Τα ηλιοτρόπια των Εβραίων», αλλά δεν ξέρω γιατί το περιέκοψα. Τώρα όμως ο ξεκομμένος τίτλος μου φέρνει στο μυαλό την εικόνα ενός κήπου με ηλιοτρόπια, που στρέφονται περήφανα και σταθερά προς τον ήλιο. Ο λεπταίσθητος, όσο και κοριτσιστικός, αυτός

συμβολισμός δεν μου αρέσει. Μισώ αυτού του είδους τις ευαισθησίες και ζωηρά τις κατακρίνω. Αυτό δεν σημαίνει, βεβαία, ότι αποκηρύσσω το βιβλίο μου - κάθε άλλο.

Φαίνεται όμως ότι έτσι είναι οι νέοι πάντοτε. Επειδή οι ίδιοι καταβάλουν ένα γραφτό ολοκάθαρα και το ζούνε δυνατά, με την εξημμένη φαντασία τους, πιστεύουν ότι και για όλους τους άλλους το πράγμα είναι φως φανάρι. Αρκετά συχνά συμβαίνει να μου έρχονται νέοι με χειρόγραφα τους ή βιβλία τους και πάνω στη συζήτηση να προσπαθούν να με πείσουν, πως ορισμένοι στίχοι τους ή και λέξεις τους περιέχουν τεράστια σημασία, που εγώ όμως δεν την έχω εκτιμήσει ή και δεν μπορώ να την εκτιμήσω. Δεν τους παρεξηγώ πια, στο τέλος όμως λέω πάλι το δικό μου : Δεν είναι καθόλου αρκετό να βρίσκεις, εσύ που έγραψες το κείμενο, μεγάλη σημασία ή συγκίνηση στις γραμμές του· αυτό πρέπει να το διαπιστώνουν και οι άλλοι, ιδίως εκείνοι που έχουν κανονικό μυαλό και κατασταλαγμένη ευαισθησία. Η γνώμη των έξαλλων και αφιονισμένων δεν μετράει. Δυστυχώς όμως λίγοι είναι εκείνοι, που ζητούν πραγματικά να μάθουν για την ποιότητα.

Ποιήματα, όπως και τόσοι άλλοι νέοι, έγραφα από μικρός. Στο τέλος της Κατοχής είχα πια οργιάσει. Τα ποιήματα εκείνα, που είχαν συγκινήσει μέχρι δακρύων τις γυναίκες του σπιτιού, αλλά και τις συγκάτοικές μας, τα 'καψα αργότερα όλα. Μονάχα κάτι λίγους στίχους τους θυμάμαι, μα τους κρατάω για τον εαυτό μου. Μέχρι που πήγα στο στρατό, συνέχισα να γράφω και να καίω. Μεγάλη μανία είχα με το κάψιμο, φυλλαράκι δεν ήθελα ν' απομείνει. Πέρασα από αγωνίες και αμφιβολίες φριχτές. Με τίποτε δεν έμενα ικανοποιημένος. Στο στρατό, θέλοντας και μη, ξεχάστηκα λίγο, κι αυτό τελικά με βοήθησε για να βρω τη φωνή μου. Ίσως, βεβαία, να ήταν και η ηλικία. Πάντως, όταν μετά από καιρό ξανάπιασα μολύβι και χαρτί, ήμουν σχεδόν άλλος άνθρωπος.

Μετά την απόλυση, βρήκα δουλεία σ' ένα ιδιωτικό σχολείο στο Γιδά. Έτυχα ακριβώς πάνω στην εποχή, που κάτι φοβεροί δάσκαλοι άλλαζαν με ιερό ζήλο το όνομα του χωριού από Γιδά σε Αλεξάνδρεια. Ήταν όλοι τους από χωριά, οι δικοί τους ακόμη εκεί ζούσαν, μα αυτούς τους ενοχλούσαν πολύ τα γίδια. Δεν μπορούσαν ν' ακούν να λένε: «Γιδά!». Παίζοντας τάβλι ή χαρτιά στο καφενείο, διέκοπταν κάθε τόσο την παρτίδα, για να οραματιστούν τις συνέπειες της αλλαγής. Το παλιό Ρουμλούκι, όπου τόσοι μακεδονομάχοι είχαν σαπίσει πολεμώντας στους βαλτούς του, έπαιρναν τώρα ένα ευγενικό κοσμοπολιτικό χρώμα. Γρήγορα κατάλαβα με τι είχα να κάνω και διέκοψα κάθε επαφή. Χίλιες φορές καλύτερα μόνος. Νοίκιασα δωμάτιο μέσα σε μια πολυμελή οικογένεια. Ήταν ιδιαίτερα σκληροί άνθρωποι, αλλά αυτό δεν με ένοιαζε. Ούτε έναν καφέ δεν με κέρασαν τόσους μήνες. Το μεσημέρι μέσα το εστιατόριο, έπαιρνα την εφημερίδα, λίγο τυρί και ψωμί και κλεινόμουν μέσα στο δωμάτιο μου μέχρι την άλλη μέρα. Είχα κουβαλήσει πολλά βιβλία- δανεικά, βεβαία, έγραφα πράγματα δικά μου κι ετοιμαζόμουν για το σχολείο με κάθε επιμέλεια. Ήμουν ευτυχισμένος όσο ποτέ. Επειδή το φως της ηλεκτρομηχανής τρεμούλιαζε, και εκτός αυτού γκρίνιαζε η απαίσια νοικοκυρά μου πως καίω πολύ φως, ενώ οι προηγούμενοι νοικάρηδες δεν έκαιγαν σχεδόν καθόλου, παρά μόνο όσο να γδυθούν και να πέσουν, αγόρασα μια μεγάλη γκαζόλαμπα και κατάργησα το πανάθλιο ηλεκτρικό. Τους νοικοκυραίους μου τους έβλεπα, μόνο όταν πήγαινα στο αποχωρητήριο ή στην κουζίνα για νερό και διέσχιζα την κοινή σάλα. Σύρριζα στο αποχωρητήριο ήταν μια θαυμάσια ροδιά, φορτωμένη λαμπρούς καρπούς. Την έτρεφε πλουσιοπάροχα το άφθονο λίπασμα. «Αυτή είναι η συνετή ροδιά», έλεγα, «κι όχι εκείνη η τρελή του Ελύτη». Φωτιά δεν έβαλα στο δωμάτιο μου κι όταν αργότερα, μετά τις πλημμύρες, έπιασε ο χειμώνας και στα τζάμια σχηματίστηκαν παγωμένα

κλαδιά, που δεν έλεγαν να φύγουν, εγώ διάβαζα ως πολύ αργά κουκουλωμένος με το πάπλωμα κι ήμουν μες στη χαρά μου, ακούοντας τον αέρα να βουίζει βαθιά. Τα λαμπρά πρωινά, καθώς πήγαινα στο σχολείο πατώντας προσεχτικά με τις μπότες μου πάνω στο απαλό χιόνι και προσέχοντας να μην ξεφύγω από τον δρόμο και πατήσω πάνω στα χωράφια, όπου ήταν καθισμένα τα τσομπανόσκυλα, που παρατηρούσαν με σχολαστικότητα τις κινήσεις μου, έβλεπα τα παιδιά, τους μαθητές μου, να καταφθάνουν παρέες παρέες απ' τα γειτονικά χωριά με τις τσάντες στο ένα χέρι και χοντρά ξύλα στο άλλο. Τα ξύλα τα είχαν για να μην τους επιτεθούν στο δρόμο λύκοι. Τα παιδιά ήταν πάντα γελαστά, με κατακόκκινα μάγουλα και κάτασπρα δόντια. Με περικύκλωναν και βαδίζαμε όλοι μαζί προς το σχολείο, αναστατώνοντας το χιόνι. Ήμουν πολύ νεαρός, μόνο από την γραβάτα ξεχώριζα από τους πιο μεγάλους, και το 'χα καημό. «Αυτό δεν είναι δουλειά, είναι πανηγύρι», συλλογιζόμουν. «Μέσα σ' αυτό το θαύμα θα ζήσω, θεέ μου;», έλεγα. Καθώς ανέβαινα στην έδρα, που ήταν ψηλή σαν καμήλα, έριχνα μια ματιά από τα παράθυρα στην πίσω μεριά του κτηρίου. Αγριόχηνες, αγριόπαπιες, και μυριάδες μαυροπούλια προσγειώνονταν ή σηκώνονταν στην περιοχή του Βάλτου. Που και που ακούγονταν τα τουφέκια των κυνηγών.

Τότε άρχισα να σιγογράφω τα ποιήματα, που δημοσίεψα τελικά στα «Ηλιοτρόπια». Όταν κατέβαινα στην Σαλονίκη, τα διάβαζα σε έναν φίλο μου δικηγόρο, ευαίσθητο παιδί, αλλά ανίδεο παιδί από ποίηση. Αυτός μου έκαμνε θαυμάσιες παρατηρήσεις και προπάντων με παρότρυνε θερμά να γράφω κοινωνικού περιεχομένου λογοτεχνία. Καθόμασταν στις βαθιές βελούδινες πολυθρόνες του μισοσκότεινου γραφείου με τον κρυστάλλινο πολυέλαιο. Βαριές καρυδένιες βιβλιοθήκες γεμάτες δερματόδετα γαλλικά βιβλία μας περιστοίχιζαν. Βυσσινιά παραπετάσματα σκέπαζαν τα παράθυρα, αφήνοντας να φαίνεται λίγο το Μπεζεστένι. Χωρίς να το καταλάβεις, χαμήλωνες την φωνή εκεί μέσα. Δεν ήταν, βέβαια, ακόμα του φίλου μου το γραφείο αυτό, αλλά ενός παλιού, πολύ γέρου ποινικολόγου, που είχε πάρει τον φίλο μου για βοηθό, μιά και δεν μπορούσε το καλό αυτό παιδί να τρέχει από δω και από κει για να ψαρεύει πελάτες. Μέσα σ' αυτό το εξομολογητήριο, μύριζαν όλα παλιά αρχοντιά και πλούτη μεγάλα, αποχτημένα με την σοβαρή δικηγορία. Ο γέρος δικηγορούσε απ' την εποχή της τουρκοκρατίας, τότε που οι επιστήμονες ήταν εξαιρετικά σεβαστοί και αποκαλούνταν «εξοχώτατοι». Την εποχή των απελευθερωτικών αγώνων, ο γέρος είχε αναπτύξει ζωηρή δράση και το γραφείο αυτό ήταν τόπος πολλών μυστικών συναντήσεων και συμβουλίων. Πρόσωπα σπουδαία, που τα ονόματά τους είναι δοσμένα σε δρόμους και πλατείες της πόλης μας, είχαν περάσει ώρες βαριάς αγωνίας εδώ μέσα. Η δράση του αυτή έσωσε αργότερα τον δικηγόρο από μεγάλες περιπέτειες, όταν κάποιο συγγενικό του πρόσωπο δολοφόνησε, ούτε λίγο ούτε πολύ, τον ίδιο τον βασιλέα. Διαβάζοντας τώρα την πιο δεξιά εφημερίδα, ο γέρος με το μονόκλ, που έκαμνε ακόμα μανικιούρ και έβαζε ελαφρό ρουζ στα μάγουλα, μας διηγόταν για ακόμα πιο παλιούς αγώνες του στην Θεσσαλία, για το Μανιφέστο που πρωτοδημοσίεψαν στον Βόλο, για το Κιλελέρ, όπου είχε βάλει και αυτός λίγο το χεράκι του. Και εμείς βυθιζόμασταν μέσα στην παλιά δροσιά και την παλιά θερμή πίστη. Ο γέρος συνέχιζε την εφημερίδα και εμείς καθόμασταν αμίλητοι ή τα λέγαμε ψιθυριστά. Είχαν τέτοιο γλυκό σκούρο χρώμα τα έπιπλα και τόση μυστική ζωντάνια τα ξύλα, ώστε είχες την εντύπωση πως ήσουν ανάμεσα σε σιωπηλά αρχοντικά φυτά. Η φαντασία σου πύκνωνε από σκουροπράσινη βλάστηση και βαριές ενοχές. Αλλά και όλη η γη έξω, όλοι οι δρόμοι, ήταν εκείνη την στιγμή σκεπασμένα από μεγάλα πλατάνια, βελανιδιές, οξιές και караγάτσια. Χιόνια, βροχές δυνατές και ασταμάτητες, ομίχλες πηχτές, αλλά και αφθονία προϊόντων, από

παντού σε κύκλωναν. Το μωραϊτικό πνεύμα της μιζέριας και της καπατσοσύνης δεν είχε εισχωρήσει ακόμα σ' αυτό το γραφείο.

Φεύγοντας από κει ήθελα να μην πηγαίνω σπίτι, αλλά να παίρνω το λεωφορείο και να τραβάω κατευθείαν για το χωριό. Η περιοχή αυτή διέσωζε ακόμα κάτι απ' τις διηγήσεις και την ατμόσφαιρα του γραφείου, ένιωθες πως τα περασμένα δεν είναι και πολύ μακριά. «Αυτά να τα γράψεις οπωσδήποτε», μου έλεγε κάθε φορά ο φίλος. Αλλά εγώ δεν του πήγαινα τίποτε παρόμοιο στην επόμενη επίσκεψη, με αποτέλεσμα να ακούω πολλά και διάφορα για τους εξομολογητικούς λυρισμούς μου. Όταν μαζεύτηκαν μερικά ποιήματα, που φαινόταν και στους δυο μας καλά, ο φίλος άρχισε να με πιέζει να τα τυπώσω. Εγώ δίσταζα, δεν μπορούσα να εννοήσω βιβλίο, αποτελούμενο από έντεκα λιγόστιχα. Ύστερα, δεν ήξερα τι ενέργειες χρειάζονται για να πραγματοποιηθεί το τύπωμα ενός βιβλίου. Ο μόνος που θα μπορούσε να με καθοδηγήσει ήταν ένας φίλος μου ο Λάκης, αλλά μ' αυτόν ήμουν και πάλι μαλωμένος και εκτός αυτού δεν ήθελα στο κεφάλι μου κι άλλη κακιά πεθερά. Η σφιχτοκούραδη Θεσσαλονίκη τόσο είχε μπορέσει να μου δώσει.

Πάνω σ' αυτά, αυτοκτόνησε ένα κορίτσι από κείνες τις νυφούλες, που έρχονταν το πρωί με τα ξύλα στα χέρια για να φοβίζουν τους λύκους. Έπεσε στις γραμμές και το τραίνο της Φλώρινας την κατακομμάτιασε. Τρέξαμε στο σταθμό, αλλά την είχαν πάρει. Ήταν, δίχως άλλο, μια ερωτική τρέλα. Τώρα, όποτε διαβάζω το δημοτικό τραγούδι «κόκκινο αχείλι φίλησα κι έβαψε το δικό μου», αυτά τα αίματα θυμάμαι. Ευτυχώς, δεν ξαναχιόνισε, πήρε όμως να βρέχει ασταμάτητα. Πλημμύρισαν τα ποτάμια. Φούσκωσε ο Αξιός, καλύπτοντας περιοχές ολόκληρες. Ένα απόγευμα, που θέλησα να κατέβω, μας γύρισαν πίσω. Το λεωφορείο δεν μπορούσε να περάσει την παλιά γέφυρα. Η καινούργια έμενε κλειστή, μια και δεν είχαν γίνει ακόμα τα εγκαίνια της. Δεν ήμουν και τόσο καλά. Το διάβασμα δεν με παρηγορούσε, την νύχτα δάγκωνα τα μαξιλάρια από το κακό μου. Μ' ενοχλούσε και η ηλεκτρομηχανή, που επί τóσους μήνες δεν την είχα προσέξει. Παίρνοντας συχνά το τελευταίο λεωφορείο, κατέβαινα στη Σαλονίκη, όπου διανυχτέρευα σε διάφορα ξενοδοχεία με ηχηρά ονόματα και πολλούς κοριούς. Για πρώτη μου φορά γνώριζα τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια στην πόλη μας, ανακαλύπτοντας βρωμιές και δουλοπρέπειες, που δεν τις υποπτευόμουν. Τριγύριζα συνήθως στο Βαρδάρι, όπου δεν υπήρχε και πολύς φόβος νε με πάρει κανένα συγγενικό μάτι. Το Βαρδάρι ήταν ωραίο ακόμα, είχε στη μέση εκείνο το παρκάκι με τα παγκάκια μες στις ροδοδάφνες, όπου γύρω του το τραμ έπαιρνε την στροφή για το Χίρς και το Χαριλάου. Απόστρατες γριές πόρνες απ' τη μεγάλη μπάρα της οδού Ειρήνης, που είχαν αφήσει εποχή τον καιρό του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και είχαν εξυπηρετήσει αφάνταστα τη συμμαχική υπόθεση με τους έρωτές τους και τα τραγούδια τους στα αναρίθμητα καφέ σαντάν, έπαιρναν τον αέρα τους, μασουλώντας ήρεμα πασατέμπο. «Πασατέμπο μου τρώτε, πουλάκια μου», σκεφτόμουνα, καθώς περνούσα, αλλά δεν έβγαζα άχνα. Μες στο μισοσκόταδο πλήθος φαντάροι έκαμναν τις τελευταίες τους προσπάθειες, προτού πάνε να βυθιστούν στον παιδικό ύπνο τους μέσα στο στοιχειωμένο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Κι εκτός απ' αυτούς διάφοροι νεαροί χωρικοί, κόσμος αγαθός, ερωτικά λιμασμένος, έψαχνε με λαμπερά μάτια σε κάθε γωνιά της περιοχής αυτής, που απ' τα πανάρχαια χρόνια ανήκει πολύ περισσότερο στην επαρχία, παρά στην πόλη του Μυροβλήτη. Σχεδόν όλους αυτούς τους κατάπτε σε λίγο η ξενιτιά, η Γερμανία κυρίως. Δεν υπάρχουν πια τέτοιες ομορφιές μέσα στους δρόμους, τις ξεθώριασε ο τεχνικός πολιτισμός. Τότε όμως ο εξαγνισμένος και κουρασμένος απ' τους διάφορους φανατισμούς ελληνικός λαός ζούσε την πρώτη και μοναδική του χαλάρωση. Τόση ανοχή και τόση ζέστα δεν ξαναθυμάμαι, ούτε νομίζω πια ότι μπορεί να ξαναγίνει.

Κανένας δεν σε παρεξηγούσε κι όλοι σε κοίταζαν φιλικά. Τις πρώτες μεταπολεμικές τουρίστριες εκεί γύρω τις είδα. Ήταν πεντ' έξι μεγαλόσωμες Γερμανίδες σαν αγελάδες, που τα φορέματά τους άφηναν ακάλυπτη ολόκληρη την πλάτη, και ας ήταν νύχτα και μάλιστα δροσερή. Το θέαμα αυτό είχε κάνει συνταρακτική εντύπωση. Το πλήθος πήγαινε από πίσω τους, περιμένοντας πότε θα βρεθούνε κάτω από δυνατό φως για να τις θαυμάσει. Το πρωί, όταν γύριζα στο χωριό, ο γιος της νοικοκυράς με κοιτούσε με αδιόρατο χαμόγελο. Ποιος ξέρει τι έβαζε με το νου του ο άθλιος...

Αφού έσκισα κι έκαψα πολλά χαρτιά, πήρα ένα απόγευμα το λεωφορείο και με τα έντεκα ποιηματάκια στο χέρι παρουσιάστηκα στο τυπογραφείο του Νικολαΐδη, που φημιζόταν για τις καλές εκδόσεις του, όσο και για την αυστηρότητα του ιδιοκτήτη του. Αυτός μου είπε ξερά ν' αφήσω τα χειρόγραφα και να περάσω την άλλη εβδομάδα για να μου πει οριστικά, αν θα τα τυπώσει. Από πελάτης ένιωσα ξαφνικά σα ζήτουλας. Αλλά τώρα πια τον δικαιολογώ τον άνθρωπο· πολλά μπορείς να πάθεις απ' τους διάφορους εμπνευσμένους. Πάντως, την άλλη εβδομάδα τα βρήκα τυπωμένα κι εκεί στο πόδι κοίταξα τα πρώτα τυπογραφικά μου δοκίμια, που δεν είχαν λάθη, γιατί τα είχε διορθώσει ο αμίλητος Νικολαΐδης. Έγραψα και μια αφιέρωση· «Στον Ιάκωβο»· πρόσωπο ολότελα φανταστικό, που ξεσήκωσε όμως αρκετές εικασίες. Χαρακτηριστικό είναι ότι κανένας δεν με ρώτησε ανοιχτά περί τίνος πρόκειται. Κι εγώ ο καημένος είχα βάλει το όνομα αυτό, για να μην γράψω «Στον άγνωστο Εβραίο φίλο».

Το εξώφυλλο, το χαρτί και τα τυπογραφικά στοιχεία τα αποφάσισε μόνος του ο Νικολαΐδης, χωρίς να ζητήσει την γνώμη μου. Την άλλη εβδομάδα δανείστηκα εξακόσιες πενήντα δραχμές από έναν οικονόμο συνάδελφο και κατεβαίνοντας παρέλαβα τα τριακόσια πενήντα αντίτυπα, που αποτελούσαν ένα δέμα όχι ιδιαίτερα βαρύ. Δεν τα πήγα σπίτι, φοβήθηκα πως θα μου κάμναν σκηνές για τα λεφτά, που κατά την γνώμη τους είχα πετάξει. Πήγα πάλι σ' ένα λαϊκό ξενοδοχείο, κι αφού διπλοκλειδώθηκα, άνοιξα το δέμα. Ήταν ένα βιβλιαράκι πραγματικά σεμνό. Τώρα, σαν να μην έφταναν όλα, έπρεπε να το μοιράσω. Με έπιασε στεναχώρια και προτίμησα να βγω αμέσως έξω στο παρκάκι.

Πάντως, από κείνη την μέρα άρχισαν τα βάσανα μου με τα βιβλία, που μου έδωσαν πολλές ικανοποιήσεις -δεν λέω- μου δημιούργησαν όμως και πολλές στεναχώριες, ακόμα και κινδύνους. Ίσως στη δεύτερη εικοσαετία να πάνε τα πράγματα καλύτερα. Έτσι γίνεται, συνήθως.

Το συγκεκριμένο διήγημα του Γ. Ιωάννου ανήκει στη συλλογή του "Η πρωτεύουσα των προσφύγων" (1984), δηλαδή αναφέρεται στην πόλη και στην κοινωνία της σημερινής Θεσσαλονίκης. Γίνεται λόγος για τους ανθρώπους της, την κοινωνία και τις συνθήκες των τελευταίων δεκαετιών της, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του συγγραφέα κυρίως στους πρόσφυγες, Έλληνες αλλά και Εβραίους. Είναι ένα κείμενο που χαρακτηρίζεται από έντονα ποιητικά και υπερρεαλιστικά στοιχεία.

Ο συγγραφέας θυμάται το πρώτο του έργο, το μικρό δεκαεξασέλιδο βιβλιαράκι, το οποίο έτσι ο ίδιος είχε ονομάσει παρόλο που ήταν τόσο μικρό γιατί έτσι το ονόμαζαν και οι επίσημες βιβλιοθήκες. Τα περισσότερα βιβλιοπωλεία δεν το εμφάνιζαν παρά μόνο το καταχώνιαζαν στις αποθήκες γιατί δεν απέφερε κέρδη. Δεν έκανε λόγο ποτέ για χρήματα στους βιβλιοπώλες γιατί ήξερε πως εκείνη την εποχή ήταν απολύτως φυσικό όλες οι εισπράξεις να παραμένουν σε αυτούς. Όταν απολύθηκε από το στρατό συνέχισε να γράφει, βρήκε μια δουλεία σε σχολείο στο Γιδά, ένα μικρό χωριό. Εκεί νοίκιασε ένα δωμάτιο μέσα στο σπίτι μιας πολυμελούς οικογένειας. Πολύ σκληροί άνθρωποι, αλλά δεν τον ένοιαζε. Κάθε πρωί που πήγαινε σχολείο συναντούσε στο δρόμο του τους μαθητές του και περπατούσαν μαζί. Του άρεσε η ζωή του, του έμοιαζε θαύμα που ήθελε να ζήσει. Επίσης συναντιόταν σε ένα δωμάτιο με ένα πολύ καλό του φίλο, που τον παρότρυνε να γράφει κοινωνικού περιεχομένου λογοτεχνία, το ονομαστό εξομολογητήριο. Τύπωσε τα πρώτα του ποιηματάκια στο τυπογραφείο του Νικολαΐδη.

Το θέμα, όπως και στα περισσότερα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου σχηματίζεται από θεματικά θραύσματα και πρόκειται για στιγμιότυπα που εντυπωσίασαν τον συγγραφέα, αποτυπώθηκαν στην μνήμη του και έγιναν αντικείμενα εξομολόγησης μέσα σε αντισυμβατικές φόρμες, χωρίς πλοκή και λογοτεχνικούς χαρακτήρες. Με άλλα λόγια, εμπνέεται από τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Θεσσαλονίκης, τις καθημερινές τους δραστηριότητες και τις προσωπικές αναμνήσεις που συμπλέκονται με το γενέθλιο χώρο. Το θεματικό πλαίσιο αναφέρεται κυρίως στην προσφυγιά, την πείνα, τον φόβο του θανάτου, τη μοναξιά και την ανθρωπιά.

Χαρακτηριστική τεχνική της γραφής του Ιωάννου, είναι η αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο, όπου ο αφηγητής αφηγείται αλλά και συμμετέχει ο ίδιος ως πρωταγωνιστής στην ιστορία, είναι ομοδιηγητικός και αντικειμενικός παρατηρητής του παρόντος με αποτέλεσμα η εστίαση να είναι εσωτερική λόγω του μονολόγου και του εξομολογητικού χαρακτήρα του συγγραφέα. Η θέση της πραγματικότητας επομένως γίνεται από την οπτική γωνία του αφηγητή, ο οποίος μας παρουσιάζει τις σκέψεις αλλά και τα συναισθήματά του και λειτουργεί ως κυρίαρχη ατομική συνείδηση. Επιπλέον, χρησιμοποιεί την τεχνική της περιγραφής με σκοπό να κάνει το διήγημα πιο ζωντανό, παραστατικό και δραματικό.

Όσον αφορά τον χώρο και τον χρόνο, ο χώρος που διαδραματίζονται τα γεγονότα, όπως σχεδόν σε όλα τα διηγήματά του, η γενέθλια πόλη του συγγραφέα, η Θεσσαλονίκη. Από την άλλη, ο χρόνος προσδιορίζεται με ακρίβεια και όλα συμβαίνουν τον Απρίλιο του 1974, που περνά συνειρμικά από το παρόν στο παρελθόν και αντίστροφα. Συνήθως παρελθόν και παρόν γίνονται ένα, εμπλέκονται, δίνοντας στα έργα του την εικόνα της σύνθεσης παρόντος - παρελθόντος και των διαφορετικών χρονικών στιγμών. Συχνά το παρελθόν εσωτερικεύεται, γίνεται παρόν κλιμακωτά ενώ αιχμαλωτίζεται από την αφήγηση.

Απλότητα στην γραφή που πετυχαίνεται με την χρήση της καθημερινής γλώσσας, χωρίς πολλές δευτερεύουσες προτάσεις μακροπερίοδου λόγου. Η γλώσσα είναι απλή, καθημερινή, φυσική, κατανοητή, κοντά στην δεκτικότητα του αναγνώστη. Οι λέξεις όμως, είναι προσεκτικά επιλεγμένες για να διεγείρουν το συναίσθημα. Είναι μια γλώσσα που προέρχεται από προσωπικά βιώματα και εμπειρίες. Ακόμα το ύφος, που είναι απλό, στρωτό, επιμελημένο και ο τόνος χαμηλός, εξομολογητικός, ήπιος και ανεπιτήδευτος. Η υποβλητικότητα που εκπέμπει ο λόγος του Ιωάννου οφείλεται τόσο στην ποιητική του καταγωγή όσο και στο απροσχημάτιστο ύφος.

3.2 «Και ιδού νεφέλη λευκή»

Την εποχή του Ευαγγελισμού, και εκεί γύρω από το Πάσχα, παίρνουν να ξεμυτίζουν στον ορίζοντα οι λαμπρές λευκές νεφέλες, που προμηγούν τις εκρήξεις του ηφαιστείου της φύσεως. Κυρίως εκεί στο διάσελο, ανάμεσα στον Χοριάτη ή Κισσό και τους προβούνους του, όπου από πίσω βρίσκονται, καθώς λεν, οι λίμνες του Αγίου Βασιλείου και της Βόλβης, πατούν και πυργώνονται τα λεύκα πυκνά σύννεφα, που τα νιώθεις τόσο πατικωμένα, ώστε αν μπορούσες να τα ξάνεις σαν στο βαμπάκι, θα σκέπαζαν τον ουρανό και όχι μόνο της πόλης του Μυροβλήτη.

Κάθε μέρα τις ίδιες ώρες πυργώνονται όλο ένα και υψηλότερα και κάθε μέρα ξεφυτρώνουν και από άλλες μεριές – από το βοριά, από το νοτιά, από τη δύση, που πέφτει όμως μακρινή, καθώς τα βουνά στα οποία στηρίζεται είναι πολύ μακρινά και θέλουν πολύ γέμισμα, για να καλύψουν και τον δικό μας ουράνιο θόλο. Και όμως όταν εκταθεί από πάνω μας αυτή, τότε γίνεται ο χαμός και ο σάλος.

Στέκεσαι στο παράθυρο και βυθίζεις τα βλέμματά σου στις φωτεινές νεφέλες, που τυφλώνουν με τη λάμψη τους, και που σε κάποια στιγμή παίρνουν να μαυρίζουν, να μπλαβίζουν και να συνενώνονται.

Τώρα περιμένεις την φωνή του κεραυνού, που είναι αρκετά γνώριμη στ' αυτιά σου, καθώς του θερμούς μήνες και τις θερμές ώρες της ημέρας βογκάει αρκετά συχνά στα βάθη, μα και τσεκουρώνει πάνω απ' το κεφάλι σας. Όσο κι αν σου έχουν εξηγήσει, η φωνή αυτή για σένα έρχεται από πολύ μακριά, θέοθεν...

Κοιτάξεις τις νεφέλες και ψιθυρίζεις : << Σ' ευχαριστώ, Θεέ μου, που με αξίωσες να αντικρίσω ακόμα μίαν άνοιξη σου, όσο κι αν είναι κάτι φοβερό >>. Και σκέφτεσαι – αν είναι δυνατό να σκέφτεσαι – τα δισεκατομμύρια αιώνες της ανυπαρξίας που σε περιμένουν. Οι νεφέλες θα βρέχουν και θα μπουμπουνίζουν κι εσύ θα είσαι – αν είσαι – μια χούφτα χόμα στην επιφάνεια της πόλης αυτής, που μια ιδέα του παλαιότερου βάθους της δίνει το επίπεδο των βυζαντινών ναών της.

Δεν πατάμε στο πραγματικό χόμα της. Πατάμε πάνω στα σκεπάσματά της. Αυτό στο οποίο πατάμε, χτίζουμε και θεμελιώνουμε δεν είναι παρά σκουπίδι και σκατό των προηγούμενων ανθρώπων, που τότε πολύ περισσότερο από σήμερα τα πετούσαν όλα έξω από την πόρτα τους.

Το πραγματικό χωμάτινο στρώμα, που υπόκειται της πόλεως, είναι κόκκινο, όσο κι αν φαίνεται απίστευτο αυτό. Μια Θεσσαλονίκη χτισμένη πάνω σε κοκκινόχωμα θα ήταν, κατά την αντίληψή μας, μια αστεία στρίγκλα, σαν κάτι αφιλόξενα βλαχοχώρια, με στριμμένους στεγνούς ανθρώπους, που αντικρίζουμε στα καταβράχια και στα ξάγναντα. Και όμως αυτή είναι η αλήθεια της. Όλο αυτό το γκριζωπό χόμα, το τόσο ταιριαστό με τον ουρανό και την ψυχολογία των κατοίκων της, είναι εποικοδόμημα, υπήρχε ίσως και πριν από την θεμελίωσή της το 315 π. Χ. , καθώς τα τοπία της ήταν πάντα κατηφορικά και όχι ακατοίκητα, όπως θαρρούνε πολλοί.

Εκεί που έχουν στήσει τα νέα νεκροταφεία το κοκκινόχωμα βγαίνει ως την επιφάνεια.. Πιο πέρα βρίσκονται τα μεγάλα κεραμοποιεία του Αλαττίνη και βρίσκονται ακριβώς για το κοκκινόχωμα αυτό. Νομίζω πως είναι πιο ωραίο να λιώνεις μέσα σε γκριζωπό χόμα, όπως αυτό της Ευαγγελίστριας. Πρέπει να είναι πιο πορώδες και πιο ελαφρό. Όταν οι φωτεινές νεφέλες θα ανοίγουν τους κρουνοί τους, εσύ θα βρέχεσαι και θα ανθίζεις. Αυτά για τα τρία

πρώτα χρόνια σου. Μετά θα γίνεις κι εσύ μια χούφτα γκριζωπό χρώμα, που θα σκορπίσει σπειρί σπειρί και θα χάσει ολότελα την ταυτότητά του.

Εκεί που βρίσκονται τώρα τα νεκροταφεία, πηγαίνεις τις νύχτες για έρωτες. Πήγαινες με τα πρόσωπά σου, που σε ακολουθούσαν και στις πιο απόμακρες ερημιές, γιατί σε ήθελαν. Ήταν άγρια τα τοπία του νεανικού έρωτά σου, όμως η επιθυμία σε έκαμνε και τολμούσες. Χωρίς να χάνεις καιρό, γονάτιζες μπροστά τους και προσκύναγες.

Όταν οι νεφέλες είχαν προλάβει, υπήρχε κατακόκκινη λάσπη που έβαφε τα παπούτσια σου, τα σανδάλια σου, και τα έκαμνε πορφυρά. Αυτό σήμαινε, ότι πάτησες και πάλι μέσα στα πηγμένα αίματα της ζωής.

Δεν είχες συναίσθηση για τις διαφορές τότε. Νόμιζες πως σε όλα τα μέρη, τα ελληνικά τουλάχιστον, ο ίδιος ο ουρανός επικρέμαται. Είχες πάντα μια δυσπιστία στα βιβλία, και προπαντός στα ποιήματα, και τα περί γαλανού ουρανού της Αττικής τα έγγραφες στα παλιά σου τα παπούτσια. <<Εφευρέσεις των ποιητών>>, έλεγες. Και ευτυχώς, βέβαια, που τα πίστευες αυτά. Έτσι, νόμιζες, πως είναι της μοίρας σου να ιδρωκοπάς το καλοκαίρι και να υφίστασαι τις αέναιες μεταμορφώσεις των εκρηκτικών νεφελών και τα μπουμπουνητά τους στον ορίζοντα. Και την νύχτα να ξεπορτίζεις για τις φοβερές ερημιές με το βρεγμένο κοκκινόχωμα, που κολλούσε.

Και καθώς ήσουν θρήσκος, και θα ξαναγίνεις, ως φαίνεται, θρήσκος, διάβαζες κάθε μέρα και από ένα εδάφιο της Γραφής και πίστευες πως εκείνα όλα ήταν γραμμένα για σας – για σένα, τους άλλους, και την πόλη σας – που ήταν, βέβαια, το σύμπαν, και θα ξαναγίνει κάποτε το σύμπαν, ο χώρος δηλαδή οπού θα ενωθείς με τα στοιχεία και θα χάσεις και εσύ την ταυτότητά σου.

Μέσα σ' αυτές τις φρικτές εποχές του υλισμού και της αθεΐας, που σε περικυκλώνουν, ψιθύρισε ξανά εκείνα που διάβαζες και θα λάμψεις:

<<Και ιδού νεφέλη λευκή, και επί την νεφέλην καθήμενος όμοιος υιό ανθρώπου, έχων επί της κεφαλής αυτού στέφανον χρυσοῦ και εν τη χειρή αυτού δρέπανον οξύ. Και άλλος άγγελος εξήλθεν εκ του ναού, κράζων εν φωνή μεγάλη τω καθημένω επί της νεφέλης· πέμψον τον δρέπανόν σου και θέρισον, ότι ήρθε η ώρα του θερίσαι, ότι εξηράνθη ο θερισμός της γης. Και έβαλεν ο καθήμενος επί την νεφέλην το δρέπανον αυτού επί την γην, και εθερίσθη η γη>>.

<<Ναι, Κύριε, θέρισέ με...>>.

Το παραπάνω διήγημα του Γ. Ιωάννου ανήκει στην συλλογή του “Η πρωτεύουσα των προσφύγων”(1984). Στο απόσπασμα αυτό, ο Γ. Ιωάννου μας μιλάει για τις νεφέλες που δημιουργούνται γύρω στην εποχή του Πάσχα, οι οποίες αρέσουν στον άνθρωπο να τις χαζεύει και είναι αποτέλεσμα της έκρηξης του ηφαιστείου της φύσης ενώ όπως αναφέρει, οι άνθρωποι θα πρέπει να ευχαριστούν τον Θεό που τους αξίωσε να βιώσουν μια ακόμα άνοιξη του. Έπειτα, περιγράφει την κατάσταση στην Θεσσαλονίκη που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοί της όταν βρέχει και λέει πως οι νεφέλες διαφέρουν μεταξύ τους και ο ουρανός σ' όλες τις πόλεις δεν είναι ο ίδιος. Ωστόσο, οι άνθρωποι τότε δεν το καταλάβαιναν και πίστευαν πως είναι το ίδιο και δεν αλλάζουν από πόλη σε πόλη.

Χαρακτηριστική τεχνική της γραφής του Γ. Ιωάννου, είναι η επιλογή αφήγησης σε β' πρόσωπο, σε αντίθεση με όλα τα υπόλοιπα διηγήματά του όπου χρησιμοποιεί α' πρόσωπο. Η αφήγηση σε β' πρόσωπο χρειάζεται ακροατή που στην προκειμένη περίπτωση είναι ο ίδιος ο αφηγητής, άρα είναι ετεροδιηγητικός και αντικειμενικός παρατηρητής του παρόντος. Επίσης, χρησιμοποιεί την τεχνική της περιγραφής με σκοπό να κάνει το διήγημα πιο ζωντανό, παραστατικό και δραματικό.

Σε ό,τι αφορά τα πρόσωπα, πρωταγωνιστεί για άλλη μια φορά ο αφηγητής, ο οποίος περιγράφει τις λαμπρές λευκές νεφέλες και την κατάσταση που επικρατεί την εποχή γύρω στο Πάσχα. Ο χώρος στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα στο συγκεκριμένο διήγημα, δίνεται με πιο ακριβή στοιχεία απ' ό,τι σε άλλα κείμενα του συγγραφέα και είναι η Θεσσαλονίκη. Ο χρόνος προσδιορίζεται την άνοιξη, την εποχή του Ευαγγελισμού (γύρω στο Πάσχα). Αλλά, υπάρχουν και μερικές αναδρομές στο παρελθόν.

Τέλος, η γλώσσα είναι απλή, καθημερινή, κατανοητή και προέρχεται από προσωπικά βιώματα και εμπειρίες του αφηγητή. Επιπλέον, το ύφος του διηγήματος είναι απλό, στρωτό, επιμελημένο και ο τόνος είναι χαμηλός, εξομολογητικός και ήπιος. Επίσης, ο τίτλος είναι δηλωτικός του περιεχομένου και μας προετοιμάζει για τα γεγονότα που πρόκειται να συμβούν.

3.3'Τό Λειρί τοῦ Πετεινοῦ'

Κοίταγες προχτές μιά ωραία φωτογραφία, ἔγχρωμη. Καί μολονότι σοῦ ἔδινε τόση εὐχαρίστηση, δέν μποροῦσες στήν ἀρχή νά καταλάβεις τί ἀκριβῶς δείχνει. Ὡστόσο κάτι σάλεψε μέσα σου δυσοίωνα. Καί πράγματι διαβάζοντας τίς ἐξηγήσεις τοῦ περιοδικοῦ καί συνηθίζοντας στή θεά τῆς πολύπλοκης φωτογραφίας, κατάλαβες ὅτι ἔδειχνε ἕναν μεγάλο σωρό ἀπό πετεινοῦς καί κότες, κάτι ὀλόασπρα πουλιά, πού οἱ πτηνοτρόφοι δέν τά ἤθελαν, πλέον, γιατί εἶχαν ἀνεβεῖ ξαφνικά οἱ πτηνοτροφές καί δέν τούς συνέφερε, καί ἔτσι τά θανάτωσαν μέ μία ἀπό τίς πολλές φριχτές μεθόδους, πού αὐτοί ξέρουν.

Παρ' ὄλο τό θάνατο καί τήν ὀσμή του, πού ἄρχισε νά χτυπάει στά ρουθούνια σου, ἡ φωτογραφία ἐξακολουθοῦσε νά φαντάζει στά μάτια σου ωραία, σχεδόν ρομαντική. Τά λειριά τῶν πουλιῶν, τῶν πετεινῶν ιδίως, ἀπλωμένα πάνω στά λευκά πούπουλα τῶν ὀρνίθων, πού κάτασπρες καί ἀποκοιμισμένες σάν κουρασμένες νύφες, μέ σφιχτό ἀτλαζένιο στηθόδεσμο, ὅπου εἶχαν γείρει οἱ ἀποκαμωμένοι γαμπροί, συνέθεταν τήν ὁμορφιά καί τίς ἀντιθέσεις τῆς φωτογραφίας.

Πῆρες νά φαντάζεσαι καί νά ἀνακαλεῖς ωραίες εἰκόνες θανάτου, πού ἔχεις τύχει στή ζωή σου καί πόσο μπερδεύτηκαν μέ τή ζωή σου αὐτές.

Δέν εἶσαι ρομαντικός, σίγουρα, μά δέν εἶσαι καί ἀναίσθητος μπροστά στά ὅσα βλέπεις νά συμβαίνουν. Τά ἀποκεφαλισμένα λουλούδια, πού εἶχες ἀντικρίσει κάποτε, ἔχουν σαπίσει ἀπ' τό πολύ νερό καί τά ἄλλα ὑγρά πού πέρασαν ἀπό σένα. Ἦσουν πολύ μικρός, ἴσως δέν εἶχες πάει ἀκόμη στό σχολεῖο, ὅταν ἀντίκρισες τόν σωρό τῶν ξεριζωμένων φυτῶν καί τῶν κομμένων λουλουδιῶν μέσα σέ κείνο τό πάρκο, μπροστά στήν Ἀχειροποίητο. Ἦσουν μαζί μέ τή γιαγιά σου, πού σέ περνοῦσε πάντα ἀπό κεῖ, γιατί καταλάβαινε πώς τό παρκάκι ἐκείνο μέ τά πολύχρωμα λουλούδια του, τά κόκκινα ψάρια στή **χαβούζα**¹ του, τίς φωταψίες τῶν νερῶν του μέ τά χρωματιστά γυαλιά κατά τίς μεγάλες γιορτές, ἦταν γιά σένα ἕνα πραγματικό παραμῦθι, πού θά σέ συνόδευε παρηγορητικά γιά πάντα.

Πρέπει νά ἦταν ἀπομεσήμερο βαριᾶς φθινοπωρινῆς μέρας, καθώς πήγατε νά περάσετε μέσα ἀπό τό πάρκο, γιά νά πᾶτε σέ ἕναν δυτικό συνοικισμό, ὅπου μέσα στή σκόνη καί στά χῶματα κατοικοῦσε μιά γνωστή τῆς γιαγιάς σου ἀπ' τήν πατρίδα. Ἀμέσως ὅμως μπαίνοντας ἀντίκρισες τά λουλούδια σου, ὅλα κομμένα, ἀποκεφαλισμένα, καί μαζεμένα σέ μοσκοβολιστούς σωρούς ἐδῶ κι ἐκεῖ. Τώρα ξέρεις

ὅτι τὰ εἶχαν κλαδέψει ἢ ξεριζώσει οἱ κηπουροί, γιά νά προετοιμάσουν τήν ἐπόμενη ἄνοιξη, μά τότε ταράχτηκες γιά τήν καταστροφή, πού δέν διέκρινες, βέβαια, τήν αἰτία τῆς καί τήν πίστευες ὀριστική καί πλήρη.

Κάθισες ἀπάνω ἀπ' τούς σωρούς καί πῆρες νά διαλέγεις τά λουλούδια, νά τά πρωτοπιάνεις, νά τά πρωτομυρίζεις, γιατί, βέβαια, τόν προηγούμενο καιρό δέν σέ ἄφηναν οὔτε νά τά ἀγγίζεις. Αὐτό σέ παρηγόρησε ἀρκετά, σέ ἔκανε νά δεῖς τήν ὀμορφιά τους, ἔτσι κομμένα κατά σωρούς, ὅπως στή φωτογραφία μέ τίς νεκρές λευκές κότες μέ τά κόκκινα λειριά — σέ ἔκανε, προπαντός, νά τά προσέξεις ἀπό κοντά, νά δεῖς τήν ὕφανσή τους καί τίς ποικιλίες τῆς.

Ἐκεῖνο πού εἴλκυσε τήν προσοχή σου καί ἔκανε νά ἀναδέψει τό ἄγνωστο μέσα σου ἦταν ἓνα λουλούδι, πού πρώτη φορά ἔπιανες μέ τό χέρι σου καί πρωτοπαρατηροῦσες ἀπό κοντά. Τό λουλούδι ἦταν σέ χρῶμα βυσσινί, μέ ἑλαφρά μαβιές ἀνταύγειες, καί ἔμοιαζε πολύ μέ βελουδο. Ἦτανε δηλαδή σάν τό λειρί τοῦ πετεινοῦ καί στήν ὕφανση σάν τό χοντρό βελουδο.

Παράτησες ὅλα τά ἄλλα, πού σοῦ φαίνονταν πιά κάπως ἑλαφρά, καί μάζευες μόνο λειριά πετεινοῦ, προτιμώντας μάλιστα τά βαθυκόκκινα. Τό περίεργο εἶναι πῶς τά ὀνόμασες ἀμέσως «λειριά», μολονότι τούς πετεινούς μόλις πρό ὀλίγου τούς εἶχες γνωρίσει. Τώρα, μετά ἀπό τόσα χρόνια, καί τόσες ποικιλίες πετεινῶν, ἐξακολουθεῖς μέ τήν ἴδια λέξη νά τά ὀνομάζεις, ὅταν σπανίως πέφτουν στά χέρια σου. Τό λουλούδι ἐκεῖνο δέν ἦταν μόνον σάν τό λειρί τοῦ πετεινοῦ σας, μά ἔμοιαζε καί μέ τό βελουδο, μέ τό ὅποιο ἦταν στρωμένα τά καινούργια ἔπιπλά σας καί πού ἡ μάνα σου τά ἔντυνε μέ κάτι σκεπάσματα γιά τή σκόνη.

Πῆρες τά λουλούδια καί τραβούσατε μέσα ἀπό δρόμους μέ ψιλή ψιλή σκόνη, πού τή στροβίλιζε ὁ ἀέρας πρῖν ἀπό τή βροχή. Ἦταν ὅλα ξανθά, ξερά, ξανθωπά καί χωματένια, καί μέσα στους δρόμους φύτρωνε ποῦ καί ποῦ χορτάρι. Περάσατε ἀπ' τὰ **«Καμένα»**,² ὅπου ὅταν μπορούσες κυνηγοῦσες ἀκρίδες, πού τίς ἔπαιρνες μετά σπίτι καί τίς ἔβαζες μέσα σέ κουτιά μέ ψωμιά καί ζάχαρες γιά νά τρῶνε, ὅπως νόμιζες, κι ἔνιωθες ἔτσι ἀσφαλῆς καί πλούσιος — καί μέ τίς συγκινήσεις αὐτές βγαίνατε πιά ἀπ' τὰ Καμένα καί ἀνηφορίζατε πρὸς τό Διοικητήριο, ὅπου βρίσκονταν περίπου τὰ ὅρια τοῦ κόσμου σου.

Τά σύννεφα πού χαμήλωναν ἔδειχναν ὅτι κάποια στιγμή θά ἔπρεπε νά σταθεῖτε κάπου, ὄχι τόσο γιά νά μή βραχεῖς ἐσύ, ἀλλά νά μή βραχοῦν τὰ ροῦχα σου καί τὰ

παπούτσια σου, για τὰ ὅποια ἀγρυπνοῦσε μέ ζῆλο ἢ γιαγιά σου, μετρώντας τὰ ξεφλουδίσματα καί λαβαίνοντας ἀμέσως σκληρά μέτρα. «Ὅλο στά μπαῖρια³ κοιτάζεις», φώναζε, ὅταν ἄκουγε, θαρρεῖς, μέ πόνο στά σωθικά της, νά χτυπᾶς μέ τὰ παπούτσια τίς πέτρες.

Τέλος πάντων, ἡ βροχή σᾶς ἔπιασε ἔξω ἀπό μιά ὠραία κεραμιδιά ἐκκλησία, ἴδια μέ κάστρο βυζαντινό. Μπήκατε μέσα, ἐνῶ ξεσποῦσαν οἱ βροντές, οἱ ἀστραπές καί οἱ κρουνοί τοῦ οὐρανοῦ περιέλουαν τό κέλυφός σας. «Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη»,⁴ εἶπε ἡ γιαγιά σου καί σταυροκοπήθηκε. Ἀνάπατε κερὶ καί μὴ ἔχοντας τί νά κάνετε περιεργαζόσασταν μιά μιά τίς εἰκόνες. Το λειρί του πετεινοῦ το ἐνίωθες ζεστό καί ζωηρό στην τσέπη.

Σέ κάποια εἰκόνα ὑπῆρχε ἓνα κεραμιδένιο κάστρο. Μιά ἀρχοντική κόρη ἔστεκε στήν πόρτα τοῦ κάστρου. Ἐνα παλικάρι πάνω σέ ἄλογο κάρφωνε μέ τό κοντάρι ἓνα μεγάλο καταπράσινο θηριό, κάτι πού ἔμοιαζε μέ τεράστια σαύρα.⁵ Στά πλευρά τοῦ θηρίου, κι ἀπ' τίς δυό μεριές, ἀπλωνόταν κάτι σάν λειρί κατακόκκινο. Χάιδεψες τότε τό λειρί, πού εἶχες στήν τσέπη, καί εἶδες καί τή χαίτη τοῦ ἀλογοῦ νά εἶναι σάν λειρί, καί τό παλικάρι νά ἔχει στό κεφάλι του ἓνα λειρί καί ἡ κόρη νά φοράει ἓνα λειρί σάν στέμμα. Φαντάστηκες ὀλόκληρη τήν ἐκκλησία νά εἶναι στρωμένη ἀπό μέσα μέ ἓνα στρώσιμο σάν λειρί· νά εἶναι βαθιά κατακόκκινη κι ἀπέξω νά βρέχει.

Ἡ βροχή δυνάμωνε ἀντί νά λιγοστεύει. Ἡ γιαγιά σου σέ ἓνα στασίδι εἶχε περιπέσει σέ συλλογή. Βγῆκες λιγάκι στήν πόρτα τοῦ κάστρου. Ἐκεῖ στεκόταν ἓνα ὠραῖο ξανθό παλικάρι, πού σέ χάιδεψε στά μαλλιά ἢ μᾶλλον στό λειρί σου. Κι ἐσύ, πάλι, μὴ ἔχοντας τόν τρόπο νά τόν χαϊδέψεις στό δικό του λειρί, ἔπιασες τό λειρί τοῦ πετεινοῦ μέσα στήν τσέπη σου, νιώθοντας μιά ἄφατη γλύκα. Σκέφτηκες, ὅτι θά 'ναι τό παλικάρι, πού ἀφοῦ γλίτωσε τήν Ἁγία Αἰκατερίνη ἀπό τό ἐρπετό, θά πάρει τώρα ἐσένα πάνω στ' ἄλόγο του καί θά φύγετε. Θά σέ γλίτωνε ἀπ' τή γιαγιά σου.

Ἡ πόλη εἶχε νοτίσει καί σκουρύνει ἀπ' τή βροχή. Ὅλα ἦταν χωματένια, ἔτοιμα νά διαλυθοῦν καί νά ξαναενωθοῦν. Χάιδεψες ἐπίμονα μέσα στήν τσέπη σου τό λειρί τοῦ πετεινοῦ, πού ὀλοένα ζώηρευε, σκεπτόμενος μέ δέος τήν ἐπίσκεψη στήν ὅποια ἐπρόκειτο νά σέ σύρει ἡ γιαγιά σου. Ἦθελες νά βρεθεῖς τό γρηγορότερο στό σπίτι, γιά νά κάνεις συγκρίσεις τοῦ λουλουδένιου λειριοῦ τοῦ πετεινοῦ μέ τό λειρί τοῦ ἀληθινοῦ πετεινοῦ σας, καθώς καί μέ τό βελουδο τῶν ἐπίπλων σας.

Τό βραδάκι, ταῖσμένος μέ γλυκά κουταλιῶ καί κουλουράκια, γυρίζατε μέσα ἀπ' τή

χωματένια πολιτεία, ἐνῶ πίσω σας ἄστραφτε καί ἔκαμνε νά γυαλίζουν τά νερά στίς λακκουῖβες. «Πρόσεχε, πρόσεχε!», μουρμούριζε διαρκῶς ἢ γριά καί ἐννοοῦσε τά καινούργια σου παπούτσια. Ἐκεῖνες τίς στιγμές τή φανταζόσουν καταπράσινη μ' ἓνα διπλό κατακόκκινο λειρί καί στά δύο πλευρά της.

Τό σπίτι πού μένατε βρισκόταν πίσω ἀπ' τήν Ἀχειροποίητο σ' ἓνα στενό, πού λεγόταν ὁδός Κοζάνης. Ἐπρόκειτο γιά τό πιο τερπνό «ἀδιέξοδο», πού ἔχεις κλειστεῖ στή ζωή σου. Ὁ πετεινός κοιμόταν, βέβαια, στό κοτέτσι κι ἔτσι τό θέμα του ἔμεινε γιά τό πρωί. Μά ἐσύ ἀνασήκωσες τό ντύμα τῶν ἐπίπλων καί ἔκαμνες συγκρίσεις ἀνάμεσα στό λειρί τοῦ πετεινοῦ καί στό βελουῶδο τῆς πολυθρόνας. Ναί, εἶχαν μεγάλη ὁμοιότητα. Καλά εἶχες σκεφτεῖ νά στρώσεις ὅλη τήν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἀπό μέσα μέ τό λειρί τοῦ πετεινοῦ.

Τώρα ἐνιωθες σέ ἀσφάλεια, καθώς οἱ λάμπες τοῦ πετρελαίου σέ περιέλουαν καί σέ προστάτευαν μέ τό ἥμερο φῶς τους. Ναί, ἔμοιαζαν πολύ. Τά ἐπιπλά σας, λοιπόν, τά ὅποια τόσο πολύ μισοῦσες μέχρι τώρα, ἦταν στρωμένα μ' αὐτό τό λουλούδι.

Τό πρωί ἔκανες τή σύγκριση καί μέ τό λειρί τοῦ ζωηροῦ πετεινοῦ. Ἦταν ὁμοιο, λιγάκι πιο ἀνοιχτό στό χρῶμα. Ἀργότερα ἔμαθες πώς οἱ πετεινοί ἔχουν διαφόρων εἰδῶν λειριά. Ὁ δικός σας ἔτυχε νά 'χει κοντό λειρί, κοντό καί χοντρό, σάν τό ὠραῖο λουλούδι. «Ἐχει ἓνα λουλούδι στό κεφάλι του», σκέφτηκες.

Τό λουλούδι πῆρε νά μαραίνεται καί κάποια μέρα ἐξαφανίστηκε ἀπ' τό βάζο. Τό εἶχαν πετάξει. Ὁ πετεινός σφάχτηκε τά Χριστούγεννα καί τό κεφάλι του πετάχτηκε στίς γάτες. Τά ἐπιπλά ἀλλάχτηκαν σέ λίγα χρόνια, γιατί τό βαθυκόκκινο χρῶμα τους παραέδειχνε τή σκόνη. Τό πάρκο καταστράφηκε ὁλότελα ἀπό τόν Δῆμο καί μόνο ἡ χαβούζα του ἀπόμεινε, γεμισμένη — ὦ, τῆς ἀθλιότητος! — μέ χῶμα. Οἱ δρόμοι δέν ἔχουν πιά ξανθωπή σκόνη, πού ὅταν βρέχει γίνεται σκουρότερη. Εἶναι ὅλοι τους στρωμένοι μέ ἄσφαλτο. Ἡ γιαγιά σου καί ἡ φιλενάδα της ἔχουν γίνει πρό πολλοῦ κι αὐτές σκόνη. Καί μοναχά οἱ βροχές ἐξακολουθοῦν νά ὑπάρχουν. Οἱ βροχές, ὁ ἀέρας, οἱ κεραυνοί καί ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη, ὅπου μάταια στήν πόρτα της περιμένει ἓνα ξανθό παιδάκι μέ λειρί στό κεφάλι νά τό γλιτώσουν ἀπ' τή γιαγιά του.

Τώρα, συχνά, ὅταν μετά ἀπό βροχή τρέχεις στόν ὕπνο σου σέ κείνο τό σπίτι τῆς ὁδοῦ Κοζάνης, στό ὅποιο δέν μπορεῖς νά πᾶς ἀλλιῶς, γιατί οὔτε αὐτό, οὔτε κἀν ὁ δρόμος ὑπάρχει — «Κασταλλίας» τόν ἐπονόμασαν οἱ γελοῖοι! — σιγοπιθουρίζεις τό ἀκριτικό τραγούδι, πού ἔμαθες ἀργότερα:

*Εψές άργά ψιχάλιζε κι ό Γιάννης
έτραγούδα.
Τοῦ πήρε ό άέρας τή φωνή στοῦ Δράκοντα
τήν πόρτα...⁶*

Καί λέγοντας αὐτά φτάνεις στό σπίτι σας, ἐνῶ βροντολογάει τό πορφυρό Βυζάντιο πάνω ἀπ' τή Σαλονίκη.

(*Ἡ πρωτεύουσα τῶν προσφύγων*, 1984)

Το συγκεκριμένο διήγημα του Γ. Ιωάννου, ανήκει στην συλλογή του ‘Ἡ πρωτεύουσα των προσφύγων’ (1984). Είναι ένα κείμενο που χαρακτηρίζεται από έντονα ποιητικά και υπερρεαλιστικά στοιχεία.

Θέμα του πεζογραφήματος είναι η γνωριμία με τα πράγματα την εποχή της ευαίσθητης παιδικής ηλικίας. Το παιδί συνδέει συνειρμικά τις εικόνες μεταξύ τους και η νοσταλγία αυτής της αθώας εποχής είναι έκδηλη. Ο αφηγητής αναφέρει μέσα από την αφήγηση βιώματα που σχημάτιζε η παιδική ηλικία. Το περιστατικό με τα λειριά των σφαγμένων πετεινών, το παιδί που τα είδε, το συνέδεσε με μια εμπειρία που έζησε περνώντας μικρός από την Αχειροποίητο, μαζί με την γιαγιά του, όπου είδε σωρούς από κομμένα και ξεριζωμένα λουλούδια και μερικά βυσσινιά λουλούδια που έμοιαζαν με λειρί πετεινού. Έπειτα, καθώς προχωρούσαν έπιασε βροχή και αυτοί μπήκαν στην εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης. Μέσα η εκκλησία, επηρέασε την φαντασία του παιδιού και άρχισαν όλα να του μοιάζουν με λειρί πετεινού. Στην συνέχεια, η αφήγηση επανέρχεται στην εποχή του αφηγητή και όσα γνώρισε το παιδί χάθηκαν και είχε μείνει μόνο η αναπόλησή τους.

Χαρακτηριστική τεχνική της γραφής του Γ. Ιωάννου, είναι η επιλογή αφήγησης σε β' πρόσωπο, σε αντίθεση με όλα τα υπόλοιπα διηγήματά του όπου χρησιμοποιεί α' πρόσωπο. Η αφήγηση σε β' πρόσωπο χρειάζεται ακροατή που στην προκειμένη περίπτωση είναι ο ίδιος ο αφηγητής, άρα είναι ετεροδιηγητικός και αντικειμενικός παρατηρητής του παρελθόντος του ως παιδί. Επιπλέον, χρησιμοποιεί την τεχνική της αφόρμησης με την οποία θα ξεκινήσει η αναδρομική αφήγηση για να επανέλθει στο τέλος του κείμενου, στο παρόν.

Επίσης, έχουμε τη διάκριση της μορφής και του περιεχομένου σε ό,τι αφορά τις εικόνες. Οι εικόνες δηλαδή, σύμφωνα με τη μορφή παραπέμπουν σε συνειρμούς (ευχάριστους) διαφορετικούς από το περιεχόμενό τους.

Όσον αφορά τα πρόσωπα, το κύριο πρόσωπο και εδώ είναι ο αφηγητής ως παιδί και ως ώριμος ενήλικας. Επίσης, εμφανίζεται και η γιαγιά του, η οποία έρχεται σε αντίθεση με την παιδική φαντασία και ευαισθησία, επειδή εκπροσωπεί τον κόσμο της λογικής. Ο χώρος στο διήγημα αυτό, δίνεται με πιο συγκεκριμένα στοιχεία από ό,τι σε άλλα κείμενα του συγγραφέα. Αναφέρεται η οδός Κοζάνης, το πάρκο της Αχειροποίητου, η Αγία Αικατερίνη, όλες βέβαια τοποθεσίες της Θεσσαλονίκης. Από την άλλη ο χρόνος δεν προσδιορίζεται με ακρίβεια, αλλά αφορά την παιδική ηλικία ως την ενηλικίωση. Η αναδρομές στο παρελθόν δεν είναι διάσπαρτες, αλλά έχουμε μια συνένοχη αναδρομή για να γίνει η αφήγηση της παιδικής εμπειρίας.

Τέλος, άλλα χαρακτηριστικά της τεχνικής του είναι ο τίτλος ο οποίος λειτουργεί αρχικά ως αφόρμηση που συνδέει την αρχική εικόνα με την μετέπειτα αφήγηση και στη συνέχεια είναι το θέμα που συγκρίνεται στη φαντασία του παιδιού με όλα τα

υπόλοιπα αντικείμενα. Επίσης, η γλώσσα είναι απλή, καθημερινή, φυσική, κατανοητή, κοντά στη δεκτικότητα του αναγνώστη. Οι λέξεις όμως, είναι προσεκτικά επιλεγμένες για να διεγείρουν το συναίσθημα. Είναι μια γλώσσα που προέρχεται από προσωπικά βιώματα και εμπειρίες. Ακόμα το ύφος, που είναι απλό, στρωτό, επιμελημένο και ο τόνος χαμηλός, εξομολογητικός, ήπιος και ανεπιτήδευτος.

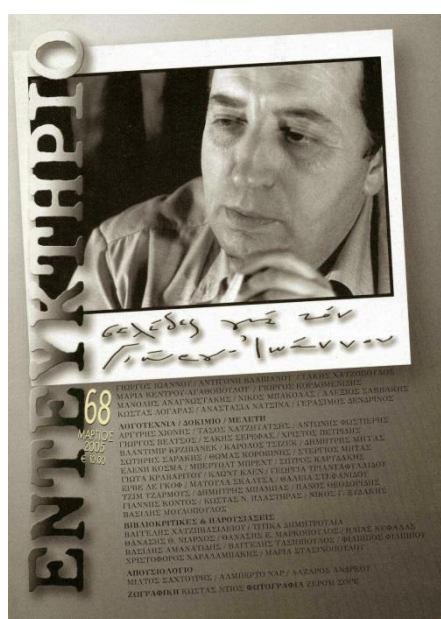
3ο Υπόθεμα:

Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του Ιωάννου:

Για ένα φιλότιμο (Για ένα φιλότιμο- 1964)

Οι αρρώστιες (Για ένα φιλότιμο- 1964)

Ομίχλη (Η μόνη κληρονομιά- 1972)

3η ομάδα:

Σάλτα Γεωργία

Σπάτας Θανάσης

Τσώτση Ιωάννα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του Ιωάννου από τις συλλογές:

4.1 "ΓΙΑ ΕΝΑ ΦΙΛΟΤΙΜΟ"

(ΣΥΛΛΟΓΗ "ΓΙΑ ΕΝΑ ΦΙΛΟΤΙΜΟ")

Τα κοπάνησα στην καντίνα απόψε. Και δεν πρέπει καθόλου να πίνω, γιατί πολλά λέω και κάνω συνήθως. Μέθυσσα απαίσια με ανιζέτα-μοιάζει κάπως με το δικό μας το ούζο αυτό το σπίρτο. Κακά μαντάτα πάλι κυρίως από τον εαυτό μου.

Αλλά κι αλλιώς δεν μπορούσε να γίνει. Αμέσως μόλις μπήκα, γύρω μου σχηματίστηκε μια παρέα. Με κερνούσαν συνέχεια και με κανέναν τρόπο δεν μ'άφηναν να τους κεράσω. Ζηλεύω πολύ αυτές τις συντροφίες. Έχω χάσει άδικα των αδίκων τα χρόνια μου με κείνους τους άνοστους λογοτέχνες. Τα παιδιά αυτά με αγαπούν, το παραδέχομαι. Η αγάπη τους όμως είναι ίδια με κείνη, που έχουμε για τον καλόβολο συνταξιδιώτη. Κορυφώνεται κατά το μέσο του ταξιδιού, για ν'αρχίσει να σιγοσβήνει όσο τελειώνουν τα χιλιόμετρα. Στο τέλος μπορεί να μην πούμε ούτε αντίο. Όποιος έχει μιλήσει τα περισσότερα και τα ειλικρινέστερα είναι ο χαμένος. Το 'χω υπόψη μου αυτό το παιχνίδι, κι όμως θέλω με όλη μου την καρδιά να ξαναμιλήσω.

Έχω την υποψία πως όλο αυτό το διάστημα καθόταν στο απέναντι τραπέζι αυτός που πρόκειται να γίνει φίλος μου. Έπινε δήθεν αδιάφορα, μα εγώ ξέρω πως το μάτι του και το αυτί του ήταν εδώ σε εμένα. Να δούμε ποιος απο τους δυο μας θα προσπέσει. Πάντως θα βουρλιζόμαστε έτσι για πολύ καιρό. Είναι βαρύς από μυστικά αυτός το διαισθάνομαι και θα πρέπει να σκέφτεται όλο το ίδιο πράγμα. Θα δοκιμάσω κι αυτουνού την αντοχή με αποκαλύψεις και θα δούμε. Μ'αυτή τη μέθοδο έχω χάσει όλους τους ανθρώπους μου σιγά σιγά. Ο πιο στενός μου φίλος, πάντως, πήγε από γάμο. Η ανιζέτα είναι αγιά, ιδίως όταν την ανακατεύεις με μύρα. Τίποτα δεν εξαλείφεται, κακά τα ψέματα. Μ'ένα γρόσι στο τζιουμπόξ άρχισαν τα ζεϊμπέκικα του Μητσάκη:

Όσο βαριά εί'τα σίδερα ...

Κάποιος χορεύει και μάλιστα καλά. Αγαπάει, λένε, απελπισμένα ένα ανήλικο.

Κάποιος με παρατηρεί, με σκέφτεται δυνατά, νιώθω σα βάρος. Άναψαν κιόλας οι ιστορίες για το πως ξεγλίστησε ο καθένας μας απ' την όλο στοργή πατρίδα.

Στο μώλο ο γερανός αρπάζει με τις δαγκάνες του βράχους και τους ξαναβυθίζει στο πέλαγος. Είναι φορτωμένοι απολιθώματα ψαριών και οστράκων. Δεν είναι ανάγκη να'σαι σοφός για να καταλάβεις τι έχει συμβεί. Οι πέτρες είναι βέβαια

κατά μας απ'το πέλαγο και πέρα αρχίζει, θαρρείς, η πατρίδα. Ο γερανός με το φωτάκι του συνεχίζει να στρέφεται μια προς εμάς, μια κατά τη θάλασσα, και κει χαμηλώνει. Έτσι, μου φαίνεται, θ'αρπάξει και μένα καμιά μέρα.

Μια τέτοια νύχτα γλυκιάς χαράς θα τρέξω κατά το μώλο. Μέσα στο μεθύσι μου και την άφθαρτη ακόμα εκτίμηση των φίλων. Όταν θα με ξαναβρουνε θα με σηκώσουνε στους ώμους τους. Εδώ ευτυχώς δεν υπάρχουν νεκροθάφτες. Ο φιλαράκος μου ο δύτης θα μ'έχει βγάλει απο τη θάλασσα. Όλα τα έχω προβλέψει. Με τρέφει η απελπισία αυτό το χαλάρωμα είναι που φοβάμαι.

Ο Νταντίνης πλαγιάζει απόψε, κινδύνεψε πάλι τη ζωή του. Τον ζητούσα στον μώλο, μόλις βγήκα απ'τα γραφεία. Μου είπαν πως ζαλιζόταν όταν ανέβηκε απ'τη θάλασσα. Ξαναφόρεσε το φόρεμα και βυθίστηκε, όσο να συνέλθει. Με υποδέχθηκε στην καμάρα του με γέλια και φωνές. Εγώ στη θέση του θα ήμουν ράκος, σκεπτόμενος κυρίως το μέλλον. Μ'έφαγαν πολλά πράγματα, δεν ξέρω ποιον άτιμο να πρωτοδείρω. Παρατηρημένο τέλος πάντων κάθε βράδυ έχω νέες αφορμές για ποτό και απανωτά τσιγάρα.

Ένα σφουγγάρι, μου είπε, έβλεπε ριζωμένο όμως πιο βαθιά απ' ότι συνήθως κατεβαίνει. Αν και ήξερε καλά τον κίνδυνο, δεν μπορούσε με κανένα τρόπο να τ'αφήσει. Αμολήθηκε, κι αμέσως ένιωσε να μουδιάζει ολόκληρος. Το ξερίζωσε εντούτοις κι ούτε ξέρει με τι χέρια το κατόρθωσε αυτό.

Μαύρο και γλιστερό σαν πάθος, κείτονταν σ'ένα πανέρι το σφουγγάρι. Θα γίνει όμορφο κι αυτό στον ήλιο και στον αέρα.

Και γιατί το'κανες αυτό; Αφού κανένας απολύτως δεν σ'έβλεπε, γιατί το'κανες του φώναξα.

Μα, για ενα φιλότιμο, απάντησε ήσυχα. Και κατόπι πρόσθεσε με σημασία: Εσύ τι ξέρεις απ'αυτά εσένα τα γράμματα σ'έχουνε άσκημα δαμάσει.

Αυτό το πεζογράφημα ανήκει στη συλλογή του Ιωάννου "ΓΙΑ ΕΝΑ ΦΙΛΟΤΙΜΟ",σε αυτό το πεζογράφημα ο Ιωάννου μας επισημαίνει πως εκείνη τη νύχτα ήπια στη καντίνα, αλλά δεν έπρεπε να πίνει, γιατί παραφέρεται .Μόλις μπήκε μέσα μια παρέα σχηματίστηκε κοντά του και συνεχώς τον κερνούσε. Επίσης καταλαβαίνουμε από τον τρόπο του πως νοσταλγεί να βρεθεί και εκείνος σε κάποια τέτοια παρέα. Ωστόσο μας αφηγείται πως εδώ και καιρό έχει καταλάβει ότι εκείνος που καθόταν στο απέναντι τραπέζι θα γινόταν φίλος του, αλλά πρώτα θα δοκιμάσει την αντοχή του με αποκαλύψεις, όπως έκανε συνήθως και έχασε όλους τους φίλους του. Πριν καλά καλά το καταλάβει άρχισαν οι ιστορίες απο την πατρίδα. Ο Ιωάννου παρατηρεί τον γερανό, ο οποίος παίρνει βράχους και τους ξαναβουτάει στο πέλαγος.Ο συγγραφέας μας αναφέρει έναν φίλο του δύτη, του οποίου του κινδύνεψε η ζωή του, γιατί ζαλιζόταν μόλις βγήκε απο τη θάλασσα. Ο Ιωάννου πήγε και τον επισκέπτηκε στη καμάρα του, όπου ο Νταντίνης τον υποδέχθηκε με γέλια και φωνές. Ενα σφουγγάρι ήταν ο λόγος που ο Νταντίνης κινδύνεψε τη ζωή του. Ο Ιωάννου τον ρωτά απορρημένα γιατί το έκανε αυτό αφού δεν τον έβλεπε κανένας, και εκείνος απάντησε

με απόλυτη ηρεμία "Μα,για ένα φιλότιμο", και αμέσως πρόσθεσε με σημασία "Εσύ τι ξέρεις απ'αυτά; Εσένα τα γράμματα σ'έχουνε άσκημα δαμάσει".

Στο διήγημα ο συγγραφέας μας αναφέρει δύο τοποθεσίες το καφενείο δίπλα στον μώλο και την κάμαρα του Νταντίνη. Η γλώσσα του Ιωάννου είναι απλή αλλά μέσα στο απόσπασμα υπάρχουν πολλές εικόνες. Ο Ιωάννου γράφει σε πρώτο πρόσωπο, ο αφηγητής είναι παντογνώστης και υπάρχει μηδενική εστίαση. Συνήθως στα πεζογραφήματα του το μόνο ολοκληρωμένο πρόσωπο είναι ο ίδιος ο αφηγητής, όμως εδώ βλέπουμε και ένα άλλο πρόσωπο να του μιλάει και να συμμετέχει στα δρώμενα. Τα υπόλοιπα πρόσωπα αποδίδονται με τρόπο εξωτερικό, δηλαδή όπως τα θυμάται ο συγγραφέας.

4.2 ΣΥΛΛΟΓΗ << ΓΙΑ ΕΝΑ ΦΙΛΟΤΙΜΟ>>

"ΟΙ ΑΡΡΩΣΤΙΕΣ"

Άλλοι, όταν καμιά φορά μένουν ολομόναχοι ,έχουν την ομορφιά τους, που μπορούν απεριόριστα να την καμαρώνουν άλλοι έχουν το σκοπό τους, άλλοι τον έρωτα τους-τα τελευταία του σημάδια ή και φωτογραφίες .Οι πιο τυχεροί μάλιστα τα έχουν όλα μαζεμένα, κι έτσι δεν αισθάνονται ούτε και κείνη την ελάχιστη μοναξιά, που τους πέφτει.

Εγώ, αν και είμαι συνέχεια μονάχος, δεν έχω τίποτε απ'όλα αυτά, παρά μονάχα το φόβο μου. Αν είχα έστω και ένα, έστω και λίγο, θα κατεχόμουν φυσικά απο χαρές και ελπίδες, ίσως πολλές μάλιστα. Αλλά ο φόβος δεν δίνει βέβαια, ούτε χαρές, ούτε ελπίδες και όταν είσαι ξεμοναχιασμένος και σ' έχει στο χέρι του, σε χορεύει άγρια, ρίχνοντάς σε απ'τη μια αγωνία στην άλλη. Και μου να με βρει κάτι το θετικό κάτι που να το βλέπω μέσα στη μοναξιά μου να απλώνεται ασυγκράτητα και να με διαλύει. Μου φαίνεται πως θα χάσω το νου μου. Όλο αυτό το ενδεχόμενο σκέφτομαι τον τελευταίο καιρό. Ξυπνώ πολλές φορές το πρωί με ζωνηρή ευχαρίστηση, κι αμέσως το δάγκωμα του φόβου τα στυφίζει όλα.

Έτσι κι ένας γνωστός μου όταν η αρρώστια του ήταν σε προχωρημένο στάδιο, ρωτούσε κάθε πρωί απελπισμένα: ξημέρωσε πάλι; Αυτός όμως δεν το έλεγε από φόβο είχε παραδεχτεί την πραγματικότητα.

Αλλά και σε άλλες περιπτώσεις είδα κουράγιο, που δεν υπήρχε στην προηγούμενη διαγωγή. Φαίνεται πως, καθώς το τέλος έρχεται βαθμιαία, ο άνθρωπος αποκόβεται σιγά σιγά, κλείνεται στο παρόν, και ξεχνάει τις γλύκες της ζωής. Στα τελευταία ,είναι τόσο εξαντλημένες οι αισθήσεις του, που δεν φοβάται πια καθόλου,ούτε λυπάται. Ίσως και να βλέπει διαφορετικά τα πράγματα. Οι παρατηρήσεις και οι σκέψεις αυτές με παρηγορούνε κάπως.

Νομίζω, όμως, πως και στην αρχή ακόμα, όταν είναι όρθιος, μα καταδικασμένος, συγχρόνως με την αρρώστια έχει αρχίσει κιόλας η απόκοψη. Γι'αυτό, όταν σπάνια συμβεί να το μάθει ,και ξέρει πως δεν υπάρχει γιατρεία ,ο πανικός δεν είναι τόσο μεγάλος, όσο φαντάζεται ο εντελώς γερός άνθρωπος. Εξάλλου έχουν και οι μελλοθάνατοι τα επιχειρήματα τους, που, κατά πάσα πιθανότητα ,είναι πιο στερεά.

Σε όλους τους άλλους φαίνεται ασύλληπτο, πως είναι δυνατό, ένας ολοφάνερα αποφασισμένος, να περπατά στους δρόμους, να χαϊδεύει με το βλέμμα ή και με τα χέρια, μέλη, που ξέρει πως έχουν δεκάδες χρόνια ζωής ακόμα, και να μη τρελαίνεται. Εγώ όμως πιστεύω πως μπορεί να υπάρχει αυτό το κουράγιο, και η διαπίστωση του με παρηγορεί κάπως. Αλλά τι γίνεται τώρα.

Αμφιβάλλω πάρα πολύ, αν υπάρχουν πραγματικά ξαφνικοί ή θεληματικοί θάνατοι. Φαίνονται έτσι, αλλά μάλλον δεν είναι. Εξάλλου τις περισσότερες φορές εκ των υστέρων παρατηρείται πως είχαν υπάρξει και στους άλλους ένα σωρό σημεία και προαισθήσεις. Φυσικά στη κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και τα δυστυχήματα και οι δολοφονίες και οι αυτοκτονίες .Κι ας θεωρείται η αυτοκτονία θεληματικός θάνατος.

Πολλές φορές είναι τόση η σιωπή και η αδιαφορία γύρω μου, ώστε κοντεύω να πιστέψω πως έχω πεθάνει. Χαιρετώ και δεν με χαιρετούν, κοιτάζω και δεν με κοιτάζουν, στέλνω αράδα γράμματα και κανένας δεν απαντά. Πώς λοιπόν να μην κάνω παλαβές σκέψεις, και πώς να μη φοβάμαι, ότι κι αν δεν έγινε αυτό, όπου να' ναι θα γίνει. Αλλά πάλι λέω ότι σημασία δεν έχει αν μ' έχουν διαγράψει ή αποφασίσει οι άλλοι σημασία έχει, αν ήρθε η ώρα μου, κι αν εγώ ο ίδιος να λασκάρισα, έστω και πολύ λίγο, η ψυχή μου. Μα αυτό ακόμα δε συμβαίνει, εφόσον φοβάμαι τόσο πολύ.

Στο βιβλίο του "Για ένα φιλότιμο" ο Γιώργος Ιωάννου γράφει από το 1961 έως το 1964 και έτσι εγκαινιάζει την βιοματική πεζογραφία του, την οποία έκτοτε καλλιεργεί και πρεσβεύει. Στο πεζογράφημά του "Οι αρρώστιες" η μοναξιά παίζει κύριο λόγο. Έτσι συνοπτικά μας λέει πως αισθάνεται άτυχος γιατί δεν έχει λόγο ύπαρξης, και τον έχει κυριεύσει ο φόβος. Έχει μια μόνη ελπίδα τον θάνατο. Η σιωπή και η αδιαφορία της μοναξιάς του δημιουργούν την εντύπωση πως πέθανε. Αναφέρει ότι κανείς δεν του δίνει σημασία σαν να μην υπάρχει, αλλά εξηγεί πως ακόμα ζει.

Αρχικά, ο τίτλος είναι συνυποδηλωτικός γιατί μιλάει για την "Αρρώστια" της μοναξιάς και του φόβου, και όχι για κάποια ασθένεια. Ο αφηγητής είναι πρωτοπρόσωπος και παντογνώστης. Η εστίαση είναι εσωτερική. Ο χώρος, αν και δεν φαίνεται, είναι η Θεσσαλονίκη και ο χρόνος δεν αναφέρεται αλλά ξέρουμε ότι γράφει από το 1961 έως το 1964. Ο αφηγηματικός χρόνος του πεζογραφήματος διακρίνεται από μια σύνδεση του παρόντος και του παρελθόντος. Η γλώσσα του Ιωάννου είναι απλή, αλλά ο συγγραφέας είναι λεπτομερής. Ωστόσο μέσα στο απόσπασμα υπάρχουν πολλές εικόνες. Η αφήγηση είναι μονοεστιακή γιατί αφηγείται συνήθως στο α' πρόσωπο και έχει κατα βάση καταγραφικό χαρακτήρα που ορίζει το πλαίσιο και την περιγραφή της εμπειρίας και των βιωμάτων. Ο αφηγητής είναι και ομοδιηγητικός. Ο ρυθμός συμμετοχής είναι μικρότερος γιατί σε αυτήν τη περίπτωση παρατηρεί και σχολιάζει. Υπάρχει κυκλική δομή που είναι τακτική στο έργο του Ιωάννου και δεν υπάρχει πειθαρχία πλοκής. Τέλος, έχει υπαινιγμούς και διασπασμένο θέμα.

4.3 ΣΥΛΛΟΓΗ "Η ΜΟΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ",

"ΟΜΙΧΛΗ"

Δεν ξέρω πια τι γίνεται με την ομίχλη κι αν εξακολουθεί να πέφτει ή μήπως χάθηκε ολότελα κι αυτή, όπως η πάχνη πάνω απο τα πρωινά κεραμίδια. Βλέποντας την παρθενική πάχνη να γυαλίζει παντού λέγαμε: "Είχε κρύο τη νύχτα " ή "Τα λάχανα θα γίνουν γλυκά πρέπει να φτιάξουμε ντολμάδες".

Όταν ερχόταν ο καιρός της ομίχλης, είχα πάντα το νου μου σ'αυτήν. Μέρα τη μέρα περίμενα να με σκεπάσει κι εγώ να χάνομαι αθέατος μέσα της. Θλιβόμουν όμως πολύ, όταν έπεφτε τις καθημερινές, την ώρα που βασανιζόμουν με τα χαρτιά στο γραφείο. Παρακαλούσα να κρατήσει ως το βράδυ, συνήθως όμως γύρω στο μεσημέρι διαλυόταν απο έναν ήλιο ιδιαίτερα δυσάρεστο.

Μα καμιά φορά, όταν ξυπνώντας τ' απόγευμα, την ώρα που έλεγα αν θα πάω στο σινεμά ή στο καφενείο, έβλεπα, αναπάντεχα απ'το παράθυρο το απέραντο θέαμα της ομίχλης άλλαζα αμέσως σχέδια και πορείες. Σήκωνα το γιακά της καμπαρντίνας, κατέβαινα με σιγουριά τα σκαλιά κι έφευγα για την παραλία, χωρίς ταλαντεύσεις. Η ομίχλη είναι για να βαδίζεις μέσα σε αυτήν. Διασχίζεις κάτι πυκνότερο απο αέρας που σε στηρίζει. Αλλά και κάτι ακόμα: ομίχλη χωρίς λιμάνι είναι πράγμα αταίριαστο.

Η ομίχλη ήταν ακόμα πιο γλυκιά, όταν την ψιλοκεντούσε εκείνη η βροχή, η πολύ ψιλή βροχή του ουρανού μας. Αυτή που δεν σε βρέχει, μα σε ποτίζει μονάχα και φυτρώνουν πιο λαμπερά τα μαλλιά σου την άλλη εβδομάδα. Και τότε έπαιρναν νόημα τα φώτα και τα τράμ και τα κορναρίσματα. Ακόμα και οι πολυκατοικίες γίνονταν ελκυστικές μες την αχνάδα.

Κι ύστερα έφτανα στο καφενείο του λιμανιού, αυτό που από χρόνια είναι γκρεμισμένο, να ξαναβρώ την παρέα μου. Κι όταν δεν ήταν εκεί -και δεν ήταν ποτέ εκεί- καθόμουν ώρες και καρτερούσα. Πίσω απ'τα τζάμια διαβαίνουν αράδα οι σκιές αυτών, που τώρα έχουν πεθάνει κολλούσαν το μούτρο τους για μια στιγμή στο θαμπό τζάμι κι άλλοι έμπαιναν μέσα, ενώ άλλοι τραβούσαν ανατολικά για τον Πύργο του Αίματος. Κι αν δε μου έγενεφε κανείς, έβγαινα κι ακολουθούσα μια σκιά, που ποτέ δεν μπορούσα να προφτάσω.

Δεν θυμάμαι από που ερχόταν εκείνη η ομίχλη μάλλον κατέβαινε απο ψηλά. Τώρα, πάντως, ξεκινάει βαθιά απο τα όνειρα. Αυτά που χρόνια μένανε σκεπασμένα μ' ένα βαρύ καπάκι που όμως πήρε από την πίεση για τα καλά να παραμερίζει.

Πέφτει πολλή ομίχλη, γίνομαι ένα μ'αυτήν, και ξεκινάω. Ακολουθώντας άλλες σκιές ονοματίζοντας τες. Περπατώ κοιτάζοντας το λιθόστροτο. Αυτό σε πολλούς δρόμους και δρομάκια ακόμα διατηρείται. Δεν υπάρχει, βέβαια, ανάμεσα στις πέτρες το χορταράκι που φύτρωνε τότε. Όλα έχουν γκρεμίσει ή ξεραθεί. Κανένας θάνατος δεν είναι καλός . Ω, και να'ταν αλήθεια, αυτό που λένε ,πως θα τους ξαναβρούμε όλους...

Ακολουθώντας τις σκιές μπαίνω πάντα στον ίδιο δρόμο. Τα δέντρα και τα φυτά θεριεύουν μες στη μοναξιά και τη θολούρα. Γινόταν σαν κάστρα τεράστια. Φτάνω στο αγέρωχο σπίτι το τυλιγμένο με κισσούς και φυλλώματα. Παρόλο που οι σκιές κοντοστέκονταν και σα να μου γνέφουν, εγώ δεν πλησιάζω καν στην Πορτάρα. Θαρρώ πως μόνο αγαπημένο πρόσωπο θα με πείσει να την περάσω.

Φεύγω και ξαναχάνομαι μέσα στα τραμ, τα φώτα και την κίνηση. Ο νους μου είναι κολλημένος στην ομίχλη και σ' όλα όσα είδα μέσα σ'αυτήν. Προσπαθώντας να ξεχάσω περπατώ πολύ τις ομιχλιασμένες νύχτες. Αισθάνομαι κάποια ανακούφιση με το βάδισμα. Τα μεγάλα βάσανα κατασταλάζουνε σιγά σιγά στο κορμί και διοχετεύονται απ'τα πόδια στο υγρό χόμα.

Στο σύντομο αυτό κείμενο ο συγγραφέας αφήνει κατά μέρους τις αναμνήσεις από την παιδική και νεανική του ηλικία και μας μιλά για τη μεγάλη αγάπη που έχει στην ομίχλη που συχνά καλύπτει τη Θεσσαλονίκη. Το κείμενο αυτό είναι ουσιαστικά μια προσωπική εξομολόγηση του συγγραφέα, ο οποίος πιθανότατα νοσταλγεί την πόλη του και θυμάται ένα από τα στοιχεία της που αγαπούσε περισσότερο.

Με την πρώτη κιόλας πρόταση του πεζογραφήματος: «Δεν ξέρω πια τι γίνεται με την ομίχλη...» ο Ιωάννου μας δηλώνει ότι δεν μένει πια στη Θεσσαλονίκη. Το 1971 ο συγγραφέας μετακόμισε μόνιμα στην Αθήνα και προφανώς γράφει εκεί αυτό το κείμενο κάποια στιγμή ανάμεσα στο 1971 που πήγε στην Αθήνα και το 1974 που κυκλοφόρησε η συλλογή «Η μόνη κληρονομιά». Ο συγγραφέας ανυπομονούσε να περπατήσει μέσα στην πόλη καλυμμένος από την προστατευτική παρουσία της ομίχλης, η οποία του επέτρεπε να περπατά αθέατος, μιας και περιοριζόταν κατα πολύ η ορατότητα. Επειδή όμως το φυσικό αυτό φαινόμενο εμφανιζόταν κυρίως τις πρωινές ώρες που ο Ιωάννου εργαζόταν πολλές φορές έχανε την ευκαιρία να απολαύσει την ομίχλη, η οποία διαλυόταν από έναν ήλιο «αδιαίτερα δυσάρεστο». Τις μεσημεριανές ώρες η παρουσία του ήλιου γινόταν εντονότερη και με τη ζέστη που δημιουργούσε διέλυε την ομίχλη, γεγονός που ενοχλούσε το συγγραφέα που θα προτιμούσε την πόλη μέσα στην ομίχλη παρά μια ηλιόλουστη ημέρα. Υπήρχαν όμως μέρες που η ομίχλη εμφανιζόταν το απόγευμα και τότε ο συγγραφέας άλλαζε ό,τι σχέδια είχε για να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία να περπατήσει μέσα στην πυκνή ομίχλη. Η ομίχλη όπως μας λέει είναι πιο πυκνή από τον αέρα και γι' αυτό όταν περπατάς μέσα σε αυτή σε «στηρίζει». Εδώ ο συγγραφέας μπορεί να κυριολεκτεί, υπό την έννοια ότι μπορείς να αισθανθείς γύρω σου την ομίχλη ή να χρησιμοποιεί το ρήμα <<στηρίζει>> μεταφορικά, εννοώντας ότι στηρίζει μέσα σου τη διαφορετική διάθεση που δημιουργεί το μεταμορφωμένο από τον ομίχλη τοπίο. «Ομίχλη χωρίς λιμάνι είναι πράγμα αταίριαστο.» Ο συγγραφέας δηλώνει ότι δεν του αρέσει απλά να περπατά στην ομίχλη, του αρέσει να βρίσκεται στο λιμάνι της πόλης όταν υπάρχει ομίχλη. Ο παραλιακός δρόμος της Θεσσαλονίκης είναι ένα από τα ωραιότερα σημεία της πόλης και με την παρουσία της ομίχλης γίνεται για το συγγραφέα ακόμη θελκτικότερος. Με την αναφορά αυτή στο λιμάνι ο συγγραφέας μας προετοιμάζει για τη μεταφορά της αφήγησής του στην περιοχή του λιμανιού, κάτι που θα γίνει λίγο πιο

μετά. Κάποιες σκιές πηγαίνουν προς τον Πύργο του Αίματος. Πύργος του Αίματος ονομαζόταν ο Λευκός Πύργος της Θεσσαλονίκης γιατί εκεί στα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οι Τούρκοι πήγαιναν τους Έλληνες που είχαν καταδικαστεί σε θάνατο και άφηναν τους Γενίτσαρους να τους σκοτώσουν. Ο συγγραφέας απομακρύνεται από την πύλη του θανάτου και επιστρέφει στην κίνηση και τα φώτα της πόλης. Επιστρέφει δηλαδή στην πραγματικότητα, αφήνοντας προς το παρόν τις σκιές πίσω του αλλά το μυαλό του τελικά παραμένει σε αυτές και σε όσα είδε μέσα στην ομίχλη, μέσα στον κόσμο των αναμνήσεων. Συνηθίζει να περπατά πολύ τις νύχτες που έχει ομίχλη, γιατί νιώθει ότι με το περπάτημα, με τη σωματική άσκηση, τα βάσανα υποχωρούν σιγά – σιγά και περνούν από τα πόδια στο υγρό χρώμα, φεύγοντας από πάνω του.

Ο χώρος του πεζογραφήματος είναι η Θεσσαλονίκη, η παραλία, ο Λευκός Πύργος και το λιμάνι της. Αν και ο συγγραφέας δεν ζει πια εκεί νοσταλγεί την ομίχλη που όπως φαίνεται του άρεσε αρκετά.

Τα αφηγητικά πρόσωπα σε αυτό το πεζογράφημα είναι ο ίδιος ο Ιωάννου. Τα υπόλοιπα πρόσωπα, αποδίδονται με τρόπο εξωτερικό, δηλαδή έτσι όπως τα ακούει, τα θυμάται ο ίδιος ο αφηγητής.

Στους αφηγηματικούς του τρόπους κυριαρχεί το εσώστροφο στοιχείο, ο ψιθυριστός λόγος. Ωστόσο υπάρχει και η εκδοχή του μονολόγου ή του εσωτερικού διαλόγου.

Η γλώσσα του είναι απλή αλλά και κάποιες φορές υπάρχουν στοιχεία ποιητικής ατμόσφαιρας όπως η χρήση συμβόλων ή εικόνων. Κάποια σύμβολα είναι: ο Πύργος του Αίματος, η Πορτάρα και το γκρεμισμένο καφενείο του λιμανιού.

Το ύφος του πεζογραφήματος είναι σαν μια χαμηλόφωνη ομιλία ενός φίλου ή γνωστού, όπου είναι γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο.

Ο χρόνος στο παραπάνω αφήγημα έχει στενή και αβίαστη σύνδεση του παρόντος και του παρελθόντος.

Ο αφηγητής αφηγείται αλλά και συμμετέχει-συνήθως ως πρωταγωνιστής στην ιστορία. Αναφέρεται στην εσωτερική ζωή ενός μόνον προσώπου (εσωτερική εστίαση) και χρησιμοποιεί συνήθως το α' ενικό πρόσωπο.

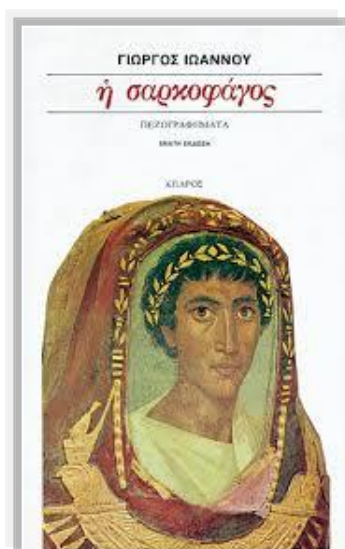
4° Υπόθεμα:

Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του από τις συλλογές:

1. “Η σαρκοφάγος” (“Η μεγαλοκόρη”)
2. “Η σαρκοφάγος” (“Τα κεφάλια”)
3. “Το δικό μας αίμα” (“Το δικό μας αίμα”)
4. “Το δικό μας αίμα” (“Το ξεκλήρισμα των Εβραίων”)

Ομάδα 4^η:

Αδάμου Κωνσταντίνα
Βίτση Νικολέτα
Γκραμόζι Ειρήνη
Ντασιώτη Σοφία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Μια μικρή προσέγγιση των πεζογραφημάτων του από τις συλλογές:

5.1 ΣΥΛΛΟΓΗ << Η Σαρκοφάγος >> ,

Η μεγαλοκόρη

Όταν πέρασε η μεγαλοκόρη, την έβγαλαν σέρνοντας απ'το κοτέτσι, έβαλαν τρεις σανίδες πάνω σε δυο σιδερένια στριπόδια και την ξάπλωσαν σεμνά κάτω απ'τη βερικοκιά της ξένης πια αυλής. Στα ξεθωριασμένα μαύρα φορέματά της ξεχώριζα χρώματα και λάσπες απ'το σούρσιμο, καθώς κοίταζα στην αυλή τους απ'το καφασωτό παραθυράκι της θειας μου. Μ' εμπόδιζε, είναι αλήθεια, κάπως και η ασύστολα ανθισμένη βερικοκιά. Αλλά ήταν άνοιξη και μάλιστα του 1942.

Την άφησαν εκεί και ξανακλείστηκαν στο κοτέτσι. Σίγουρο όμως πως θα την κοίταζαν διαρκώς μέσα απ'το διχτυωτό. Ο γιος της αδερφής της δε φαίνονταν πουθενά. Θα ζητιάνευε κάπου ή θα είχε τρέξει στα χωριά για να τους προφτάσει. Πάντως, από τότε που οι αγοραστές τους είχαν πετάξει απ'το δίπατο σπίτι τους, και ύστερα από πολλά παρακάλια τους είχαν επιτρέψει να κατοικήσουν προσωρινά στο κοτέτσι, το παιδί είχε σχεδόν εξαφανιστεί. Δεν εννοούσε να μπει εκεί μέσα. Τώρα, όταν τον συναντώ καμιά φορά στο δρόμο, κατεβάζει το κεφάλι. Το ξαναπήρε, βέβαια, προ πολλού το σπίτι, σύμφωνα με τον μεταπολεμικό νόμο, και το 'δωσε κι αυτός για πολυκατοικία.

Το κοτέτσι τους ήταν ψηλό και μερακλίδικα καμωμένο. Προπολεμικά έτρεφαν πολλές κότες. Τη μέρα που πέθανε η μεγαλοκόρη σώζονταν ακόμη ο κάτασπρος πετεινός και μια κότα. Άγνωστο τι τα 'διναν να φάνε. Τα πουλιά ξαφνιάστηκαν στην αρχή απ' τη φασαρία. Πήδηξαν στον περίβολο, έτοιμα να πετάξουν στις διπλανές αυλές. Μα, σαν ησύχασαν τα πράγματα, κατέβηκαν κοιτάζοντας συνεχώς λοξά. Την αγαπούσαν τη μεγαλοκόρη. Αυτή πάντα τα τάζε κι αυτή τα είχε διασώσει μέχρι τώρα. Την άκουγα συχνά που τα μιλούσε.

Ο πετεινός πήδηξε πρώτα στην άκρη του σανιδιού και περίμενε κάποια κίνηση. Ύστερα, θαρρετά, διέσχισε το σώμα, πάτησε στα σταυρωμένα χέρια, κάτι τσιμπολόγησε, και ξαφνικά τεντώθηκε κι άρχισε να λαλάει. Πάνω στο δεύτερο ή τρίτο λάλημα τον έκοψε ένα χέρι μέσα απ'το κοτέτσι. Πήδηξε κάτω αναποκοκκινισμένος κι αμέσως σχεδόν ανέβηκε στην κότα. Που να φαντάζονταν η σεμνή μεγαλοκόρη, η οποία όταν πήγαινε στον μπακάλη ή τον ψωμά έκαμνε ολόκληρο γύρο για να μην περάσει μπροστά απ'το καφενείο <<Ο Σκοπός>> και τη βλέπουν οι άντρες, πως θα 'ρχονταν ώρα που θα καμάρωνε ξελιγωμένο πάνω της το ερωτιάτικο αρσενικό πουλί.

Όταν νύχτωσε, την άφησαν εκεί. Όλη νύχτα ακούγονταν πνιγμένα αναφιλητά μέσα απ'το κοτέτσι.

Πρωί πρωί ήρθε το κάρο της δημαρχίας. Την έριξαν στο κοινό και την έβγαλαν, ευτυχώς, απ'την πόρτα και όχι απ'το γκρεμισμένο τοιχαράκι της αυλής, απ'όπου τους επέτρεπαν να περνούν οι αυστηρών αρχών νέοι ιδιοκτήτες. Το κάρο ξεκίνησε αμέσως, χωρίς τσιριμόνιες κι αργοπορίες. Σαν τα φαντάσματα τρίκλιζαν στην αρχή το κατόπι η αδερφή της με τον άντρα της. Ο καρτσιέρης όμως δε χαμπάριαζε από τέτοια, δεν μπορούσε να περιμένει, είχε πολλή δουλειά. Στη γωνιά σταμάτησαν, ήταν αδύνατο να συνεχίσουν. Το κάρο έτρεχε πιο γρήγορα στον ίσιο δρόμο. Πιάστηκαν για να μην πέσουν κι άπλωσαν τα σκεβρωμένα χέρια σε χαιρετισμό.

A) Περίληψη Κειμένου

Το πεζογράφημα του Γιώργου Ιωάννου "Η μεγαλοκόρη" περιγράφει το θάνατο της μεγαλοκόρης την άνοιξη του 1942. Την άφησαν οι δικοί της έξω από το κοτέτσι όπου πια κατοικούσαν κι εκείνοι μπήκαν ξανά μέσα. Ο γιος της αδερφής της είχε εξαφανιστεί από τότε που οι αγοραστές τους είχαν διώξει από το σπίτι και μετά από πολλές ικεσίες τους άφησαν να κατοικήσουν πάλι, εκείνος δεν είχε εμφανιστεί ακόμα. Στο κοτέτσι τους τη μέρα που πέθανε η μεγαλοκόρη υπήρχε ακόμη ο πετεινός και μια κότα. Την αγαπούσαν πολύ τη μεγαλοκόρη γιατί εκείνη τα τάζε κι αυτή τα φρόντιζε μέχρι σήμερα. Ο πετεινός άρχισε να λαλάει και πάνω στο δεύτερο ή τρίτο λάλημα ήρθε πάνω στη μεγαλοκόρη ερωτιάτικο αρσενικό πουλί. Όταν βράδιασε την άφησαν εκεί και το πρωί ήρθε το κάρο της δημαρχίας στο οποίο τη φόρτωσαν. Εκείνο ξεκίνησε και επειδή ο καρτσιέρης δεν μπορούσε να περιμένει οι δικοί της που την ακολουθούσαν σταμάτησαν στη γωνιά και πιάστηκαν για να μην πέσουν κι άπλωσαν τα σκεβρωμένα χέρια τους σε χαιρετισμό.

B) Ανάλυση

Η σαρκοφάγος περιέχει είκοσι εννέα σύντομα «πεζογραφήματα» ίδιου τύπου: γραμμένα στο πρώτο πρόσωπο και με αυτοβιογραφικό χαρακτήρα. Ο Γιώργος Ιωάννου μόνο με την αφήγηση ανασταίνει κυρίως μια παλιότερη εποχή, προσωπικά και υποκειμενικά βιωμένη. Έτσι τα αφηγήματα αυτά φαίνονται σαν αναμνήσεις του από τα περασμένα, όπου διοχετεύει τις απόψεις του, τις κρίσεις του, τις προτιμήσεις του. Μέσα σ' αυτά δεν προλαβαίνουν να ζωντανέψουν και να ολοκληρωθούν άλλα πρόσωπα – εκτός από τον αφηγητή – ωστόσο διαγράφεται πολύ καλά και παραστατικά ο τόπος και ο χρόνος. Ο τόπος είναι η Θεσσαλονίκη· ο χρόνος περισσότερο η γερμανική κατοχή, αλλά και το παρελθόν του συγγραφέα γενικά. Τα βασικά γνωρίσματα του βιβλίου είναι η ανθρωπιά στο περιεχόμενο και η απλότητα στη μορφή. Ο Γιώργος Ιωάννου, με τον εαυτό του και τις προσωπικές σχέσεις του, πλησιάζει πολύ κοντά τον άνθρωπο, τότε με συγκίνηση και τότε με χιούμορ, αδιόρατο ωστόσο και ανεξίκακο. Το ύφος του, από την άλλη μεριά, είναι απλό, ανεπιτήδευτο, στρωτό, με φανερή τη φροντίδα της επιμελημένης γραφής. Ο χαμηλός τόνος των αφηγημάτων της Σαρκοφάγου, ο κάπως εξομολογητικός χαρακτήρας τους, η απουσία κάθε επίδειξης και κάθε προσπάθειας του συγγραφέα να μας καταπλήξει και να μας εντυπωσιάσει με μια δήθεν πρωτότυπη τεχνική, νομίζω πως κερδίζουν τον

αναγνώστη. Η σαρκοφάγος είναι το δεύτερο βιβλίο του, έπειτα από το <<Για ένα φιλότιμο>>, με παρόμοια αφηγηματικά κομμάτια. Το πρόβλημα που παρουσιάζεται εδώ είναι αν ο Γιώργος Ιωάννου θα κατορθώσει, μόνο με τα μικρά αυτά αφηγήματά του, να δημιουργήσει και να μας μεταδώσει το όραμά του για τη ζωή, και γενικά να επιβληθεί έτσι ως πεζογράφος· το πράγμα είναι δύσκολο, όχι όμως και ακατόρθωτο. Η σαρκοφάγος σίγουρα ακούγεται σαν μια γνήσια, και όχι ψεύτικη, ανθρώπινη φωνή.

Η αφήγηση στο συγκεκριμένο κείμενο είναι σε α' πρόσωπο με εσωτερική εστίαση, δηλαδή ο αφηγητής και συγγραφέας συμμετέχει στην ιστορία του διηγήματος. Οι αφηγηματικοί τρόποι που φαίνεται να χρησιμοποιεί έντονα ο Γιώργος Ιωάννου είναι κυρίως αφήγηση αλλά και περιγραφή. Η πλοκή οργανώνεται χαλαρά με βάση τους συνειρμούς και τις σκέψεις του αφηγητή. Η γλώσσα είναι απλή, καθημερινή και ανεπιτήδευτη. Ο λόγος είναι μακροπερίοδος, με λίγες δευτερεύουσες προτάσεις και πολλές κύριες. Το ύφος του πεζογραφήματος είναι επίσης ανεπιτήδευτο και εξομολογητικό. Ο αφηγητής εκφράζει τα συναισθήματά του χωρίς να γίνεται μελοδραματικός. Τα εκφραστικά μέσα (ή εκφραστικοί τρόποι) που μπορούμε να διακρίνουμε είναι παρομοιώσεις: <<σαν ησύχασαν τα πράγματα>>, μεταφορές: <<τα πουλιά ξαφνιάστηκαν, σαν ησύχασαν τα πράγματα>>. Επίσης, αντιθέσεις: <<αλλά ήταν άνοιξη>>, εικόνες: <<όταν τον συναντώ καμιά φορά στο δρόμο>>. Τέλος, υπάρχουν επιθετικοί προσδιορισμοί: <<ανθισμένη βερικοκιά>>, <<μεταπολεμικό νόμο>> και είναι σημαντική η έλλειψη των προσωποποιήσεων.

5.2 ΣΥΛΛΟΓΗ, << Η Σαρκοφάγος >>

“Τα κεφάλια”

Μπαίνοντας εκείνο το βράδυ στο δικηγορικό γραφείο του φίλου μου, με χτύπησε μια πολύ βαριά βρώμα. Μέσα, ένας γεροδεμένος μα μεγαλούτσικος στα χρόνια χωρικός κουβέντιαζε ζωνηρά μαζί του για κάποια μάλλον κτηματική υπόθεση. Έμοιαζε παλιός πελάτης.

Κάθισα στον προθάλαμο κι άνοιξα την εφημερίδα. Όμως η ανεξήγητη βρώμα ήταν ανυπόφορη. Κοίταξα το ταβάνι, τους τοίχους, μήπως είχε σπάσει καμιά σωλήνα απ’ αυτές που κατεβάζουν τις βρωμιές, μα δε φαινόταν τίποτε. Όλα λευκά και πεντακάθαρα. Έφτασα στο σημείο να φέρω στη μύτη μου ακόμα και την εφημερίδα, που ήταν ν’ ανοίγει η καρδιά σου, σωστός μπαχτσές: μάχες, τουφεκισμοί, συλλήψεις, προδοσίες, αποκηρύξεις και φυσικά μπόλικες δηλώσεις πολιτικών αρχηγών. Ένα νέο, πάντως μας αφορούσε ιδιαίτερα: μες στη βδομάδα θα περνούσαν απ’ τους κεντρικούς δρόμους μας τους αιχμάλωτους αντάρτες, που λίγες μέρες πριν είχαν βομβαρδίσει την πόλη μας με κανόνι. Προαναγγέλλονταν άγρια αποδοκιμασία.

Καθώς διάβαζα αυτά, τέλειωσε μέσα η ακρόαση κι ο χωρικός βγαίνοντας σήκωσε απ’ τη μισοσκότεινη γωνιά ένα μικρό σακί που είχε εκεί αφημένο. Βρωμοκόπησε ο τόπος. Εδώ λοιπόν ήταν η πηγή της βρωμιάς. Ο φίλος δε βαστάχτηκε, τον ρώτησε για το περιεχόμενο. Κι αυτός με το φυσικότερο ύφος μας είπε: «είναι τα κεφάλια δυο συγχωριανών μου. Τα πηγαίνω στο χωριό να τα στήσουμε στην πλατεία. Θα περάσει όλο το χωριό να τα δει και να τα φτύσει. Θα σας τα έδειχνα, μα είναι τυλιγμένα σε εφημερίδες».

Μόλις γκρεμοτσακίστηκε, ανοίξαμε τα παράθυρα και πήραμε δρόμο. Γυρίζαμε στην παραλία πάνω κάτω σαν τρελοί. Δε μιλάγαμε καθόλου, ούτε καν κοιταζόμασταν. Ύστερα μπήκαμε σε μια ταβέρνα και γίναμε στουπί στο μεθύσι. Κερνούσε ο φίλος απ' τα λεφτά που είχε εισπράξει προηγουμένως. Εγώ δεν έβγαζα ακόμα χρήματα, κόντευα όμως. Ήμουν φοιτητής, άνθρωπος του Μέλλοντος, όπως μας ξεγελούσαν διάφοροι σιχαμεροί και τότε.

A) Περίληψη

Στο πεζογράφημα του Γιώργου Ιωάννου “Τα κεφάλια” ο συγγραφέας μας αφηγείται την καθημερινότητά του καθώς επισκέπτεται το δικηγορικό γραφείο ενός φίλου του. Καθώς έμπαινε στο κτήριο ένωσε μια περίεργη μυρωδιά, ενώ μέσα στο γραφείο ήταν ένας γεροδεμένος, μεγάλος σε ηλικία χωρικός

που συζητούσε με τον δικηγόρο για μια κτηματική υπόθεση. Περιμένοντας στον προθάλαμο, η μυρωδιά γινόταν όλο και πιο ανυπόφορη και προσπαθούσε να βρει από πού προέρχεται αλλά έβλεπε ότι τα πάντα ήταν λευκά και πεντακάθαρα. Διαβάζοντας την εφημερίδα και βλέποντας τα νέα της καθημερινότητας κάποια στιγμή βγήκε ο χωρικός από το γραφείο και τότε ανακάλυψε πως η βρώμα προερχόταν από ένα μικρό σακί που κρατούσε. Ήταν τα κεφάλια δύο συγχωριανών του και τα πήγαινε στο χωριό για να τα στήσουν στην πλατεία. Στη συνέχεια αφού άνοιξαν τα παράθυρα, βγήκαν στο δρόμο και κατηφόρισαν την παραλία μα κανένας δεν μιλούσε. Τελικά, πήγαν σε μια ταβέρνα και αφού μέθυσαν τον κέρασε ο φίλος του επειδή εκείνος ήταν φοιτητής και δεν έβγαζε ακόμη χρήματα.

B) Ανάλυση

“Τα κεφάλια” ανήκει στη συλλογή των πεζογραφημάτων της “Σαρκοφάγου”, η οποία απαρτίζεται από 21 κείμενα που γράφτηκαν τις μαύρες μέρες της δικτατορίας από το 1968-1970 και κυκλοφόρησαν το 1971 μετά τη λήξη της προληπτικής λογοκρισίας. Βρίθουν από υπαινιγμούς για την τότε κατάσταση. Είναι γραμμένα στο πρώτο πρόσωπο και με αυτοβιογραφικό χαρακτήρα. Ο Γιώργος Ιωάννου μόνο με την αφήγηση ανασταίνει κυρίως μια παλιότερη εποχή, προσωπικά και υποκειμενικά βιωμένη. Έτσι τα αφηγήματα αυτά φαίνονται σαν αναμνήσεις του από τα περασμένα, όπου διοχετεύει τις απόψεις του, τις κρίσεις του, τις προτιμήσεις του. Μέσα σ’ αυτά δεν προλαβαίνουν να ζωντανέψουν και να ολοκληρωθούν άλλα πρόσωπα – εκτός από τον αφηγητή – ωστόσο διαγράφεται πολύ καλά και παραστατικά ο τόπος και ο χρόνος. Ο τόπος είναι η Θεσσαλονίκη ο χρόνος περισσότερο η γερμανική κατοχή, αλλά και το παρελθόν του συγγραφέα γενικά. Τα βασικά γνωρίσματα του βιβλίου είναι η ανθρωπιά στο περιεχόμενο και η απλότητα στη μορφή. Ο Γιώργος Ιωάννου, με τον εαυτό του και τις προσωπικές σχέσεις του, πλησιάζει πολύ κοντά τον άνθρωπο, πότε με συγκίνηση και πότε με χιούμορ, αδιόρατο ωστόσο και ανεξίκακο. Το ύφος του, από την άλλη μεριά, είναι απλό, ανεπιτήδευτο, στρωτό, με φανερή τη φροντίδα της επιμελημένης γραφής. Ο χαμηλός τόνος των αφηγημάτων της Σαρκοφάγου, ο κάπως εξομολογητικός χαρακτήρας τους, η απουσία κάθε επίδειξης και κάθε προσπάθειας του συγγραφέα να μας καταπλήξει και να μας εντυπωσιάσει με μια δήθεν πρωτότυπη τεχνική, νομίζω πως κερδίζουν τον αναγνώστη. Η σαρκοφάγος είναι το δεύτερο βιβλίο του, έπειτα από το << Για ένα φιλότιμο >>, με παρόμοια αφηγηματικά κομμάτια.

Γ) Αφηγηματικές τεχνικές

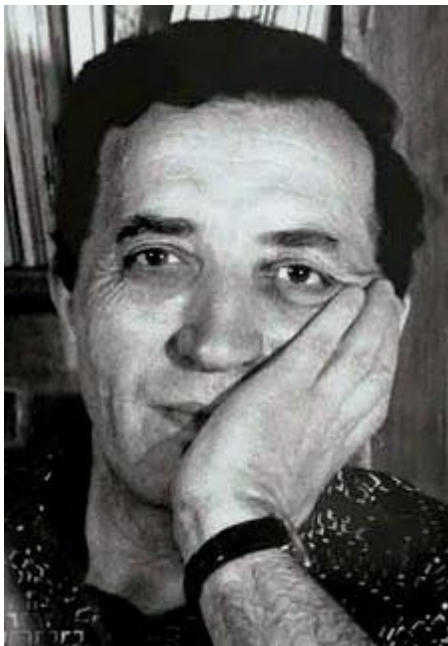
Στα περισσότερα διηγήματα του Ιωάννου, όπως και στη Σαρκοφάγο, η αφήγηση είναι εσωτερική (μονοεστιακή-μονομερής), βιωματική, πρωτοπρόσωπη. Ο αφηγητής αφηγείται σχεδόν πάντα μέσα από την δική του οπτική γωνία. Ποικίλει όμως ο βαθμός συμμετοχής του στην αφήγηση, αφού άλλοτε εξομολογείται προσωπικά του βιώματα σε πρώτο πρόσωπο και άλλοτε σχολιάζει ευθέως ή με υπαινιγμούς. Τα υπόλοιπα αφηγηματικά πρόσωπα παρουσιάζονται συνήθως από την δική του οπτική. Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός, συμμετέχει δηλαδή στα δρώμενα ως παρατηρητής. Παρ' όλο που παραχωρεί το λόγο και σε άλλα πρόσωπα του κειμένου, πρόκειται για περιστασιακές αναφορές που επιδιώκουν την ζωντάνια και την παραστατικότητα.

Ως αφηγηματικούς τρόπους χρησιμοποιεί την αφήγηση που προωθεί την εξέλιξη του διηγήματος, την περιγραφή που ευαισθητοποιεί τα πράγματα, τον εσωτερικό μονόλογο καθώς επίσης και τον ευθύ λόγο που προσδίδει ζωντάνια και αμεσότητα.

Η πλοκή οργανώνεται χαλαρά και με βάση τις σκέψεις του αφηγητή. Η γλώσσα είναι απλή, δημοτική, καθημερινή, ο λόγος μακροπερίοδος, ενώ η διάθεση εξομολογητική. Το ύφος του κειμένου είναι ανεπιτήδευτο, λυρικό καθώς ο αφηγητής εκφράζει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του χωρίς να γίνεται μελοδραματικός. Υπάρχει απουσία μελοδραματισμού, ποιητική ελλειπτικότητα και ελεγχόμενη συναισθηματική φόρτιση.

Ο χώρος της αφήγησης στα διηγήματα του Γιώργου Ιωάννου είναι συνήθως η Θεσσαλονίκη, πόλη με πρωταρχικό ρόλο στη πεζογραφία του. Συγκεκριμένα, στα "Κεφάλια" μας αφηγείται την ιστορία του μέσα σε ένα δικηγορικό γραφείο, στη συνέχεια στην παραλία και τέλος σε μια ταβέρνα.

Ο χρόνος της αφήγησης προσδιορίζεται με σαφήνεια και συνάγεται από τις αναφορές σε καταστάσεις της εποχής αυτής (μέρες της δικτατορίας από το 1968 έως το 1970) όπως μάχες, τουφεκισμοί, συλλήψεις, προδοσίες, αποκηρύξεις και πολιτικές δηλώσεις πολιτικών αρχηγών.

5.3 ΣΥΛΛΟΓΗ: << ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΑΙΜΑ >>

Το δικό μας αίμα

Θέλω να διασώσω κάπως μια παλιά διαδήλωση, πού θα χαθεί ολότελα κι αυτή και θα σβήσει. Ένα ανοιξιάτικο, μουντό όμως, μεσημέρι στην κετεχόμενη Θεσσαλονίκη του '43. Να καταθέσω κι αυτή τη φτωχή μαρτυρία μου, που ύστερα από τόσες σιωπές, αποσιωπήσεις, περιφρονήσεις, θανάτους και αραιώματα, πήρε θαρρώ να αποχτάει κάποια αξία.

Τις μέρες εκείνες υπήρχε μέγας αναβρασμός για την πολιτική επιστράτευση. Οι επιγραφές στους τοίχους κραύγαζαν ότι έπρεπε με κάθε τρόπο να γίνει ματαίωση της. Διαδιδόταν πως τους επιστρατευόμενους θα τους πάρουν για μέτωπο της Ρωσίας, τα εργοστάσια της Γερμανίας ή και κατά της Ανταρσίας, να τους βάζουν μπροστά για ασπίδα ή για δόλωμα. Αυτό το τελευταίο ήταν και το πιθανότερο. Δεν ήθελε συζήτηση πως επρόκειτο περισσότερο για ομηρία παρά την παραστράτευση.

Κι ένα πρωινό, κατά τις δέκα, καθώς είχαμε διάλειμμα στο Γ' Αρρένων, ξεπετάχτηκαν ανάμεσά μας δύο τρεις νεαροί, αρκετά μεγαλύτεροί μας, καλοντυμένοι κάπως, μα νευρικοί και ωχροτάτοι. Ο ένας τους ανέβηκε σε μια μικρή χωματένια τούμπα της αυλής, σήκωσε τα χέρια, κι έκανε γρήγορο νόημα να πλησιάσουμε να μας μιλήσει: << Το μεσημέρι στις δώδεκα θα γινόταν διαδήλωση ενάντια στην πολιτική επιστράτευση και έπρεπε οπωσδήποτε να πάμε>>. Απάνω, στο γραφείο, οι καθηγητές πήραν είδηση. Η θέση τους δύσκολη πολύ. Κάτι ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν, να δείξουν έστω πως τους κυνηγάνε. Ακούγοντας εμείς τους φλογερούς φοιτητές, κοιτούσαμε και κατά το γραφείο. Μερικοί καθηγητές μας ήταν στο ΕΑΜ, κι αυτό αποδείχτηκε αργότερα, όταν τους πέταξαν από την δουλειά τους. Πάνω σ' αυτά, εμφανίστηκε στο κεφαλόσκαλο ο διευθυντής μας, Τσόλης ονόματι, μαζί με άλλους αγριεμένους. Τράβηξε με ορμή προς τους φοιτητές, οι οποίοι πισωπλάτησαν, ακόμα πιο δυνατά, μιλώντας. Η τουρκόφωνη επιστάτρια, κυρία Ευθυμία, που μόλις την πειράζαμε, έλεγε απειλητικά <<πού Τσό-λης, πού Τσό-λης>>, δηλαδή, που είναι ο Τσόλης να τον φωνάξω και θα δείτε εσείς, και φυσικά εμείς ξαναπειράζαμε για να το επαναλαμβάνει, βαρούσε κιόλας με δύναμη το κουδούνι. Μας έμπασαν, χωρίς γραμμή, στα γρήγορα μέσα.

Κάναμε μάθημα στο ισόγειο, σε μια αίθουσα βαθιά και σκιερή, με κάθετα κάγκελα στα παράθυρα. Οι παλιότεροι τους κακοποιούς και τους κλέφτες τους φοβούνταν πιο πολύ και από την φωτιά. Έλεγαν πως και ο Κεμάλ, που το σπίτι του ήταν λίγο πιο εκεί, είχε φοιτήσει σ' αυτό το σχολείο. Ξαφνικά, στα τρία ανοιχτά παράθυρα βλέπουμε τρεις σκιές κρεμασμένες. Είχαμε σαλτάρει, πιαστεί από τα κάγκελα, και πάλι φώναζαν: << όλοι στη Γενική Διοίκηση στις δώδεκα>>. Η Γενική Διοίκηση, με τον προδότη, βέβαια, Γενικό Διοικητή, βρισκόταν στην Τσιμισκή, στο κτίριο όπου είναι σήμερα το βιβλιοπωλείο «Μόλχο». Ο καθηγητής μας εκείνης της ώρας, Ξύδης, χημικός-όνομα και πράμα- ρίχτηκε σαν αγριόγατος να τους διώξει. Σκαρφάλωσε απάνω στα θρανία και προσπαθούσε να κλείσει το παράθυρο. Επειδή όμως οι φοιτητές είχαν τα πόδια τους και δεν μπορούσε, τους κλωτσούσε με μανία στα καλάμια και στα σκέλια, από τα κάγκελα ανάμεσα. Εμείς είμασταν μικρά, βλέποντας την κλωτσοπατινάδα εκείνη, είχαμε ζαρώσει. Περισσότερο μας είχε πληγώσει η συμπεριφορά του καθηγητή, ο τρόπος του, η αναξιοπρεπείς κινήσεις τούτοι κλωτσιές του, και όχι το ότι έδιωχνε του φοιτητές. Άδικα όμως έγινε όλη αυτή η φασαρία, ήταν η τελευταία μας ώρα εκείνη, μετά σχολούσαμε. Το κατοχικό πρόγραμμα δεν πήγαινε πάνω από τρεις ώρες. Βγαίνοντας είδαμε χωροφύλακες να περιπολούν με νωχέλεια στην αυλή, καθώς και στην Αγίου Δημητρίου. Τους ειδοποίησαν για να είναι τυπικά εντάξει. Μα αυτοί φαίνονταν λιγότερο χέστηδες από τους καθηγητές μας.

Αντί για το συσσίτιο, τραβήξαμε προς την Γενική Διοίκηση. Εκεί έστριβε το τραμ, παίρνοντας την στροφή μπροστά σε ένα κατάστημα που πουλούσε καφέδες. Δεν είχαν περάσει πολλά χρόνια, που ερχόμασταν να παίζουμε και να σφυρίζουμε με τον παπαγάλο του Λουμίδα. Μέσα στις φθαρμένες τσάντες μας είχαμε τα πιάτα και τα κουτάλια –πιρούνια δεν χρειάζονταν-τυλιγμένα σε μια πετσέτα. Εμείς δεν είχαμε τσινένια ούτε τσίγκινα πιάτα στο σπίτι και έτσι κουβαλούσα γυαλένιο. Το τοποθετούσα πάντοτε στο πίσω μέρος της τσάντας, μετά τα βιβλία και τα τετράδια. Και ουδέποτε το έσπασα. Τι παιδί πια ήμουν και εγώ; Αλλά και τι αψυχολόγητα πράγματα που μου έκαμαν οι μεγάλοι, να μην μ' αφήνουν στιγμή ξεγνοιασιάς, φορτώνοντας με την διατήρηση αυτού του γυαλένιου πιάτου; Τι να πει κανείς; Όλο μαχαίρια στην πλάτη μου, ώστε να μην ξενοιάσω ποτέ μου. Πάντως, με το βαθύ πιάτο η τσάντα σχημάτιζε μια ξεγδαρμένη καμπούρα. Ήταν από το φούσκωμα που επί χρόνια δημιουργούσε εκείνο το πιάτο. Για την καμπούρα της ράχης μας έδιναν

μουρουνόλαδο. Μπαίνοντας στο συσσίτιο, κάποιος εκεί στην είσοδο, μας το έβαζε στο κουτάλι, που κρατούσαμε όλοι στο χέρι. Έπρεπε να το καταπιούμε αμέσως. Με αυτό το ίδιο κουτάλι τρώγαμε στη συνέχεια το φαί μας. Παρόλα αυτά όμως ούτε ευσταλείς γίναμε ούτε καν ευθυτενείς. Μείναμε μόνο αιώνιοι θαυμαστές και μελετητές των ευσταλών, έχοντας συχνά την παρηγοριά ότι εμείς ήμασταν απείρως πιο ευσταλείς στην ψυχή από εκείνους κι ας νομίζει ο κόσμος.

Είχε αρκετό κόσμο στη Γενική Διοίκηση και πολλούς χωροφύλακες στις γωνίες με τα τουφέκια αναρτημένα. Οι χωροφύλακες στην Κατοχή, μα και στον εμφύλιο, φορούσαν χακί ρούχα, αλλά καπέλα πάντοτε πλατύγυρα. Στεκόμουνα στην άκρη, εκεί που είναι σήμερα-ελπίζω να είναι-το βιβλιοπωλείο του Ζαχαρόπουλου στην Τσιμισκή. Καταπώς βλέπω, όλο με βιβλιοπωλεία επισημαίνω τους τόπους... Σε κάποια στιγμή, όταν ο μουντός –θυμάμαι- ο κακοντυμένος κοσμάκης, πήρε να φωνάζει ρυθμικά μα αδύναμα «Όχι επιστράτευση, όχι επιστράτευση, όχι επιστράτευση!» , οι χωροφύλακες αμέσως έφραξαν καταπλάτος τον δρόμο, κράτησαν τα τουφέκια με τις κάννες προς τον ουρανό, σαν να παρουσίαζαν όπλα, και άρχισαν να ρίχνουν. Είδα αυτό για μια στιγμή, είδα τον κόσμο να παραμερίζει στις άκρες, αλλά μετά δεν ξέρω τι έγινε, γιατί το έβαλα στα πόδια. Εξακολούθησα να τρέχω ακόμα και σε δρόμους με διαβάτες ανύποπτους, που πήγαιναν με όλο τους το πάσο. Ούτε καν είχα ακούσει τους πυροβολισμούς. Νόμιζα πως οι χωροφύλακες με τα τουφέκια θα χιμήξουν από κάποια γωνία και θα σαρώσουν πυροβολώντας την πόλη. Αλλά αυτά, τότε, οι Γερμανοί μόνο μπορούσαν να τα κάνουν.

Πάντως, σε μερικές μέρες συνέβη κάτι αναπάντεχο, που είχε γνησία τη σφραγίδα της στρατιωτικής κακότητας. Μαζί με μυστικούς δικούς μας, μπλοκάρισαν οι Γερμανοί από τα χαράματα στη πλατεία. Δικαστηρίων, αφήνοντας, φαινομενικά ανοιχτούς μονό τους επάνω δρόμους, που οδηγούσαν σε αυτή. Οι εργαζόμενοι που περνούσαν κοπαδιαστά αποκεί πρωί έπεσαν στη φάκα. Φτάνοντας κάτω μεριά σταματούσαν με τα πολυβόλα. Μάζεψαν έτσι χιλιάδες άντρες. Μετά άρχισαν με όλη τους την άνεση, την τακτοποίηση και τη διαλογή. Ήταν ένα λαμπρό πρωινό του Μαΐου, και του Ιουνίου ίσως. Τους έβαλαν σε σειρές ξεχωρίζοντας τόπος πιο νέους. Σε αυτούς έκαμαν στη συνέχεια έλεγχο χαρτιών. Μόλις είχαν περάσει ένας δυο μήνες που είχαν μαζέψει τους Εβραίους και έτσι οι εχθροί ένιωθαν πιο άνεση. Προηγουμένως, ποτέ δεν το έκαμαν αυτό από το φόβο πως μπορούσαν να ανακατευτούν ανυποψίαστοι με Εβραίους και να μianθούν. Από μακριά έβλεπες

ξαφνικά σπρωξίματα, κλωτσιές, και άκουγες το κτηνώδες γερμανικό βρισίδι. Κατά το μεσημέρι άφησαν, πρώτα, τους παπάδες. Είχαν πιάσει αρκετούς και από αυτούς, καθώς θα πήγαιναν για τον όρθρο. Πρέπει να΄χαν ανάψει τα ράσα τους μέσα στο λιοπύρι. Είχα πιάσει και τον πάτερα Λεωνίδα, τον μετέπειτα αντικανονικό μητροπολίτη καθώς κατέβαινε λόξα από το δικαστήριο οπού καιόντουσαν όλοι μαζί οι Ζωικοί, σε ένα σπίτι με διαμπερή στοά αποκάτω, με αύτονα, μετά από διάφορα σούρτη-φέρτα, τον είχαν αφήσει να φύγει από το πρωί, προς μεγάλη συγκίνηση των γυναικών που κοίταζαν. Ύστερα από τους παπάδες, απέλυσαν τους γερούς, και σε λιγάκι τους μεσόκοπους. Τους νέους τους ξεδιάλεξαν σιγά σιγά, αυτοί ήταν από το ιδιόκτητο κοπάδι τους. Άφηναν εκείνους μόνο, που μπορούσαν να απόδειξουν με χαρτιά ότι δούλευαν σε υπηρεσίες δημόσιες ή χρήσιμες για το Ράιχ. Τελικά απόμειναν αρκετές εκατοντάδες –οι πιο νέοι και εύρωστοι. Σκαφτιάδες, χτίστες, θαλασσινοί... Όλοι όσοι δεν είχαν πρόσωπα να τρέξουν εκείνες τις ώρες να τους ελευθερώσουν. Τους κατέγραψαν, τους δέσμευσαν και τους έκλεισαν σ' ένα σχολείο, εκεί στην Αγίας Σοφίας, από το Πειραματικό απέναντι. Διψασμένους και νηστικούς. Και ολότελα παραζαλισμένους. Φώναζαν σαν πουλιά από τα παράθυρα, έριχναν χαρτάκια με μηνύματα. Τους περάνε τσιγάρα, πετώντας τα πακέτα ψηλά προς τα παράθυρα. Τα καημένα τα παιδιά, παρά το αναπάντεχο που τους βρήκε, διατηρούσαν αρκετό κουράγιο και κέφι. Ακόμα και χαμόγελο. Οι νέοι τότε, οι φτωχοί μάλιστα, θεωρούνταν κάπως σαν υποψήφιοι μελλοθάνατοι, σαν ιδιαίτερα ανθεκτικά τομάρια και τα περνά αφήφιστα κάτι τέτοια.

Σε λίγο καιρό μάθαμε πως τους διασκόρπισαν στις γραμμές του τρένου. Τους χώρισαν σε ομάδες, τους οργάνωσαν, τους μοίρασαν κατά τμήματα τη γραμμή, και τους έβαλαν να ψάχνουν συνεχώς τις ράγες με ένα μακρύ ξύλο για ότι συνέβαινε στο κομμάτι τους, ήταν υπόλογοι με τη ζωή τους. Αυτό ξανάγινε αργότερα στον εμφύλιο με τους γιεχωβάδες. Μια και δεν εννόησαν να πιάσουν όπλο, τους έδωσαν από ένα κοντάρι να ψάχνουν τις γραμμές για νάρκες, δυναμίτη και τέτοια. Αν με το ανασκάλισα οι εκρηκτικές ύλες έσκαγαν, το κέρδος ήταν όλο δικό τους. Αν πάλι δεν τις έβρισκαν και έσκαγαν καθώς περνούσε το τρένο το κέρδος το εισέπρατταν λίγο αργότερα. Οι Γερμανοί είχαν επινοήσει και κάτι άλλο: Βάζαν κρατούμενους οι επιστρατευμένους σε ένα βαγόνι ανοιχτό και κουκουλωμένο με συρματοπλέγματα, σαν κλούβα, μπροστά από την ατμομηχανή, για να κάνουν έτσι εκβιασμό στους αντάρτες που υπονόμευαν τις γραμμές. Αν ανατίναζαν την αμαξοστοιχία, θα

σκότωναν πρώτα τους δικούς τους ή θα γίνονταν αιτία να εκτελεστούν. Δεν είμαι βέβαιος, άλλα νομίζω ότι αυτό το κόλπο χρησιμοποιήθηκε και στον ανταρτοπόλεμο. Πάντως, γεχωβάδες ντουφέκισαν πολλούς, γιατί επέμεναν στις αρχές τους. Και μολονότι οι ιδέες αυτές είναι παλαβές και φαιδρές για μένα, εντούτοις ομολογώ ότι αποκαλύπτομαι μπροστά στην εμμονή τη μέχρι θυσίας.

Δεν ξέρω πώς γλίτωσαν εκείνα τα παιδιά της πλατείας, τα διέρρευσαν μάλλον στους αντάρτες. Σήμερα, δεν πρέπει να είναι και πολύ μεγάλοι, εκεί γύρω στα εξήντα τους θα βρίσκονται. Κι όμως κανένας τους δεν μας τα εξιστόρησε όλα αυτά. Φοβόντουσαν κιόλας οι άνθρωποι τόσα χρόνια. Πονάνε τα μέσα μου, όταν κάθε τόσο διαπιστώνω πως στην Αθήνα, την Κρήτη, και ιδίως τον Μοριά, δεν έχουν αφήσει το παραμικρό αντιστασιακό επεισόδιο, και το πιο ασήμαντο ακόμα, που να μην το έχουν αποθησαυρίσει, διαλαλήσει και προπάντων μεγαλοποιήσει. Και εμείς με τόσα σπουδαία γεγονότα, την βαριά σιωπηλή ζωή, όπου η κατοχή ήταν 10 φορές αυστηρότερη, και οι εκτελέσεις πολύ πιο πολλές, δεν βγάζαμε άχνα. Αλλά μήπως μόνο η κατοχή ήταν έτσι στα δικά μας μέρη; Όλες οι εποχές ήταν πιεστικότερες, στην Αθήνα εφευρίσκονται οι νόμοι και οι διαταγές και σε εμάς επάνω εφαρμόζονται, σε όλη τους την μεγαλοπρέπεια. Πού είναι οι τόσοι εκτελεσμένοι μας, τα ονόματά τους, τα σημειώματά τους, οι τελευταίες τους στιγμές; Εκείνοι που όταν τους περνούσαν για πάντα από τους ακραίους συνοικισμούς έψελναν, έστω και λαθεμένα, τον εθνικό ύμνο και ο κόσμος έκλαιγε στα παράθυρα; Θελήματα ή όχι, έχουμε παρατήσει τους ανθρώπους μας που έφυγαν κρατημένοι και από μιαν άλλη ελπίδα. Φοβάμαι πως πολλών έχουν χαθεί και τα ονόματα. Ξέρουμε – και πολύ σωστά – τις συνθήκες στο Χαϊδάρι, τις εκτελέσεις στην Καισαριανή, τις διαδηλώσεις στους δρόμους της Αθήνας, τους ηρωισμούς μπροστά στο ιταλικό ιππικό, την απελευθέρωση, τους λόγους και τα μπαλκόνια, τα δεκεμβριανά. Ξέρουμε για την Πρωτομαγιά του Σικάγου, για τον θωρηκτό «Ποτέμκιν», την Ρωσία του 1905, το Πόρτ – Άρθουρ, την Ρωσία του '17 – Χειμερινά ανάκτορα, θωρηκτό «Αυγή», στόλος Βαλτικής, μεταμφιέσεις και συνελεύσεις – αλλά δεν ξέρουμε τίποτα σχεδόν για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, το Γεντί – Κουλέ, που θα πρέπει να είχε γίνει μουσείο φρίκης, τις εκτελέσεις στο Κόκκινο Σπίτι, τις εκτελέσεις στο Χατζή – Μπαχτσέ, το κάψιμο του Χορτιάτη, το Τμήμα Μεταγωγών, που είχε παραδοθεί σε φροντιστήρια και βιοτεχνίες, τις άλλες, τις πολλές εκτελέσεις του εμφυλίου πίσω από το Επταπύργιο. Ποιος θα τα καταγράψει αυτά; Και πότε επιτέλους θα το κάνει; Ποιος θα πάρει τις

προσωπικές καταθέσεις όσων ακόμα κρατιούνται στη ζωή; Θα χαθούν, θα αλέθουν – κάθε μέρα αλυσώνονται και πεθαίνουν. Εγώ αυτό δεν είμαι σε θέση να το κάνω , πρέπει να βρεθούν άλλοι μάλλον νεότεροι. Είναι αλήθεια πως τους λογίους της Θεσσαλονίκης τους τρομοκρατούν και κάτι φριχτά εντόπια οντάρια, κατώτατης υποστάθμης κριτικοί και λογοτέχνες, που αποθαρρύνουν τις προσπάθειες αυτές, και που έχουν αναγάγει τον χαντουμισμό του σε υψηλό καλλιτεχνικό δόγμα.

Αυτοί είναι οι δεύτεροι φονιάδες, οι πνευματικοί συνεχιστές μόνο με την εξάλειψή τους η πόλη μας θα πάρει ανάσα.

A) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρόκειται για το πεζογράφημα Το δικό μας Αίμα που ανήκει στην ομώνυμη συλλογή που εκδόθηκε το 1979. Ο Ιωάννου αναφέρεται σε κάποια από τα γεγονότα που συνέβησαν στη Θεσσαλονίκη το 1943. Τότε η πόλη βρισκόταν υπό το ζυγό των Γερμανών. Ο αναβρασμός που επικρατούσε λήγω της πολιτικής επιστράτευσης ήταν φριχτός. Οι Γερμανοί έπαιρναν για δολώματα τους νέους για το μέτωπο της Ρωσίας και κατά της ανταρσίας. Οι φοιτητές δημιουργούσαν πλήθος διαδηλώσεων με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιηθεί η πολιτική επιστράτευση. Στο πεζογράφημα ακόμα φανερώνεται ο φόβος των ανθρώπων και η κακομεταχείριση τους. Η αδικία που επικρατούσε τότε ήταν ακραία και αδιανόητη. Η Θεσσαλονίκη ήταν μια πόλη για την οποία δεν έγινε ποτέ λόγος τι συνέβαινε. Προκειμένου λοιπόν να μην χαθούν τα γεγονότα κάποιος έπρεπε να έρθει αντιμέτωπος με τους κριτικούς και να τα γράψει.

B) ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο πεζογράφημα αυτό δεν υπάρχει κλασική δομή διηγήματος με αρχή, μέση και τέλος, διασπά το θέμα του, ενώ συγχρόνως παρεμβάλλονται σκέψεις και συναισθήματα του συγγραφέα. Η αφήγηση είναι μονομερής, τα πάντα δίνονται από την οπτική γωνιά ενός μόνο πρόσωπου, το οποίο άλλοτε μετέχει σε αυτά που εξιστορούνται και άλλοτε είναι θεατής και τα αφηγείται.

Ως προς το χρόνο η αφήγηση δεν είναι γραμμική, μεταβαίνει από το παρόν στο παρελθόν και αντίστροφα. Η γραμμή του είναι ρεαλιστική που σε κάποια του γίνεται συμβολική και πολυσήμαντη.

Ο λόγος του είναι λιτός, ελλειπτικός, αποσπασματικός, απεχθάνεται τις πολλές περιγραφές και επεξηγήσεις. Με τον τρόπο αυτό εκφράζει τη πίκρα, τον σπαραγμό, την κατακερματισμένη πραγματικότητα η σταθερή επανάληψη μια ιδέας του κρύβει το αδιέξοδο την ματαιότητα και την μηδαμινότητα της ύπαρξης.

Υποβλητικός, αντιρρητορικός, ειρωνικός, σκωπτικός όταν θέλει να απαλύνει την τραγικότητα των καταστάσεων. Το ύφος του Ιωάννου είναι ταπεινό, απέριττο, χρησιμοποιεί συνειρμούς, υπαινιγμούς, αναφορές, μεταφορές.

Τα θέματά του τα αντλεί από τις εμπειρίες του, μέρη που έζησε, το κοινωνικό περιβάλλον με πρωταγωνίστρια την γενέτειρά του. Τον χαρακτηρίζει εμμονή στην ιδέα του χώρου, είτε πρόκειται για πόλη, είτε για γειτονιά, είτε το εσωτερικό ενός σπιτιού γι' αυτό << αγαπά το συγκεκριμένο και όχι το γενικό στη λογοτεχνία >>.

Το πεζογράφημα << Το δικό μας αίμα >> αναφέρεται στη Θεσσαλονίκη και τους ανθρώπους της, όπου συνυπάρχουν το ιδιωτικό και το δημόσιο, η ατομική και συλλογική μνήμη. Περιγράφει μοναδικά τον αντίκτυπο της ιστορίας στη ζωή απλών ανθρώπων. Ο χρόνος της αφήγησης προσδιορίζεται με σαφήνεια ή συνάγεται από τις αναφορές σε ιστορικά γεγονότα. Με αφετηρία το << παρόν >>, η αφήγηση μετατοπίζεται ευθύγραμμα προς το παρελθόν (αναδρομική).

Ο τίτλος του ποιήματος, οι θάνατοι και τα αραιώματα είναι προοικονομίες του πεζογραφήματος.

Το έργο του μας καθλώνει με την αφηγηματική του γοητεία και την υψηλή έκφραση χαρίζοντάς μας μοναδικές στιγμές ανάγνωσης.

5.4 ΣΥΛΛΟΓΗ: << ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΑΙΜΑ >>

Το ξεκλήρισμα των Εβραίων

Θέλω να μιλήσω για το βιβλίο <<*In Memoriam*>>, όπου περιγράφεται το ξεκλήρισμα των Εβραίων της Ελλάδας. Εκδόθηκε το 1974 στην Θεσσαλονίκη, στη Σκηνή του Μεγάλου Μαρτυρίου, τριάντα χρόνια μετά το κακό. Συντάχτηκε από τον ραβίνο Μικαέλ Μόλχο και τον ιστορικό Ιωσήφ Νεχαμά, Σαλονικιούς, πεθαμένους σήμερα. Παλιότερα, το βιβλίο είχε κυκλοφορήσει στα γαλλικά, πράγμα ασφαλώς όχι τυχαίο –σε τρία τεύχη που πέρασαν απαρατήρητα. Ήταν οι μνήμες νωπές, είχαμε κι εμείς τα δικά μας, δεν χρειάζονταν ακόμα βιβλία. Τώρα όμως χρειάζονται και πολύ σωστά φρόντισε η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης να μεταφραστεί από τον Γιώργο Ζωγραφάκη το Χρονικό και να κυκλοφορήσει.

Από μια άποψη το φοβερό αυτό ντοκουμέντο μπορεί να θεωρηθεί και ως ιστορία της βυζαντινής αυτής πόλεως του Βορρά, όπου και σήμερα ζουν, αλλά εντελώς ανεπαίσθητα πια, χίλιοι περίπου Εβραίοι. Στην Αθήνα, την οποία απέφυγαν συστηματικά, βρίσκονται τώρα περισσότεροι, δύομιση χιλιάδες τουλάχιστο. Είναι περίεργο πώς έχουν μείνει και αυτοί οι χίλιοι εκεί πάνω, ύστερα από τα τόσα και τόσα που έπαθαν. Το βιβλίο μας τα διηγείται καταλεπτώς όλα, μέρα με τη μέρα. Όσα από αυτά θυμούμαι κι εγώ, που εντελώς κατά σύμπτωση έζησα μέσα σε ένα προσωρινό γκέτο, θα τα προσθέσω.

Γράφει, λοιπόν, το βιβλίο ότι ο Εβραϊσμός της Θεσσαλονίκης άνηκε σε πολλά και διάφορα ιστορικά στρώματα. Στην καθημερινή ζωή, πάντως, ξεχώρισμα τέτοιο δεν υπήρχε, ήταν όλοι τους μ' ένα όνομα <<οι Εβραίοι>>. Τώρα εκ των υστέρων γίνεται περίεργος κανείς για κείνους τους πρώτους Εβραίους της αρχαιότητας, τους γνωστούς για την αναποδιά τους από τις Πράξεις των Αποστόλων. Τι σώζονταν άραγε απ' αυτούς? Από τη γλώσσα και τη ράτσα? Ήταν οι μελαχρινοί, εκείνοι με τις γυριστές μύτες, που τόσο πολύ απεχθάνονταν τις φάτσες τους οι Γερμανοί ή οι άλλοι, οι κοκκινομάλληδες, με τις φακίδες στο πρόσωπο και πιθανώς στο σώμα? Ίσως όμως οι κοκκινομάλληδες να ήταν αυτοί από την Κεντρική Ευρώπη, που, όπως λένε, από τον Μεσαίωνα είχαν αρχίσει να καταφθάνουν, κάθε φορά που ξεσπούσαν εκεί διωγμοί-λιγότερο συστηματικοί και άγριοι, πάντως, από τους τελευταίους. Μα, ο Εβραϊσμός της Θεσσαλονίκης δε θα είχε τίποτα το ιδιαίτερο και ξακουστό, αν δεν κατέφυγαν σ' αυτήν, κατά κύματα αλληπάλληλα, το 1942, το 1536 και το 1650, πλήθος Εβραίοι της Ισπανίας και Πορτογαλίας, λαός αλλιώτικος, σπαρταριστός, που έδωσε τελικά τη σφραγίδα του, τη γλώσσα του, τη διάλεκτο της Καστίλλιας, και τις συνήθειές του, σ' όλους τους άλλους Εβραίους, παλιούς και νεώτερους. Οι ίδιοι οι Εβραίοι ονόμαζαν τους Ισπανοεβραίους <<σεφαραδί>>, ενώ τους Βορειοεβραίους <<εσκεναζί>>. Όλοι οι παραπάνω, εκτός από κάτι Ιταλοεβραίους, που είχαν έρθει τον δέκατο όγδοο αιώνα από το Λιβόρνο, τουλάχιστον για εμπόριο και για κέρδος, βρέθηκαν στη Σαλονίκη με την ψυχή στο στόμα, εξαιτίας άγριων διωγμών. Και πραγματικά, τους είχε μείνει κάτι το δειλό στο βλέμμα και τους τρόπους, μια παροιμιώδης, διπλωματικότητα στα λόγια και τη φωνή. Αυτό όμως που βαθιά

δαισθανόταν, τελικά ως ράτσα δεν το γλίτωσαν, αλλά χρειάστηκε να περάσουν αιώνες. Οι Τούρκοι, πάντως, ακολουθώντας την τακτική των Βυζαντινών, τους φέρθηκαν πολύ καλά, τους συμμάζεψαν, τους προστάτεψαν. Κατά βάθος πολύ θα πρέπει να διασκέδασαν οι νωθροί και παντοδύναμοι εκείνοι Ανατολίτες με όλα αυτά τα σερπετά, γαλίφικα, και πανέξυπνα πλάσματα, που ξέφυγαν στα καλά καθούμενα μπροστά τους. Αλλά και οι Εβραίοι, σ' όλη εκείνη την απέραντη περίοδο, υπήρξαν υποδειγματικοί υπήκοοι του Πατισάχ. Ευκαιρία δεν έχασαν που να μην του κάνουν χατίρι, όταν εμείς σερνόμασταν στις δουλείας τα χώματα. Όμως εμάς καμιά παλιά ή πρόσφατη σύζευξη των Εβραίων με τους ισχυρούς του κόσμου τούτου δε μπορεί να μας κάνει να μη μιλούμε με βαθύ οίκτο για τα παθήματά τους εκείνα, που εν μέρει είδαμε.

Πολλοί Εβραίοι, ιδιαίτερα οι γεροντότεροι, δεν ήξεραν καθόλου ελληνικά. Ποτέ δεν περίμεναν ότι θα γίνει ελληνικός αυτός ο τόπος. Αλλά και από τους νεώτερους όσοι τα μιλούσαν έσερναν τόσο τη φωνή κι έκαμναν τέτοια απίθανη σύνταξη, ώστε τους καταλάβαινες αμέσως. Όλα τα πάμπολλα ανέκδοτα, που περιστρέφονταν, συνήθως στον τρόπο με τον οποίο ξεγλιστρούσαν οι Εβραίοι στις δύσκολες περιστάσεις, μ' αυτόν τον σερνάμενο τρόπο φωνής και με αυτή τη σύνταξη αποδίδονταν. Η προσφορά τους, και κυρίως η περιτομή, έγιναν αιτία να χαθούν αργότερα πολλοί, όταν οι Γερμανοί τους κυνηγούσαν.

Δεν τους θυμόμαστε να γλεντάνε ποτέ, τουλάχιστον κατά τον τρόπο τον δικό μας. Φαίνεται όμως πως στα ακριβά κέντρα, μακριά από τα μάτια της φθονερής πλέμπας, οι πλούσιοι τους γλεντοκοπούσαν άγρια. Μέχρι και το πιάνο της ορχήστρας του Μεντιτερρανέ έριξε, λένε, κάποιος ζάμπλουτος στη θάλασσα. Στα σπίτια όμως των μεσαίων και των φτωχών- και αυτοί ήταν οι περισσότεροι- επικρατούσε μεγάλη ησυχία και τα παράθυρά τους το βράδυ ήταν από νωρίς σκοτεινά, καθώς έπεφταν γρήγορα για ύπνο. Που και που ξεσπούσε κανένας γρήγορος καβγάς στα καστιλλιάνικα- εβραϊκός καβγάς, όπως λέγαμε- κι ύστερα σιγή πάλι. Μα, την ημέρα ζώηρευαν υπερβολικά, γέμιζαν την αγορά με τις φωνές τους. Τα διαλαλήματά τους είχαν ξεχωριστή μουσικότητα και χάρη. <<Φαλιμέντο πράμα- ήρθε από τη Δράμα>>, τραγουδούσαν συχνά γύρω από το καρότσι, το ξεχειλισμένο σκαρταδούρα.

Τα Σάββατα οι γέροντες δεν έκαμναν τίποτα, καμιά δουλειά απολύτως. Πήγαιναν, βέβαια, στη Χάβρα, και μετά ανοίγοντας στο σπίτι τους κανένα ιερό βιβλίο, κανένα κύλινδρο της Σεφέρ –Τορά, της Βίβλου του Νόμου, περνούσαν όπως έπρεπε την άγια ημέρα. Οι νεώτεροι με βαριά καρδιά τραβούσαν για τα μαγαζιά και τις δουλειές τους. Επί Τουρκίας είχαν καταφέρει να είναι αργία η μέρα του Σαββάτου, αλλά το καινούριο αφεντικό δεν ήταν τόσο αδιάφορο σε κάτι τέτοια. Τα Σάββατα οι γριές έβαζαν τα επίσημα ρούχα τους και καθόντουσαν στο παράθυρο ή στην πόρτα έξω. Ποτέ δεν ακούστηκε να κάνουν κουτσομπολιά οι Εβραίες στις Ελληνίδες, αυτό όμως μπορεί να οφείλεται και στο ότι δεν έκαμναν παρέα. Τα φορέματα εκείνα ήταν ατλαζένια, σε χρώμα γαλάζιο, με λεπτό ξανθό γουνάκι γύρω- γύρω στη ζακέτα. Στο κεφάλι φορούσαν γαλάζιο ή σκούρο φακιόλι με δαντέλα, αν δεν απατώμαι. Όταν έπαιρνε να νυχτώνει, εμείς τα παιδιά κάμναμε μια βόλτα στον εβραιομαχαλά. Ξέραμε ότι θα μας φωνάξουν σε πολλά σπίτια. Η θρησκεία τους απαγόρευε να κάνουν οποιαδήποτε δουλειά το Σάββατο κι έτσι εμποδίζονταν να ανάψουν τη λάμπα ή και

τη φωτιά, αν είχε κρύο. Καλούσαν εμάς και η αμαρτία στο λαιμό μας. Πολλές ευτράπελες ιστορίες λεγόντουσαν για τη συνήθειά τους αυτή κι είναι γνωστή η διαφορούμενη παροιμία <<Βρήκε ο Εβραίος να καβαλήσει κι έτυχε Σάββατο>>. Τα κατάκλειστα σπίτια τους - μιλώ, φυσικά, για τους μεσαίους και τους φτωχούς-έξεχναν άσχημα, όχι μόνο από τη βρωμιά, αλλά και από το σουσαμόλαδο που το χρησιμοποιούσαν συνεχώς και διαπότιζε όλο το σπίτι. Ακόμα και μόνο από τη μυρωδιά, μπορούσες να καταλάβεις, περνώντας απ' έξω, αν ένα σπίτι ή ένα διαμέρισμα είναι εβραϊκό ή όχι. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε υπήρχαν τότε σουσαμόμυλοι, ακόμα κι μέσα στη πόλη – κάτι σκοτεινά μεγάλα παχιά όπου μικρόσωμα άλογα ή γαϊδουράκια γύριζαν τις μυλόπετρες κι έρεε, γλύφοντας τις πέτρες, το σουσαμόλαδο, καθώς και το ταχίνι. Εκεί μέσα, ανάμεσα στα τσουβάλια με το σουσάμι και στις μπάλες το ξερό χόρτο, η ευωδία ήταν θεσπέσια – ίσως μόνο το καμένο στο τηγάνι σουσαμόλαδο να βρωμοκοπάει έτσι. Όταν, πάντως, τους ανάβαμε φως ή φωτιά, θεωρούσαν χρέος τους να μας καλοπιάνουν με κάτι. Τα λεφτά, βέβαια, τα κρατούσαμε, αλλά τα φαγώσιμα τα πετούσαμε αμέσως. Τα άζυμα ιδίως τα λεγόμενα <<μασά>>, δε θέλαμε να τα πιάσουμε στο χέρι, εκτός από τη σιχασιά, νιώθαμε και φόβο. Έτσι μας είχαν δασκαλεμένους, και οι ιστορίες για παιδιά, που οι Εβραίοι ή οι Χαμάμηδες τα είχαν βάλει σε βαρέλια με βελόνια για να τους πάρουν το αίμα, να ζυμώσουν το μασά, δεν ήταν προνόμιο μόνο της αντισημιτικής Ευρώπης. Με τη διαφορά ότι ο ελληνικός λαός, πέρα από τις ιστορίες και τις ανώδυνες αυτές αποφυγές, δεν προχωρούσε σε πράξεις. Ήταν όμως πολύ τσιγκούνηδες οι καημένοι. Οι περισσότεροι εξάλλου ήταν πάμπτωχοι. Όλα τα σάπια και τα βρώμικα της αγοράς η Εβραιγιά τα μάζευε, σχεδόν τζάμπα. Όχι όμως και το κρέας, που έπρεπε να το έχει δει ο χαμάμης. Βέβαια, οι μεγάλες οικογένειες τους είχαν αμύθητους θησαυρούς, αλλά τους ανθρώπους αυτούς εμείς δεν τους βλέπαμε. Ήταν μόνον ονόματα σε μεγάλες ταμπέλες, που προκαλούσαν το δέος. Λείπανε, άλλωστε, συνεχώς, όχι στην Αθήνα, βέβαια, που τη σνόμπαραν αγρίως, μα στην Ευρώπη, στα Παρίσια, συνήθως, όπου είχε δημιουργηθεί ισχυρή παροιμία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης από την οποία προήλθε κι ο γνωστός μουσικοσυνθέτης Ντάρριους Μιλώ. Όλοι αυτοί πηγαινοέρχονταν με το Σεπλόν Οριάν και θεωρούνταν από τους καλύτερους πελάτες του.

Ειδικότητα των Εβραίων ήταν όχι μόνο το εμπόριο, αλλά και διάφορες ταπεινές εργασίες, που δεν καταδέχονταν να τις κάνουν οι Ρωμιοί. Μεγάλο μέρος από τη χαμαλαρία του λιμανιού και της αγοράς ήταν Εβραίοι. Αυτούς, φυσικά, τους μάζευαν οι ομόθησκοί τους, οι κάποι τους, που είχαν στα χέρια τους αυτά τα πόστα από τον καιρό της Τουρκοκρατίας, οπότε έκαμναν τα διάφορα μπουκοτάζ στα καράβια από την απελευθερωμένη Ελλάδα. Τα μεσημέρια του καλοκαιριού έβλεπε πλήθους Εβραίους χαμάληδες να κάθονται στα πεζοδρόμια από τη μεριά της σκιάς, έξω από τα καπνομάγαζα ή τη Λαχαναγορά, τρώγοντας καρπούζια ή πεπόνια παραγινωμένα, που αγαπούσαν ιδιαίτερα, κι ύστερα να ξαπλώνουν για κανέναν ύπνο κάτω στη χαμαλίκια τους. Αυτοί ήταν εύρωστοι άνθρωποι, ενώ οι άλλοι του εμπορίου ήταν μισές μερίδες. Κι αν επιμένω μιλώντας γι' αυτούς τους ταπεινούς, δεν είναι γιατί οι Εβραίοι δεν είχαν και τους μορφωμένους και τους επιστήμονές τους, αλλά γιατί θέλω να δείξω, όσο γίνεται πιο καθαρά, πως αυτοί που με τόσο πείσμα εξόντωναν οι Γερμανοί δεν

ήταν, στη συντριπτική πλειοψηφία τους, ούτε μεγιστάνες, ούτε τραπεζίτες, ούτε κοινωνικοί άρχοντες, μα βασανισμένοι φουκαράδες, τουλάχιστον όσο κι εμείς.

Οι Εβραίοι κατοικούσαν όλοι σχεδόν στο κάτω μέρος της πόλης και μάλλον προς το δυτικό. Αυτό συνέβαινε γιατί στα υψώματα, ως πιο υγιεινά, κατοικούσαν οι Τούρκοι ενώ στο κάτω ανατολικό τμήμα οι Έλληνες. Η αποφυγή αυτή των υψωμάτων προς τους Εβραίους συνεχίστηκε και μετά την φυγή των Τούρκων, αλλά τώρα πια λόγους εμπορικούς και παραδοσιακούς. Σώζονται πολλά πράγματα από τους Εβραίους στη Θεσσαλονίκη σήμερα. Γειτονιές ολόκληρες, σειρές από μαγαζιά, λίγοι όμως τα ξέρουν ή τα θυμούνται. Περνάω καμιά φορά και βλέπω τη γειτονιά <<της παλαιάς Εβραϊδος>>, εκεί γύρω στην Παναγία των Χαλκίων, απ' όπου παρακολούθησα και την τραγωδία τους. Θυμάμαι τα μαγαζιά, επιπλάδικα, κυρίως, θυμάμαι ποιοι τα είχαν και ποιοι τα πήρανε, και τους βλέπω ακόμα – αυτούς, γέρους, βέβαια πια ή τα παιδιά τους. Λένε πως το τεράστιο τμήμα της πόλης, που κάηκε στη μυστηριώδη πυρκαγιά του '17, ήταν πολύ ωραίο, σαν τη Σεβίλλη, το Τολέδο και την Κόρδοβα. Μέσα εκεί, στους σκεπαστούς υγρούς δρόμους, τα ανήλιαγα στενά σοκάκια, στα σφιχτο - στριμωγμένα σπίτια, έβρισκαν οι Εβραίοι τον εαυτό τους, την πατρίδα της ψυχής τους και όταν έγιναν όλα στάχτη, έχασαν τον κόσμο τους. Αρκετοί πήραν τότε τα ομμάτια τους κι έφυγαν στην Ευρώπη. Βέβαια, δεν ήταν μόνο η πυρκαγιά που τους κλόνησε. Όπως και να' χει όμως, η Κοινότητά τους αντί να πληθύνεται, άρχισε από τότε να φθίνει. Από ογδόντα ή και ενενήντα χιλιάδες ψυχές που αριθμούσε στην αρχή του αιώνα, έφτασε να έχει περίπου πενήντα χιλιάδες, όταν μπήκαν οι Γερμανοί. Το Ελληνικό, χωρίς να τους κυνηγήσει, δεν τους ευνόησε και τόσο. Οι Τουρκαλάδες ήταν μαζί τους βολικοί. Ιδιαίτερα οι πρόσφυγες τους έκαναν να φαίνονται περιττοί, αχρείαστοι, όπως στα στενεμένα φτωχόσπιτα τα καινούρια παιδιά που γεννιούνται τους γέρους.

Οι Γερμανοί μετέφεραν ξαφνικά στη σχεδόν ειδυλλιακή για μας σήμερα ατμόσφαιρα της ανύποπτης και σκονισμένης βαλκανικής πολιτείας όλα τα αβυσσαλέα μεσαιωνικά πάθη και τους παραλογισμούς της γοτθικής Ευρώπης. Είχε τόση ψυχολογική προϊστορία το εβραϊκό ζήτημα γι' αυτούς, ώστε πρέπει να ήταν με το μίσος τους εντελώς εξοικειωμένοι και συμφιλιωμένοι. Εμάς πάντως τους αμάθητους μας είχαν ξαφνιάσει άσχημα κάτι μεγαλογράμματες έντυπες ανακοινώσεις, που έκαναν την εμφάνισή τους από τις πρώτες μέρες της Κατοχής στις τζιμαρίες των καλύτερων χριστιανικών καταστημάτων και που έγραφαν γερμανικά κι ελληνικά: << Οι Εβραίοι είναι ανεπιθύμητοι>>. Αυτό όμως, όπως αποδείχτηκε, δεν ήταν παρά χάδι μπροστά χάδι σε κείνα που ακολούθησαν.

Ύστερα πάψαμε να μαθαίνουμε σχετικά. Είχαμε άλλωστε τα δικά μας ντέρτια, καθώς πέφταμε από έκπληξη σε έκπληξη, συνειδητοποιώντας τι θα πει σκλαβιά. Οι Εβραίοι, άλλωστε, ποτέ, ούτε παλιότερα, δε μας εμπιστεύονταν τα μυστικά τους πολύ περισσότερο δεν μας μιλούσαν τώρα, που μας έβλεπαν κι εμάς λιγάκι σαν <<αρείους>>. Μας χαιρετούσαν σκυφτά στη σκάλα και έστριβαν στην πόρτα το κλειδί. Το <<InMemoriam>> όμως λέει γι' αυτή την εποχή πολλά. Κάθε μέρα και κάτι τους έκαμναν στα μουλωχτά, κάποια καινούρια λαχτάρα. Γι' αυτό ήταν έτσι φαρμακωμένοι. Όσο παντοδύναμος και να είναι κανείς, δεν είναι εύκολο να μαζέψει ξαφνικά ένα λαό πενήντα χιλιάδων και να τον μεταφέρει για εξόντωση. Ένα τέτοιο

πράγμα θέλει συστηματικό στρίμωγμα, συνεχή εκβιασμό, και σ' αυτό οι Γερμανοί αποδείχτηκαν μανούλες.

Οι Γερμανοί μπήκαν στη Θεσσαλονίκη στις 9 Απριλίου 1941. Από τα πρώτα μέτρα τους ήταν να πάψουν τις εβραϊκές εφημερίδες <<Progres>> και <<Independant>> και τη <<Messaggero>> στα ισπανοεβραϊκά. Το μέτρο αυτό δεν προσέχτηκε ιδιαίτερα, γιατί κι οι ελληνικές εφημερίδες <<Μακεδονία>>, <<Φως>> και <<Νέα Αλήθεια>> παύτηκαν επίσης. Όλες αυτές τις αντικατέστησε η <<Νέα Ευρώπη>>, μια ανυπόφορη χιτλερική φυλλάδα, ευτυχώς δισέλιδη. Ύστερα άρχισαν τις επιτάξεις των σπιτιών, όχι μόνο των εβραϊκών, βέβαια. Με τη διαφορά ότι τους Εβραίους, σε περίπτωση επιτάξεως, δεν τους άφηναν να πάρουν από μέσα τα υπάρχοντά τους.

Το Σάββατο, 18 Ιουλίου 1942, στις 8 το πρωί, συγκεντρώνουν όλους τους άρρενες Εβραίους, από 18 ως 45 χρονών, στην πλατεία Ελευθερίας, που την έχουν ζωσμένη με πολυβόλα. Τους κρατούν, χωρίς εξήγηση, μες στον ήλιο, όρθιους, ασκεπείς, διψασμένους, ως τις 2 το μεσημέρι. Όποιος τολμάει να καθίσει υφίσταται καψόνι άγριο. Τις επόμενες μέρες, όταν τους ξαναμάζεψαν, αποδείχτηκε ότι ήθελαν να τους καταγράψουν για καταναγκαστικά έργα, αλλά την πρώτη μέρα τους εξευτέλισαν χωρίς να τους πούνε τίποτε περισσότερο. Όλα αυτά διαδόθηκαν στην πόλη. Στα καταναγκαστικά αυτά έργα στάλθηκαν χιλιάδες Εβραίοι κι αρκετοί από αυτούς δεν ξαναγύρισαν. Οι περισσότεροι όμως ανταλλάχτηκαν, ύστερα από αστρονομικά ποσά που κατέβαλε η Ισραηλιτική Κοινότητα. Μέγας ρυθμιστής της ζωής και της μοίρας των Εβραίων είναι την εποχή αυτή ο πολύς δόκτωρ Μαξιμιλιανός Μέρτεν, σύμβουλος πολέμου, που είχε το θράσος να επισκεφθεί μεταπολεμικά την Ελλάδα, οπότε κόντεψε να ρίξει την κυβέρνηση με τις αποκαλύψεις ορισμένων διασυνδέσεών του.

Οι Γερμανοί από πολύ νωρίς είχαν διορίσει μια διοίκηση ανδρική στην Ισραηλιτική Κοινότητα. Τελικά, στο τέλος του '42, κάνουν πρόεδρο της Κοινότητας τον αρχιραβίνο Σεβή Κόρετς, άνθρωπο διάσημο για τη μόρφωσή του, αλλά και την αβουλία του, όπως τουλάχιστον λέει το <<In Memoriam>>.

Αργότερα, το '43, όταν είχαν μαζέψει πια τους Εβραίους, οι Γερμανοί διοργάνωσαν σ' ένα μεγάλο καφενείο της Τσιμισκή, στο <<Αστόρια>>, μια έκθεση με τον ειρωνικό τίτλο <<Σοβιετικός Παράδεισος>>. Μας οδήγησαν στη γραμμή με το σχολείο. Η έκθεση δεν είχε, βέβαια, τίποτε άλλο, παρά φωτογραφίες, κακόγουστες ζωγραφίες μάλλον, με Λερναίες Ύδρες, πολυπλόκαμα χταπόδια, φίδια κι άλλα γνωστά τέρατα, που παράσταναν τον κομμουνισμό, τον εβραϊσμό και τη μασονία. Είχε ακόμα στους τοίχους δηλώσεις ορισμένων καθηγητών του Πανεπιστημίου, καθώς κι ενός μητροπολίτη – τόσο θυμάμαι. Όλοι αυτοί άφηναν να εννοηθεί, ότι παρά τις ταλαιπωρίες μας ο <<Χιτλερικός Παράδεισος>>, στον οποίο είχαμε βρεθεί, ήταν απείρως προτιμότερος από τον Σοβιετικό. Σε μια γωνιά, πίσω από ένα παραβάν, βρισκόταν μια πολυθρόνα με τριμμένο βελούδο κόκκινο. Ένα λιγδερό υποκείμενο, χαφιάς δικός μας, μας έλεγε χαμογελώντας με τα χρυσά δόντια του: <<Κάθισε, μη φοβάσαι. Είναι ο θρόνος του Κόρετς>>. Κι εμείς καθόμασταν ένας – ένας, νομίζοντας ότι κάτι το ιδιαίτερο θα νιώσουμε.

Το 1943 είναι η μαύρη χρονιά. Στις 6 Φεβρουαρίου, μέρα Σάββατο, ενσκήπτει στη Σαλονίκη ο Ντήτερ Βισλιτσένυ, επικεφαλής πενταμελούς επιτροπής των S. D. <<Πραγματικά τέρατα>> σημειώνει το βιβλίο. Αυτοί είναι που μαζί με τον Μέρτεν, τον <<Δόκτορα>>, θα οργανώσουν την απαγωγή των Εβραίων προς εξόντωση.

Σε σύσκεψη αποφασίζουν να εφαρμοστούν χωρίς αναβολή οι νόμοι της Νυρεμβέργοις : Να φορέσουν στους Εβραίους το άστρο του Δαβίδ. Να βάλουν σημάδια διακριτικά στα μαγαζιά τους και στα σπίτια τους. Να δημιουργήσουν γκέτο, δηλαδή περιοχές που να κατοικούνται μόνο από Εβραίους.

Πρώτα τους φορούν το άστρο, και τους επιτρέπουν να κινούνται μες στην πόλη ελεύθερα, αλλά με το άστρο. Τους είπαν: <<άμα σας πιάσουμε χωρίς το άστρο , θα σας τουφεκίσουμε>>. Και οι Εβραίοι, πειθήνιοι, γύριζαν με το άστρο, ένα μεγάλο άστρο, φτιαγμένο από τσόχα κίτρινη που φαινόταν χίλια μακριά. Γέμισε η πόλη κίτρινα άστρα. Τότε καταλάβαμε πόσο πολλοί ήταν οι Εβραίοι. Αλλά και για τους πολυάριθμους Γερμανούς στρατιωτικούς, τους μη ανακατωμένους υπηρεσιακά σε όλα αυτά, το θέμα πρέπει να αποτέλεσε μια συγκλονιστική αποκάλυψη. Ακόμα και οι συμμαθητές μας φόρεσαν στο σχολείο το άστρο, για να μη χάσουν τα μαθήματα. Εκ των υστέρων βρίσκει κανείς το θέαμα φοβερό, εμείς όμως τους πειράζαμε, πού να νιώσουμε – παιδιά. Θυμάμαι μάλιστα ένα συγκεκριμένο περιστατικό με κάποιον που ήρθε με το άστρο. Μουδιασμένο το παιδί, εμείς το περιτριγυρίσαμε, κοιτάζοντας με αδιαφορία και περιέργεια, τόσο μόνο, αλλά κάτι άλλοι κόψανε με χαρτιά έναν σταυρό, έβαλαν από τα πεύκα της αυλής ρετσίνι και του τον κόλλησαν στην πλάτη. Και το παιδί, Μπεραχιάς το όνομά του, που θα άκουγε, βέβαια, και τις φοβερές διηγήσεις μέσα στο σπίτι του για το τι μπορείς να πάθεις, αν αντιδράσεις βίαια, πήγαινε μουδιασμένο, ψηλό κι άχαρο, σαν αγελάδα, με το άστρο μπροστά και τον σταυρό πίσω...

Ύστερα τους κολλούν σήματα στα μαγαζιά και στα σπίτια, Έξω από την πόρτα τους κολλούν χαρτιά, που γράφουν στα γερμανικά ότι το σπίτι είναι εβραϊκό κι ότι το κατοικούν αυτοί και αυτοί.

Τέλος, δημιουργούν τα προσωρινά γκέτο. Μεταφέρονται άρον – άρον και στριμώχνονται οι Εβραίοι μόνο σε ορισμένες γειτονιές. Οι νεοφερμένοι, με τη φροντίδα της Κοινότητας, τοποθετούνται σε επιταγμένα δωμάτια εβραϊκών πάλι κατοικιών. Ζουν πια ο ένας πάνω στον άλλο.

Οι Γερμανοί τότε προχωρούν στο επόμενο βήμα. <<Δεν μπορείτε να βγαίνετε από το γκέτο, μόνο εδώ μέσα θα κινείσθε>>, τους λένε. Επομένως δεν μπορούσαν να δουλέψουν, ούτε στα μαγαζιά τους να πάνε, εάν αυτά βρίσκονταν έξω από το γκέτο. Κι έτσι χάθηκαν τα αστέρια από την πόλη. Μόνο πού και πού κυκλοφορεί κανένας Εβραίος συνοδευόμενος από κάποιον νεαρό με περιβραχιόνιο, κίτρινο, εννοείται. Είναι Εβραίος κι ο νεαρός, μέλος της πολιτοφυλακής που είχε δημιουργηθεί, από νεαρούς που ήλπιζαν πως θα γλιτώσουν με τη συνεργασία. Στις γωνιές του γκέτο τοποθετούνται φρουροί, χωροφύλακες δικοί μας. Η φύλαξη είναι χαλαρή, αλλά οι Εβραίοι δεν τολμούν να βγούνε. Τους απειλούν με άμεση εκτέλεση, με εκτέλεση όλης της οικογένειάς τους. Ο ένας συγκρατεί τον άλλον. Εμείς μπαινοβγαίνουμε όπως πάντα, κανένας δε μας λέει τίποτα. Δεν πιστεύω να φαινόταν τόσο πολύ η <<άρεια>> καταγωγή μας. Μόνο έναν εφημεριδοπώλη θυμάμαι, που μέσα στο απαίσιο σούρουπο

περιέτρεχε τις χριστιανικές γειτονιές με τις εφημερίδες κάτω από τις μασχάλες που σκέπαζαν το άστρο. Όταν όμως έσκυβε να δώσει καμιά <<Απογευματινό>>, το άστρο ξεπρόβαλλε.

Τις εντελώς τελευταίες μέρες τους απαγόρευαν να απομακρύνονται ακόμα κι από το σπίτι, μα αυτό ίσως οι Εβραίοι να το δέχτηκαν με κάποια ανακούφιση, γιατί έβλεπαν το νόημά του. Όπου να' ναι τους έπαιρναν και οι Γερμανοί, ως συστηματικοί άνθρωποι που ήταν ήθελαν να κάνουν καλή δουλειά, όχι τσαπατσουλιές. Να τους μαζέψουν όλους και κατά οικογένειες. Όπως έλεγαν και οι θυροκολλημένες καταστάσεις. Τέλος, ένα πρωί τους πήραν. Πάντως, οι Εβραίοι ως την τελευταία στιγμή πίστευαν ότι τους πηγαίνουν στη Κρακοβία για νέα κι ενιαία εγκατάσταση.

Το βιβλίο λέει ότι την εποχή εκείνη σημειώθηκαν μερικές δραπετεύσεις στην Αθήνα, όπου οι Ιταλοί προστάτευαν ανοιχτά σχεδόν τους Εβραίους. Έγιναν επίσης κρυψίματα σε χριστιανικά σπίτια. Δέκα οικογένειες, με 72 συνολικά άτομα, κρύφτηκαν και σώθηκαν όλοι. Ο αριθμός είναι ελάχιστος, αλλά αυτό δεν οφείλεται σε απροθυμία των Ελλήνων. Συγκινητική ήταν η βοήθεια που πρόσφερε το ιταλικό προξενείο Θεσσαλονίκης, με πλαστές βεβαιώσεις ιταλικής υπηκοότητας και διαβατήρια. Εννοείται, βέβαια, ότι από το μένος των Γερμανών και οι Ιταλοί κινδύνευαν. Μερικοί νέοι κατάφεραν να φτάσουν στα βουνά και σώθηκαν. Τα αντάρτικο δεν είχε πολυφουντώσει ακόμα εκεί πάνω. Ύστερα η Θεσσαλονίκη δε συνδέεται με μεγάλες οροσειρές, πρέπει να διαβείς πολύν κάμπο. Στον κάμπο πιάνεσαι εύκολα. Μια χλιαρή κίνηση υπέρ των Εβραίων έγινε από την κατοχική κυβέρνηση του Ράλλη, ο οποίος ήρθε στη Θεσσαλονίκη τότε με κάποιο πρόσχημα και συναντήθηκε στη Μητρόπολη με τον Γεννάδιο και τους εκπροσώπους των Εβραίων. Μια άλλη κίνηση πολύ πιο θαρραλέα έγινε από τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό και πολλούς επιφανείς πολίτες της Αθήνας. Όλα αυτά δεν έσωσαν στο ελάχιστο τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, φαίνεται όμως ότι συντέλεσαν στην κάπως χαλαρότερη δίωξη των Εβραίων της Αθήνας, από τους οποίους οι πιο πολλοί, παρά το ατύχημα της ιταλικής συνθηκολόγησης, σώθηκαν. Ο λαός της Θεσσαλονίκης δεν μπορούσε να εκδηλωθεί με τέτοιες κινήσεις, ασφαλώς θα πάθαινε πολλά. Οι εξουσίες είναι πάντοτε πολύ πιο βαριές εκεί πάνω, γιατί η πόλη και η περιοχή είναι πανευρωπαϊκής σημασίας και φρουρείται με αυστηρότητα. Και οι μάζες εκεί είναι πάντοτε πολύ πιο αδύναμες.

Στο μεταξύ ετοιμάζεται πυρετωδώς το στρατόπεδο του βαρόνου Χιρς, μια φτωχοσυννοικεία στον Παλιό Σταθμό κοντά. Στήνονται πολυβολεία, προβολείς, σύρματα. Οι Γερμανοί λένε ανοιχτά πια στους Εβραίους ότι θα τους μεταφέρουν στη Κρακοβία. Για να τους πείσουν μάλιστα τους αλλάζουν ελληνικά λεφτά με δήθεν επιταγές για πολωνέζικα ζλότν. Κάθε οικογένεια δικαιούται 600 ζλότν. Ένα χιλιάρικο αντιστοιχεί με 33 ζλότν. Οι Εβραίοι ετοιμάζουν ρούχα ζεστά και γερά για να αντιμετωπίσουν το βαρύ κλίμα της Κρακοβίας. Ο μεγάλος καημός της μαντάμ Σιντώ, μιας κυρίας που κατοικούσε στο σπίτι μας, ήταν πως οι Εβραίοι της Κρακοβίας μιλούν άλλη γλώσσα, και δε θα μπορούσαν να συνεννοηθούν. Κι ακόμα οι νέοι τους παντρεύονται ασταμάτητα. Εκατό γάμοι την ημέρα <<χωρίς προίκα>>, σημειώνει χαρακτηριστικά το βιβλίο. Ακόμα αντηχούν, θαρρείς, αποδώ κι αποκεί, τα τραγούδια, τα γέλια και τα παλαμάκια στη σιγή του νυχτερινού γκέτο. Και θα πρέπει να θεωρούμε βέβαιο ότι θα τηρούσαν και τα έθιμα για ευτεκνία και μακροήμερευση.

Αλλά στις 15 Μαρτίου του '43, το πρωί, οι Γερμανοί αρπάζουν τις πρώτες τρεις χιλιάδες, τις φορτώνουν σ' ένα τεράστιο τρένο εμπορικό, με πάνω από 40 βαγόνια, και τους εξαποστέλλουν. Ήταν οι Εβραίοι ενός φτωχοσυνουικισμού, της Αγίας Παρασκευής. Από τη μέρα εκείνη συχνά πυκνά συμβαίνει το ίδιο. Μπλόκο στις γειτονιές τα ξημερώματα, σύνταξη των Εβραίων στο δρόμο με τα μπογαλάκια τους, ξεκίνημα των ομ'δων, ποδαρόδρομο εννοείται, για το στρατόπεδο του βαρόνου Χιρς, που μόνο ο τίτλος ευγενείας του έλειπε. Εκείδεν τους μαντρώνουν απλώς ώσπου να ετοιμάσουν την αποστολή, αλλά τους εξαθλιώνουν συστηματικά, τους ληστεύουν, τους δέρνουν, τους ποδοπατούν, μερικούς τους σκοτώνουν. Επιτρέπουν σε συμμορίες προδοτών, εβραϊκών ή άλλων καθαρμάτων, να βιάζουν, να οργιάζουν εις βάρους τους, να τους εξευτελίζουν, και γενικά τους δίνουν έμπρακτα και χοντρά να καταλάβουν, πως δεν τους πήγαιναν σε καμία Κρακοβία, δεν υπάρχει τέτοιος τόπος γι' αυτούς, αλλά στη εξόντωση, στην τελική, όπως έλεγαν, λύση. Θα πρέπει να' ταν ασύλληπτα φοβερό, πολλοί Εβραίων θα έβλεπαν αποκεί ακόμα και τα σπίτια τους, δηλαδή όλο το παρελθόν τους, που μπορεί να είχαν περάσει μια ζωή τσιγαρισμένη στο σουσαμόλαδο, αλλά σε σύγκριση με αυτήν την εδώ μεγάλης ευτυχίας.

Το μπλόκο σε μας έγινε τον Απρίλη, ο Μάρτης πέρασε μέσα στην αγωνία της αναμονής. Κάθε νύχτα, καθισμένοι οι μεγάλοι γύρω από το τραπέζι του σαλονιού σιγοέψελναν μέχρι τα ξημερώματα. Ένα πρωινό άρχισαν να ουρλιάζουν τα μεγάφωνα ενός μαύρου αυτοκινήτου της προπαγάνδας, ιδιαίτερα μισητού, που έκαμνε πάντα την εμφάνισή του σε τέτοιες περιπτώσεις <<Όλοι οι Εβραίοι στις πόρτες, έτοιμοι για αναχώρηση!>>. Φώναζε βάνουσα. Τρέξαμε κάτω, στο δεύτερο πάτωμα. Οι Εβραίοι ετοιμάζονταν μέσα σε απερίγραπτο πανικό. Εντούτοις όμως βρήκαν το κουράγιο να βράσουν εκείνη τη στιγμή αυγό και να ταΐσουν ένα μικρό αγόρι, 3 – 4 χρονών, που είχαν. Θα ήταν κάτι που το είχαν σχεδιάσει. Και μετά αγκαλιές, φιλιά, όρκοι και δάκρυα. Αποκάτω το μεγάφωνο ούρλιαζε κι απειλούσε, δίνοντας ολοένα λιγότερα λεπτά προθεσμίας. Φεύγοντας δεν έκλεισαν τις πόρτες, τις άφησαν ορθάνοιχτες. Και αυτό θα το είχαν συζητήσει. Και πραγματικά, το τι γιάγμα, το τι διαρπαγή, επακολούθησε δε λέγεται. Πού βρέθηκε, από πού ξεφύτρωσε, όλο εκείνο το γυφταριό, τα τάγματα εκείνα της λιμασμένης αληταρίας? Ούτε οι κοφτές κραυγές, ούτε οι αραιοί πυροβολισμοί των ελάχιστων Γερμανών σκοπών, που θεωρούσαν τα εβραϊκά κατάλοιπα δική τους περιουσία, τους αναχαίτιζαν. Ακόμα και τις πόρτες και τα παραθυρόφυλλα του φωταγωγού έβγαλαν και πήραν. Από τους Εβραίους του σπιτιού μας κανένας δε γύρισε και ήταν καμιά δεκαριά. Αλλά και από τη γειτονιά γύρισαν μετά το πόλεμο ελάχιστοι, ιδίως οι πολύ νέοι και γεροδεμένοι. Δύο αδέρφια παλαιστές, που κρατούσαν μαγαζί, καφεκοπτήριο, κάτω από το σπίτι μας γύρισαν, ο πατέρας τους, ο γέρο – Αζούς, όχι. Απέναντί μας, στο τρίτο πάτωμα, ήταν μια νιόπαντρη λεχώνα, μόλις είχε γεννήσει. Επειδή περίμεναν από στιγμή σε στιγμή το κακό, είχαν κρεμάσει ένα σκοινί, που κατέβαινε από το μπαλκόνι τους ως την τέντα του επιπλάδικου που βρισκόταν αποκάτω. Όταν ο επιπλάς έβλεπε κάτι το ασυνήθιστο, τραβούσε με τρόπο το σκοινί, που πρέπει να συνδεόταν με κάποιο κουδούνι. Περιττό να πούμε ότι όλα αυτά υπήρξαν τελείως μάταια. Η λεχώνα με το νεογέννητο στην αγκαλιά στήθηκε μαζί με τους άλλους στη φάλαγγα. Και υπέστη, φυσικά, τα πάντα. Το ίδιο και οι γέροι και οι υπέργηροι και οι άρρωστοι και οι

ανήμποροι, και οι παράλυτοι μια οι ετοιμοθάνατοι. Κουβαλήθηκαν όλοι ως εκεί που άντεξαν. Το πολύ - πολύ επέτρεψαν να τους πηγαίνουν με φορεία στο τέλος της ζωσμένης από πάνοπλους φαντάρους φάλαγγας. Δύο τρεις μέρες μετά, αφότου είχαν πάρει από μας του Εβραίους, κι είχαν περάσει αμέτρητες φάλαγγες από την Εγνατία, περπατώντας το απόγευμα στην πλατεία Διοικητηρίου είδα από κοντά μια ακόμα φάλαγγα να κατευθύνεται ζωσμένη από το Σταθμό. Δεν ξέρω γιατί το θέαμα αυτό με στενοχώρησε περισσότερο από κάθε άλλο παρόμοιο. Έδρε ο ήλιος εκείνη την ώρα κατακόκκινος, βάφοντας όλη αυτή τη σιωπηλή και βιαστική κουστωδία, που έμοιαζε πάρα πολύ με αργοπορημένη κηδεία που τρέχει να προφτάσει πριν βραδιάσει.

Ουαί δε ταις εν γαστρί εκούσαις και ταις θηλάζουσες εν εκείναις ταις ημέραις. Προσεύχεσθε δε ίνα μη γένηται η φυγή υμών χειμώνος μηδέ Σαββάτω, έστε γάρ τότε θλίψης μεγάλη, οία ου γέγονεν απ' αρχής κόσμου έως του νυν ουδ' ου μη γένηται...

Λίγες μέρες αργότερα, αργά μια νύχτα, ακούσαμε λιγμούς στην κουζίνα. Είχε γυρίσει ο πατέρας μου από το ταξίδι, όπου τον είχαμε για μέρες χαμένο, και ούτε ξέραμε πού βρίσκεται, καθώς τότε σύνορα στα Βαλκάνια δεν υπήρχαν και οι μηχανοδηγοί ανέβαζαν τα τρένα μέχρι το Βελιγράδι, αν δεν είχε βρεθεί άλλο προσωπικό. Ήταν μουτζουρωμένος και κατάκοπος, αλλά προπάντων στενοχωρημένος. Ζητούσε να δει τον μικρό μου αδερφό, που ήταν τότε τριών τεσσάρων χρονών. Ξυπνήσαμε τον μικρό και τον φέραμε στην κουζίνα. Είχες οδηγήσει ξαφνικά ένα τρένο με Εβραίους μέχρι πάνω στη Σερβία κι είχαν δει φοβερά πράγματα τα μάτια του. Οι Εβραίοι είχαν κιάλας αρχίσει να πεθαίνουν. Οι Γερμανοί σταμάτησαν το τρένο σε μια ερημιά, είχαν το σχέδιό τους. Από μέσα οι Εβραίοι φώναζαν και κλωτσούσαν τα ξύλινα τοιχώματα. Πατικωμένοι καθώς ήταν δε μπορούσαν να πάρουν ανάσα, εξάλλου δεν είχαν νερό. Οι Γερμανοί με το πιστόλι στο χέρι άρχισαν να ανοίγουν τα βαγόνια, όχι όμως για καλό των Εβραίων, αλλά για να τους ξαφρίσουν από τα κρυμμένα κοσμήματα, ρολόγια και λίρες. Τσιρίδες ακούγονταν. Από ένα βαγόνι έβγαλαν ένα μικρό αγόρι πεθαμένο και το απόθεσαν, χωρίς, βέβαια, να το θάψουν, στο αυλάκι, δίπλα στις ράγες. Έμοιαζε φαίνεται με τον αδερφό μου. Οι στρατιώτες έβγαιναν με ξεχειλισμένες τις φούχτες από ρολόγια και κοσμήματα. Καθώς ο πατέρας μου επιθεωρούσε από κάτω τη μηχανή, πέταξαν μια φούχτα ρολόγια στον Lokfuhrer. Ήταν όλα τους σκάρτα, κανένας μας ποτέ δεν τα φόρεσε, μολονότι δεν είχαμε άλλα. Θαρρώ πως κάπου βρίσκεται ένα και μάλιστα γερό.

Το βιβλίο, λέει, ακόμα, ότι συνολικά έγιναν 19 αποστολές Εβραίων από τη Βόρεια Ελλάδα. Σύμφωνα με τις στατιστικές των Σιδηροδρόμων, από τη Θεσσαλονίκη μόνο μεταφέρθηκαν 42.830 ψυχές. Χώρια οι Εβραίοι των μικρών πόλεων της Μακεδονίας και Θράκης – οι Βούλγαροι τους παρέδωσαν - άλλες 3.000. Από αυτούς το μεγαλύτερο μέρος ρίχτηκε, έτσι με τα βαγόνια, στον Δούναβη. Και το πρόβλημα λύθηκε. Τους Σαλονικιούς τους έκαψαν, κυρίως, στα κρεματόρια του Μπιρκενάου. Πού βρίσκεται αυτό το Μπιρκενάου, ποιος ξέρει...

Μιλάει και για άλλες πολλές παρόμοιες τραγωδίες το βιβλίο, για άγριες αρπαγές Εβραίων σε όλη τη χώρα. Τα μαρτυρολόγια αυτά δε διαφέρουν ουσιαστικά από τούτα που εξιστορήσαμε. Ακόμα κι η απόλυτη φρίκη γίνεται με την επανάληψη κάτι το χωρίς πολύ ενδιαφέρον, ιδίως γι' αυτούς που δεν τα είδαν ή δεν έζησαν την εποχή.

A) ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σύμφωνα με το κείμενο <<Το Ξεκλήρισμα των Εβραίων>> του Γιώργου Ιωάννου, που αντλούμε από το βιβλίο του <<Το δικό μας αίμα>>, παρατηρούμε ότι ο πεζογράφος αναφέρεται στους Εβραίους. Συγκεκριμένα, κάνει λόγο για τη ζωή και τις κακουχίες τους την εποχή καταδυνάστευσης των Ελλήνων από τους Γερμανούς. Αναλυτικότερα, σε αυτό το κείμενο ο Γ. Ιωάννου προσπαθεί να καθρεφτίσει και να αποτυπώσει, όσο πιο πιστά μπορεί, τις συνθήκες αντιξοότητας κάτω από τις οποίες ζούσαν οι Εβραίοι. Με άλλα λόγια, πριν την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα οι Εβραίοι στη Θεσσαλονίκη, παρ' όλη την αδιαφορία και τους υπαινιγμούς που δέχονταν από τους ντόπιους κατοίκους, όχι μόνο δεν έχαναν το κουράγιο τους, αλλά ζούσαν κι αξιοπρεπώς με τις δουλειές τους και τις θρησκευτικές παραδόσεις τους. Ωστόσο, η πλειοψηφία τους δε βρισκόταν σε αρκετά καλή οικονομική κατάσταση, εκτός από ορισμένους τραπεζίτες και κοινωνικούς άρχοντες, τους οποίους εκμεταλλεύτηκαν αργότερα οι Γερμανοί.

Λαμβάνοντας υπόψη, λοιπόν, το κείμενο, οι Γερμανοί τους φέρονταν απάνθρωπα και βάνανσα εξευτελίζοντάς τους δημόσια, αναγκάζοντάς τους να μένουν όλοι μαζί σε γκέτο και απειλώντας τους πως αν δε φοράνε το κίτρινο άστρο που τους υπέβαλλαν δεν τους επιτρεπόταν η έξοδος από το σπίτι. Το χειρότερο, όμως, απ' όλα τα δεινά που πέρασαν, ήταν η <<προδοσία>> από τους Γερμανούς, καθώς, ενώ τους υποσχέθηκαν πως θα τους μεταφέρουν στην Κρακοβία για καλύτερες συνθήκες ζωής, όχι μόνο δεν τους πήγαν εκεί, αλλά τους λήστεψαν και τους σκότωσαν. Παρ' όλα αυτά, ο πεζογράφος τονίζει τόσο τη βοήθεια των Ελλήνων όσο και του ιταλικού προξενείου της Θεσσαλονίκης, παρουσιάζοντας έτσι τη συγκίνηση και τη συμπόνια τους. Μ' αυτόν τον τρόπο, ο Ιωάννου προσπαθεί να δείξει ότι, παρ' όλη την αδιαφορία και την έχθρα τους, μερικοί Έλληνες λύγισαν μπροστά στην όψη των βασανισμένων και δεινοπαθημένων αυτών ανθρώπων.

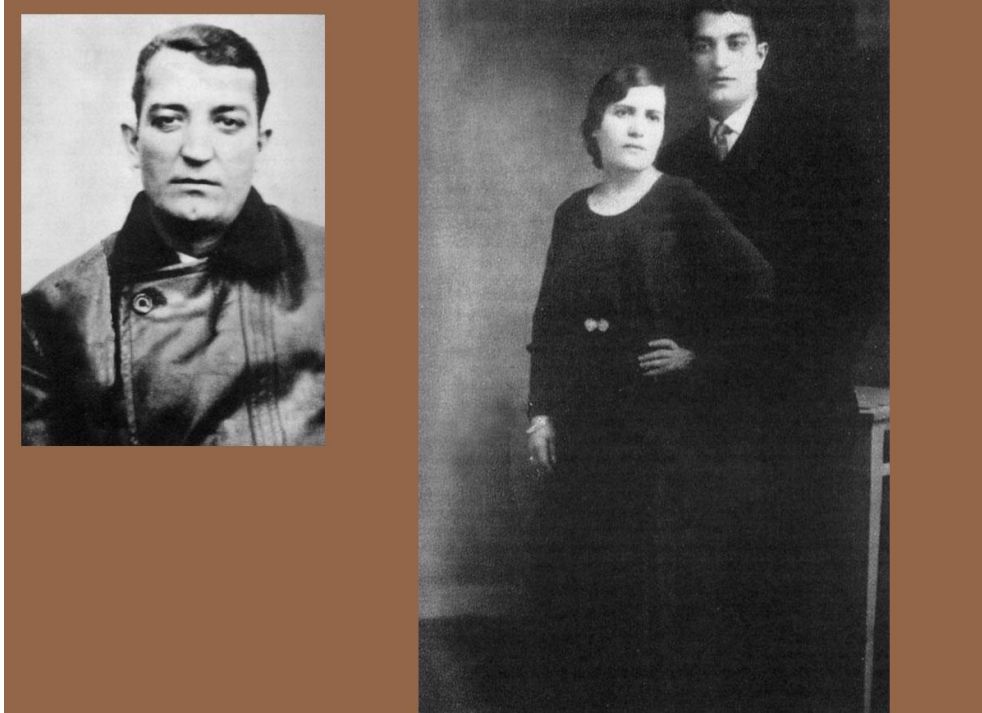
Όσον αφορά, τώρα, τα γενικά γνωρίσματα της γραφής του μπορούμε να πούμε ότι τα χειρίζεται με ιδιαίτερο τρόπο. Πιο αναλυτικά, η αφήγησή του είναι σχεδόν πάντα πρωτοπρόσωπη, μονομερής και μονοεστιακή, ενώ πολλές φορές αναφέρεται σε ατομικά του βιώματα, μερικά από τα οποία μυθοποιεί. Ακόμα, από τα πεζογραφήματά του λείπει ο έντονος συναισθηματισμός, σε αντίθεση με το χιούμορ που είναι κύριο χαρακτηριστικό του. Επιπρόσθετα, σημαντικό στοιχείο της γραφής του είναι ο χωροχρόνος, καθώς χρησιμοποιεί τον συνδυασμό παρελθοντικών και παροντικών χρόνων και σ' όλα σχεδόν τα πεζογραφήματά του ο χώρος στον οποίο διαδραματίζονταν τα γεγονότα είναι η Θεσσαλονίκη. Τέλος, η γλώσσα και το ύφος των πεζογραφήματων του χαρακτηρίζονται από μικρές φράσεις χωρίς πολλές

δευτερεύουσες προτάσεις, η γλώσσα είναι λιτή και καθημερινή, καθώς επίσης γίνεται ανάμιξη πεζολογικών στοιχείων με στοιχεία ποιητικής ατμόσφαιρας.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, διακρίνουμε ότι στο πεζογράφημά του <<Το Ξεκλήρισμα των Εβραίων>> ο Γ. Ιωάννου δίνει ιδιαίτερη βάση στα βασανιστήρια των Εβραίων από τους Γερμανούς και στην εκδήλωση συμπαράστασης από εκείνους που τους κορόιδευαν. Συνεπώς, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το συγκεκριμένο κείμενο του Ιωάννου έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς, αν διεισδύσουμε στα γεγονότα, είναι φανερό ότι προσπαθεί να καταδικάσει και να εξαλείψει την ανισότητα και τον ρατσισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φωτογραφικό υλικό από τη ζωή του Γιώργου Ιωάννου

Οι γονείς του Γιώργου Ιωάννου

Σε ηλικία ενός έτους, το 1927

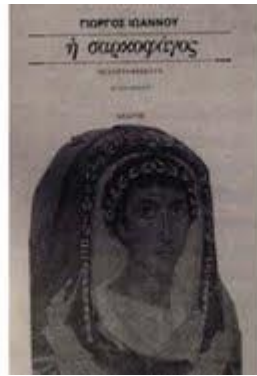
Σε ηλικία τεσσάρων ετών, το 1931

Ο Γιώργος Ιωάννου με την οικογένεια του το 1963 στη βεράντα του σπιτιού τους στην Αγίου Δημητρίου

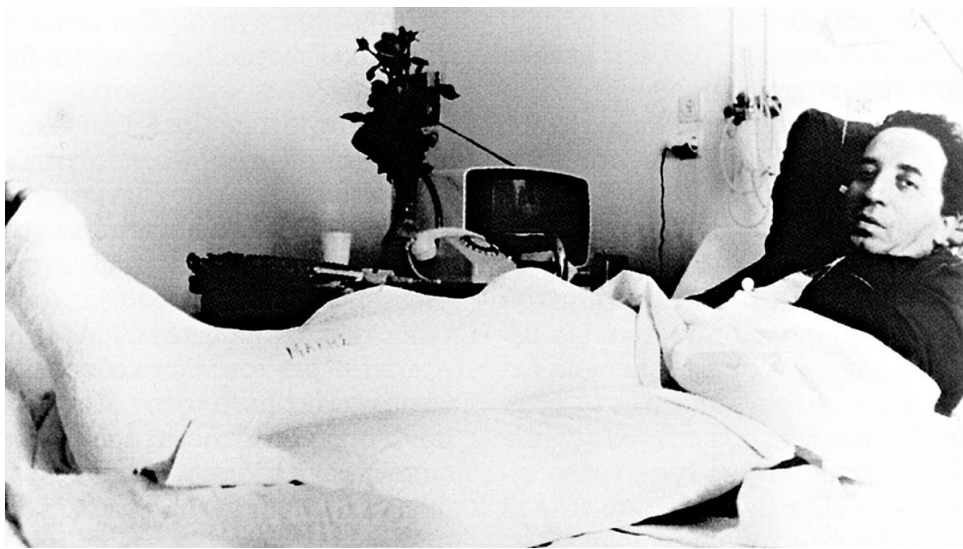

Στα Κάστρα της Θεσσαλονίκης.

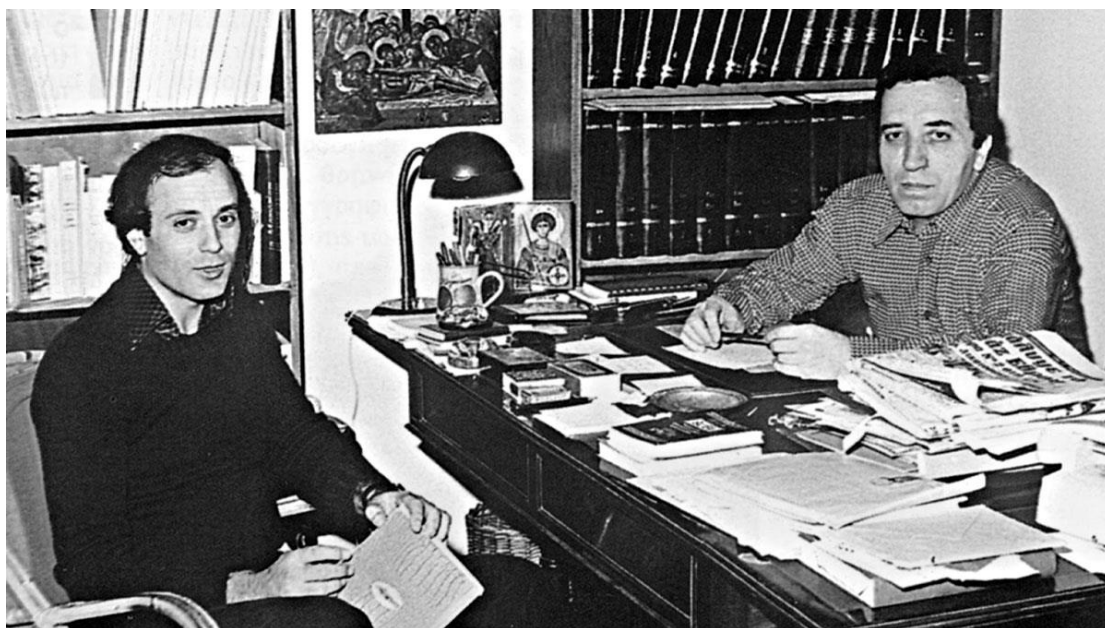
Ο Γιώργος Ιωάννου στο ΚΑΤ το φθινόπωρο του 1980 μετά από τραυματισμό του από ΙΧ

Ο Γιώργος Ιωάννου στον Κεραμικό

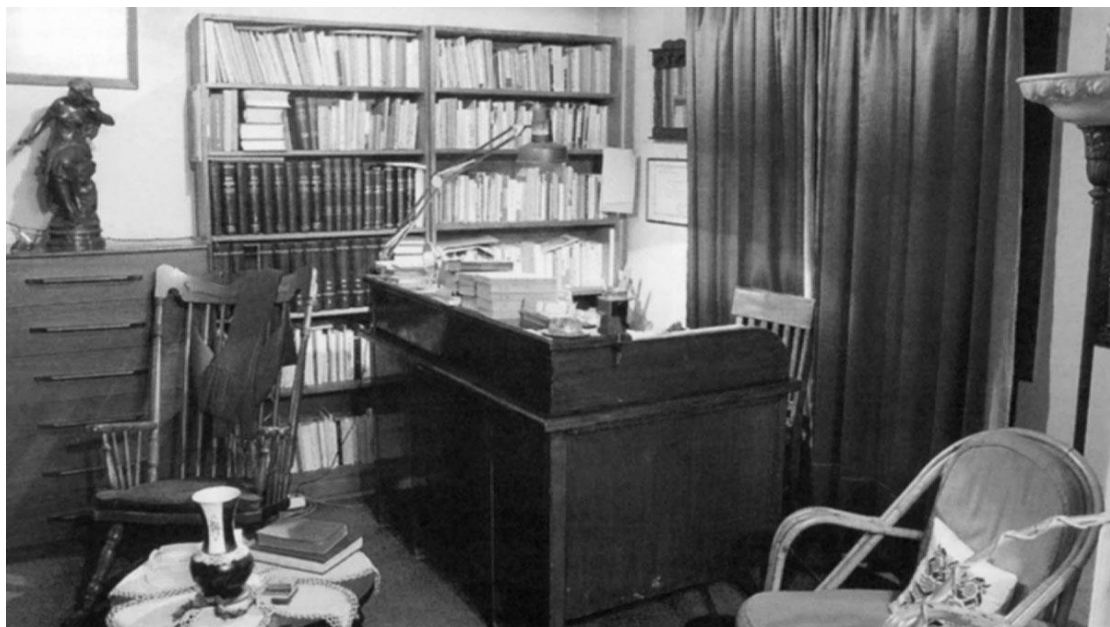

Συνέντευξη με τον Βασίλη Αγγελικόπουλο το 1978 για την Καθημερινή.

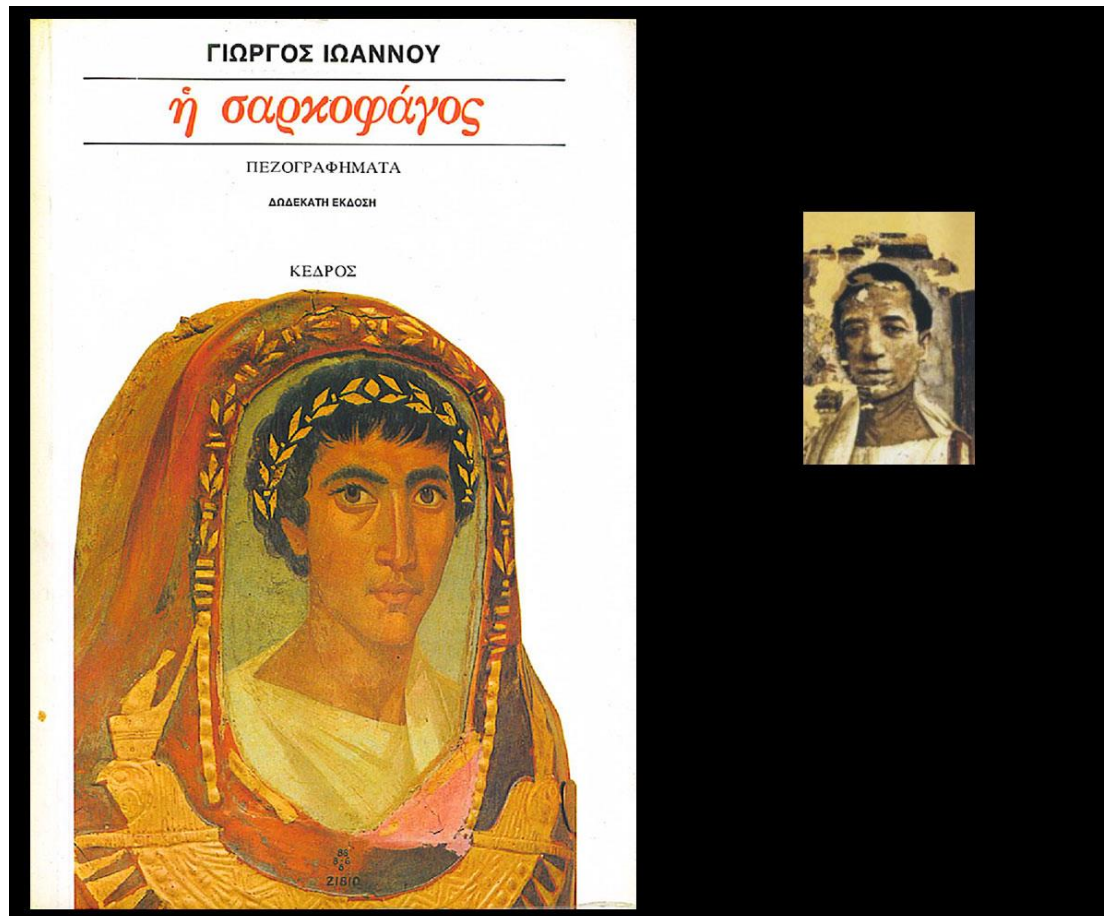

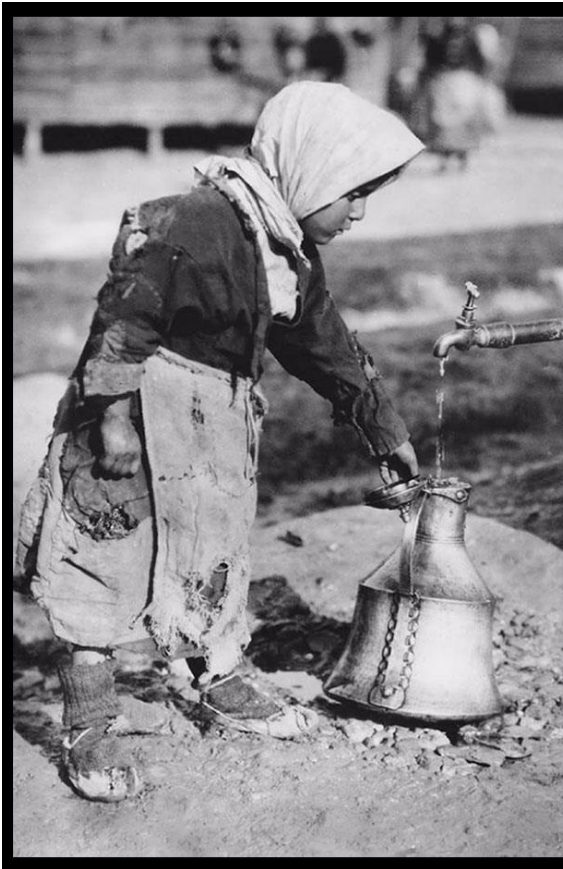

Ο χώρος όπου έμενε ο Γιώργος Ιωάννου τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

Εικόνες από την κηδεία του Γιώργου Ιωάννου

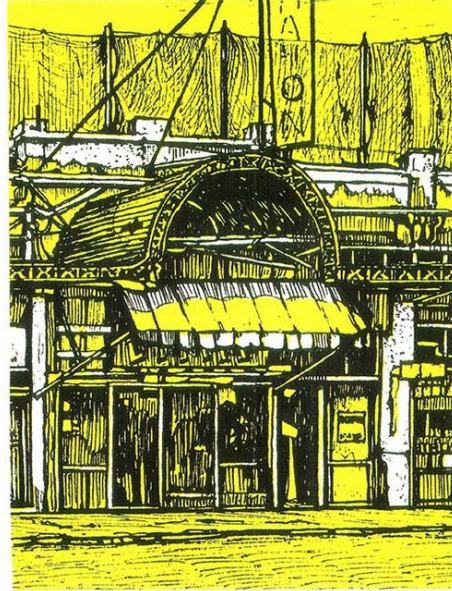

ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

*ή πρωτεύουσα
των προσφύγων*

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

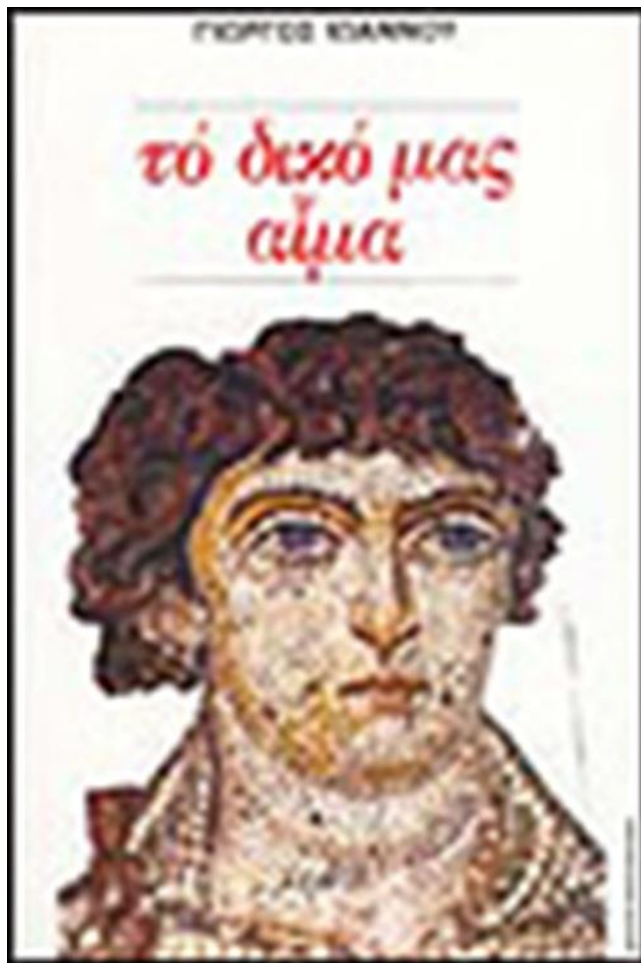

ΚΕΛΡΟΣ

ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Μερικά από τα βιβλία του....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Το δικό μας αίμα, Αθήνα, Ερμής, 1978
2. Ομόνοια 1980, Αθήνα, Οδυσσεάς, 1980
3. Επιτάφιος θρήνος, Αθήνα, Κέδρος, 1980
4. Κοιτάσματα, Αθήνα, Ορέστης, 1981
5. Πολλαπλά κατάγματα, Αθήνα, Εστία, 1981
6. Εφήβων και μη, Αθήνα, Κέδρος, 1982
7. Εύφλεκτη χώρα, Αθήνα, Καθημερινή, 1982
8. Καταπακτή, Αθήνα, Γνώση, 1982
9. Η πρωτεύουσα των προσφύγων, Αθήνα, Κέδρος, 1984
10. "Γιώργος Ιωάννου, 1927-1985, Λόγος και Μνήμη", Αποθησαύρισμα: Γιώργος Αναστασιάδης UNIVERSITY STUDIO PRESS, Θεσσαλονίκη 2006
11. Η Μεταπολεμική Πεζογραφία: Από τον πόλεμο του '40 ως τη δικτατορία του '67, τόμος Γ, εκδ. Σοκόλη, Αθήνα 1989
12. Περιοδικό "Διαβάζω", τχ. 9, 1977
13. Περιοδικό "Έντευκτήριο", τχ. 68, 2005
14. Περιοδικό "Φιλολόγος", τχ. 43, 1986
15. Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ.

Ιστοσελίδες:

<https://el.wikipedia.org/wiki>

<http://www.lifo.gr/team/sansimera/36161>

<http://www.lifo.gr/team/book/55391>

<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=192>

http://www.serrelib.gr/eisigisi2_8.html

<http://www.eoellas.org/2014/03/02/viografiagiorgosioannou/>

<https://www.youtube.com/watch?v=fecwB9jAymg>

http://latistor.blogspot.gr/2012/03/blog-post_12.html

<https://1lykkaisar.wikispaces.com/file/view/G.+Ioannou,+Selides+1.pdf>

http://latistor.blogspot.gr/2010/04/blog-post_05.html

http://users.sch.gr/symfo/sholio/kimena/ioanu_liko-didaskalias.htm

http://giatheoritikous.blogspot.gr/2014/07/blog-post_289.html